

МАНДАХ
ИХ СУРГУУЛЬ

МАНДАХ ЭРДЭМ

ЭРДЭМ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ СЭТГҮҮЛ

МАНДАХ ИХ СУРГУУЛЬ

2020/03

ISSN: 2663-256X

МАНДАХ ЭРДЭМ

ЭРДЭМ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ СЭТГҮҮЛ

Дугаар 3, 2020

Улаанбаатар хот, Монгол Улс

СЭТГҮҮЛИЙН ЗӨВЛӨЛ

Эрхлэгч:	Г.Нанжид, профессор
Редактор:	Ч.Төрбадрах, Ph.D, дэд профессор
Нарийн бичгийн дарга:	А.Наранцэцэг, Ph.D
Гишүүд:	Б.Цэцгээ, Sc.D, профессор Р.Батжаргал, Ph.D, профессор Л.Энх-Амгалан, Ph.D, профессор Б.Нацагдорж, Ph.D, профессор Д.Бадарч, Ph.D, профессор Г.Билгээ, Ph.D, дэд профессор С.Ганцэцэг, Ph.D, дэд профессор С.Цолмон, Ph.D, дэд профессор Jaekyung Yi, Ph.D, professor Kookmin university, Korea Masaaki Aoki, Ph.D, professor Tohoku university, Japan Andrii Kostryzhev, Ph.D, associate professor Wollongong university, Australia Dee Jitaree, Ph.D, associate professor Chiang Mai University, Thailand

Сэтгүүлийн талаар санал, хүсэлтээ доорх хаягаар ирүүлнэ үү.

Мандах Их Сургууль,
Баянгол дүүрэг, 16-р хороо,
Амарсанаагийн гудамж 18/1, Улаанбаатар хот, Монгол,
Шуудангийн хаяг: УБ-16040, ш/х88,
7018-5950, 7018-5949
Цахим шуудан: journal@mandakh.edu.mn
Цахим хуудас: <http://mandakh.edu.mn>

ISSN: 2663-256X

MANDAKH RESEARCH

SCHOLARLY INTERNATIONAL JOURNAL

volume 3, 2020

Ulaanbaatar, Mongolia

АГУУЛГА

Chimgee Jamiyansuren, Suzanna Sumkuu Policy Planning Issues on Environmental Mainstreaming for Achieving Sustainable Development in Mongolia	1
Sodnomdavaa Tsolmon, Jargalsaikhan Gantulga, Lkhagvaa Dansranbavuu, Zadkhorloo Hishigsuren Estimating The Impact of The Financial Sector on Real Sector: The Case of Mongolia	13
П.Баасанжаргал, Л.Оюунцэцэг, Ж.Эрхэмтөгс Музейн үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамжийн судалгаа	27
Munkhtsetseg Sandagsuren, Tsagaankhvv Purewdorj The factors affecting life expectancy in mongolia	35
П.Баасанжаргал, Б.Нацагдорж Монгол улсын театр чуулгын маркетингийн өнөөгийн байдалд хийсэн судалгаа	45
Gantsetseg Sanjmyatav, Sainzaya Sumiya Using Ted-ed as Authentic Aids to Promote Efl Acquisition	63
Soyol-Erdene Sanjaa Using Guided Reflective Journaling Strategies in English Language Teaching and Learning.....	73
Эрдэнэхуягийн Мөнхдулам, Балтын Бадамхүү Эконометрикийн хичээлийг судалж буй оюутнуудын өөрийн үнэлгээ болон танин мэдэхүйн түвшний сургалтын үнэлгээн дэх нөлөөллийг тодорхойлох нь	87

Article info: Mandakh Research, 2020, BUS 301, Vol.03, 1-12

POLICY PLANNING ISSUES ON ENVIRONMENTAL MAINSTREAMING FOR ACHIEVING SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN MONGOLIA¹

Chimgee Jamiyansuren^{1, a*}, Suzanna Sumkuu^{2, b}

¹Doctor, Professor, Mandakh University

²Senior Specialist, Development Policy and Planning Department, National Development Agency of Mongolia

^ajschimgee@gmail.com, ^bsuzannasmh@gmail.com

Abstract

The adoption of the Sustainable Development Goals not only initiate substantive changes across economic, social and environmental pillars of development, but it also triggers the need to strengthen the development policy planning processes. The development policy planning process is the foundation to sound and effective policies. This paper explores the policy planning environment in Mongolia focusing on environmental mainstreaming, identifies bottlenecks for integrated planning and proposes opportunities that could be leveraged on to improve the governance of development policies to achieve the sustainable development.

Keywords: policy coherence, development policy, economic-social-environmental interlinkages

¹ *The views expressed do not necessarily represent the decision or policy of the National Development Agency or Mandakh University, nor does citing it constitute endorsement.*

1. INTRODUCTION

The UN General Assembly, held on September 2015, adopted the 2030 Agenda for Sustainable Development and its 17 Sustainable Development Goals (SDGs) with 169 targets and 244 indicators. This agenda has comprehensively identified sustainable development at a global level and agreed to be adopted at the national level. As such, most countries have already defined these goals at the national level and already begun to integrate them into their development policies.

Despite the adoption of the SDGs in 2015, the concept of sustainability has long-been a discussed topic around the world. In ancient times, trends in population growth, increase in consumption after industrial revolution and its implications on essential resources such as wood, coal and oil triggered decision-makers to carefully consider the need to use resources in a sustainable way (Du Pisani, 2006). This issue continues to be at the center of development discussions as global population triples (World Bank, 2020) and manufacturing production booms resulting in unprecedented economic growth between 1950-1960s raising expectations for the economy to grow exponentially. Although mainstream economists from the neoclassical orthodox school were aware of the sustainability problems to exponential consumption patterns of resources,

they assumed that once a commodity becomes scarce, new technologies would be introduced to economize.

In light of economic and population growth and concerns over resource depletion, discussions around how we perceive development has increased. For instance, the Bruntland Report published by the World Commission on Environment and Development in 1987, developed guiding principles for sustainable development as it is generally understood today. The report explained that critical global environmental problems were primarily caused by enormous poverty and non-sustainable consumption and production patterns, and called for a strategy that united environment and development, which ultimately became a term, sustainable development.

Since then, countries have adopted the Millennium Development Goals (MDGs) and the SDGs—global goals through which progress has been made in many social and economic pillars of development. Recently adopted SDGs place equal emphasis on the economic, social, and environmental dimensions of sustainable development and emphasize the need for governments to realize these interlinkages through policies and legislation. With the surge of global efforts to ensure a sustainable world for our future generation, there has been greater emphasis on policy planning around

the world. Extant study by the University of Manchester-based Strategic Network on New National Planning shows that the number of countries with a national development plan has more than doubled - from 62 to 134 - between 2006 and 2018, and that nearly 80 per cent of the global population now lives in a country with a national development plan of one form or another. Chimhowua et al, describe this process of re-emergence of development planning process driven by the adoption of the SDGs in 2015 as an integral part of how countries envision their future in line with global development trends.

Similar trend in the re-emergence of planning can be observed in Mongolia. In 2016, Mongolia became one of the first countries to reflect the concept of the SDGs into its new long-term development policy, the Mongolia Sustainable Development Vision-2030 (SDV). In the same year, Mongolia established the legal basis for policy planning by adopting the Law on Development Policy and Planning, which created legal grounds, principles, steps for policy planning. Despite these efforts, the planning process, which is a crucial policy cycle for ensuring the linkages across economic, social and environmental development pillars remains insufficient to drive sustainable development.

This article is will first explore the current policy planning processes with a focus on environmental

mainstreaming. It will not only look at the policy perspective, but also the institutional factors affecting effective synergistic policy making. Secondly, it will overview the opportunities for strengthening the policy planning process to better ensure environmental mainstreaming. Lastly, it will finish with conclusions briefly outlining the areas that need exploring in the future.

2. OVERVIEW OF POLICY PLANNING MECHANISMS FOR ENVIRONMENTAL MAINSTREAMING

Despite the early adoption of the SDGs, localizing the complex, interdependent, and comprehensive development goals to the national context, prioritizing and mainstreaming them, especially into medium- and short-term development policies and government budget framework, is work in progress. Despite showing economic growth and human development in the past years, its agriculture-based, livestock-dominated economy, with a high-dependency on natural resources, Mongolia's primary, extractive-sector dominant economy is not resilient to external shocks from global commodity price fluctuations. Also, its agriculture is not resilient to natural disasters. These vulnerabilities have had social and environmental consequences, presenting challenges to sustainable development.

In addressing these development challenges, sound development policy planning that incorporates sustainability will be critical. In light of this, Mongolia is using the Sustainable Development Goals as a compass to strengthen consensus around coherent, coordinated actions within Government and across different stakeholders.

2.1. Note on Persisting Challenges in Improving the Planning Process

The economic shift from a central to a market-based economy had extensive governance implications. Prior to the 1990s, as was the model in many Socialist countries, policy planning operated using a top-down approach in a centralized way. This was done heavily by technocrats with specialized skills and knowledge in analysis, which with no doubt lacked the democratic process of inclusiveness and bottom-up approach.

However, the sudden governance shift resulted in eliminating the infrastructure for integrated policy planning, which is a fundamental process for ensuring interlinkages across economic, social and environmental pillars of development.

Perceptions about development concepts not only in Mongolia, but globally, discouraged planning. The direct and indirect implications are evident in the plethora of extant policy documents and legislation that are not fully enforced as expected.

Since adopting global goals, the United Nations member states are starting to realize that in order to foster the sustainability of the planet and the opportunities of today for the future, we need to plan accordingly. While the MDGs were primarily focused on social issues, learning from its implementation lessons, the SDGs were designed with the goal to develop economic, environmental, and social sectors in synergy dedicating goals 16 and 17 for partnerships, institutions, and coordination matters. In other words, the SDGs have shed a spotlight on the important, but often times left out topic of integrated planning.

2.2. Policy Challenges

As of April 2020, Mongolia has approved approximately 568 policies since the 1990s, out of which around 197 national level development policies were approved by the Parliament and the Government.

Table 1. List of Existing Development Policies in Mongolia

	Vision	State Policy	Policy Basis	Strategy	General guideline	National Program	Program	Sub-Program	Master Plan	Plan	Direction	List	General Development Plan	Policy	Total
General, economy, finance	4			1	3	4	3			3		1		2	21
Foreign affairs							3								3
Mining, Heavy Industry		3				4	1								8
Agriculture, Light Industry		5		1		12	1								19
Road, Transportation		3		1		4	1			2		1			12
Energy		1				2									3
Construction, Urban Development		3				2	2			4			3		14
Health		1		1		13	2	1							18
Environment, Tourism		2				14	2			1					19
Labour, Social Protection		3		3	1	10	2								19
Education, Culture, Science, Sport		5				15	3		1		2	1			27
Governance				1		2				2					5
Law, Defense		3	1	2	1	8	2			2	1				20
ICT		1				2									3
Others		1			1	2				1		1			6
Total	4	31	1	10	6	94	22	1	1	15	3	4	3	2	197

Source: author's calculation

A close look at these policies indicate that the environment sector has second most policies compared to other sectors. Similar to this, the government adopted the Green Development Policy in 2014, enshrining clear policy objectives for protecting environmental resources, conserving nature, and setting limits on the use of natural resources. However, most all of the environment related policy actions are all dependent from human activity, in particular, from economic and social sectors.

Mongolia's 2019 Voluntary National Review showed that Mongolia's recent performance was poor in three of the major global sustainability-related indices: ecological footprint (2014), environmental well-being (2016), and environmental performance (2018). For Mongolia to achieve the SDGs, it is vital that their environmental dimensions are systematically integrated into the national development policy-making and planning processes.

Government regulations exist for planning development policies, conducting environmental strategic assessments, and measuring impacts on the environment. However, the impact of economic and social policies on the environment are not measured for all policies as they mostly are done for mega or investment projects. For instance, Section 9.12, 18.4, 24, 25, 26, 31.5 and attachment 4 of the General Guideline on Formulating Development Policy Documents passed by the Government Resolution 249 of 2016 require the conduction of impact assessment of the proposed policy on various factors such as the legislative, policy, institutional structures as well as economic, social and environmental issues. However, in practice, this impact assessment is not conducted extensively as expected. Thus, in order to ensure the comprehensive nature of policies, certain tools and methodologies needs to be in place to support the existing regulation such as the General Guideline on Formulating Development Policy Documents.

To explore the coherence of development policies in Mongolia, a task force was formed by the Prime Minister's Order Number 2 of 2019 led by the National Development Agency. This assessment process reviewed the existing policies in the following steps:

Four types of assessment was conducted by the Principal Working Group:

1. Whether policies are compliant with the Law on Development Policy and Planning
2. Whether policies have targets and indicators for each goal and objective
3. The extent of alignment between existing short and medium-term policies and SDGs, SDV-2030, the Government Action Programme, and sectoral long-term policies
4. How short and medium-term policy outcomes are contributing towards achieving the SDV-2030

The assessment results indicate that the existing policies are not sufficiently coherent horizontally or vertically and not fully compliant with respective legislation, meaning the policy objectives may have trade-offs that need to be further explored.

2.3. Institutional Challenges

Mongolia has set ambitious targets under its SDV-2030, aspiring to join "leading middle-income countries based on per capita income by 2030." To realize this goal, the government recognizes the important role of "whole of government" (Christensen and Lægred, 2007) and "whole of society" approaches. Extant research indicates that achievement of sustainable development through the

2030 Agenda, requires efforts beyond creating an institutional framework. Rather governments need to create new dynamics throughout policy cycles, across sectors and between levels of government (UNDESA, 2018).

In most countries, including Mongolia, issues related to the environment were seen as the responsibility of the environment ministry or department, thus line ministries lack the effort to think about it. This pattern is not only evident in the environment sector, but rather, in all ministries regarding the respective issues they are mandated for. This creates silos across institutions and the policies that they implement and ultimately, the results of which put hindrance on the broader governance spectrum.

This pattern can be observed in the sectoral policy making process in Mongolia. Socio-economic sectors lack environmental awareness and knowledge pertinent to their sector, but at the same time, the environmental sector policy practitioners lack the technical knowledge and capacity of social and

economic sectors. This indicates that putting the environmental ministry or department would not solve the lack of environmental mainstreaming. Rather, all stakeholders ought to have a comprehensive understanding about the interlinkages across sectors in order to better envision cross-sectoral trade-offs and come up with optimal policy interventions within their respective sectors. This task is not simple and requires a coordinated and synergistic system. Globally, the institutional mandate for this task varies, but the common factor is that there usually is a designated institution with a higher status than line ministries (i.e. directly under the Prime Minister or President) and is also the focal point for the SDGs. In countries in the Asia Pacific region such as Indonesia and Malaysia, the planning government bodies are usually tasked with this mainstreaming and coordination mandate.

In Mongolia, this mandate has shifted around within the government (Figure 1), which could be a reflection of the governance related transitioning challenges it encountered.

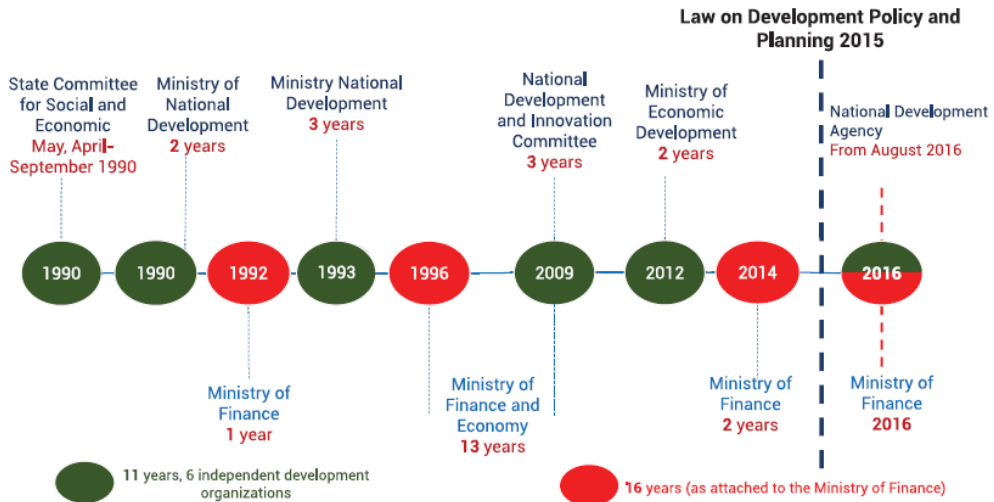

Figure 1. Frequent Change of Development and Planning Organizations over the Past 30 Years (National Development Agency, 2019)

As of 2016, the planning and policy coordination mandate has been designated with the National Development Agency (NDA), a regulatory government organization under the Prime Minister. The NDA has taken several successful attempts in institutionalizing tools and approaches in ensuring coherence, and economic, social and environmental symbiosis. However, despite these extensive efforts, legislative obstacles persist in not providing full legal basis for the NDA to review and authorize all development policies. These legislative obstacles are related to the inconsistent and overlapping regulation of mandates and obligations across state central and state organizations in legislation such as the Law on Development Policy and Planning, Law on Government, attachments to the Government Resolution 249 and 89.

3. CONCLUSION

This paper attempts to give an overview of the governance mechanisms, particularly the policy and institutional factors hindering achievement of sustainable development. From this overview it can be observed that Mongolia is not in lack of development policies, rather, it is the quality of those policies that need improvements. There is potential for increasing the effectiveness of governance measures by making the development policy planning process to become more robust, coherent and inclusive, which could be a leverage point for reaping maximum benefit out of policies.

More generally, in addition to improving the development policy planning process, other policy cycles such as policy implementation, reporting, monitoring and evaluation

processes need to be more synergistic, one process feeding the other. In practice, it is necessary to base the decision to draft new policies based on the evaluation of previous policies, which requires closer institutional cooperation.

All the above-mentioned issues need to be addressed in respective legislation. At the moment, the Law on Development Policy and Planning is being discussed for revision by the Parliament, so we will keep a close eye on its developments. Finally, a crucial factor for achieving sustainable development in Mongolia, requires meaningful participation of various stakeholders. Thus, a long-term and inclusive stakeholder platform needs to be established so that decisions on future development interventions are conscious of the needs of all groups of the society without leaving anyone from development benefits.

In order to accelerate progress towards achieving sustainable development, governance mechanisms pertinent to policy planning processes and institutional coordination needs to improve significantly. The following opportunities can be leveraged on to ensure the necessary environment for this endeavor.

1. **Alleviate institutional gaps and inconsistencies.** A comprehensive review of roles and mandates on policy and institutional coordination must be assessed and respective action should be taken systematically taking into consideration the role of government organizations at the Parliament and President level, and non-government stakeholders such as the private sector and civil society organizations.
2. **Heighten the standards for each policy cycle.** Policy planning and formulation processes need to be refined through comprehensive tools and approaches. Draft policies need to go through a rigorous and streamlined review and authorization process where policies not compliant with respective planning standards are not passed. In addition, the differences across reporting, monitoring and evaluation processes are clarified in legislation and enforced. Finally, systems for using the evaluation of policies as basis for the next policy needs to be established and enforced.
3. **Clarify and increase the role of non-government stakeholders.** SDG implementation require resources that the government does not have. Thus, stakeholders like the private sector, civil society organizations and academia need to be meaningfully included in all arenas for moving towards sustainable development. Aside from sharing the burden of the need for resources, non-government stakeholders provide invaluable perspective

and feedback for improving development policies and help understand the trade-offs from policy actions.

- 4. Increase awareness through systematic advocacy initiatives.** It is clear that lack of understanding of the interconnectedness of development issues and its countermeasures persists at all levels of society including the government. Knowledge and

information about the synergy across economic, social and environmental issue ought to be advocated to the public through all channels of communication. Measures such as introducing the topic of sustainability could be included in curriculums as early as kindergarten and secondary education levels. Another important venue to inform the public is educating journalists and media.

REFERENCES

1. Chimhowu, A. O., Hulme, D., & Munro, L. T. (2019). The “New” national development planning and global development goals: Processes and partnerships. *World Development*, 120, 76-89. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2019.03.013>
2. Christensen, T., & Lægreid, P. (2007). The Whole-of-Government Approach to Public Sector Reform. *Public Administration Review*, 67(6), 1059-1066. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2007.00797.x>
3. Du Pisani, J. A., Professor. (2006). Sustainable development - historical roots of the concept. *Environmental Sciences*, 3(2), 83-96. <https://doi.org/10.1080/15693430600688831>
5. UNDESA, 2018a. Compendium of National Institutional Arrangements for implementing the 2030 Agenda for Sustainable Development. Available online at <http://workspace.unpan.org/sites/Internet/Documents/UNPAN97468.pdf>.
6. World Bank, 2020. Population Growth (Annual %) | Data. [online] Data. worldbank.org. Available at: <<https://data.worldbank.org/indicator/sp.pop.grow>> [Accessed 22 April 2020].

Article info: Mandakh Research, 2020, BUS 302, Vol.03, 10-22

ESTIMATING THE IMPACT OF THE FINANCIAL SECTOR ON REAL SECTOR: THE CASE OF MONGOLIA

Sodnomdavaa Tsolmon^{1,a*}, Jargalsaikhan Gantulga^{2,b*},
Lkhagvaa Dansranbavuu^{3,c*}, Zadkhorloo Hishigsuren^{4,d*}

^{1,2,3,4}Mandakh University, Ulaanbaatar, Mongolia

^atsolmon@mandakh.edu.mn, ^bj_gantulga@mandakh.edu.mn,

^cdansranbavuu@mandakh.edu.mn, ^dhishigsuren@mandakh.edu.mn

Abstract

This paper aims to compare some indicators of the financial sector of Mongolia with international level, using the World Bank's financial sector development methodology. According to the survey, Mongolia is at a lower and lower middle income level with indicators like banking sector depth, efficiency and stability as well as above average level by financial performance accessibility indicators. The development of financial institutions and financial markets other than banks was significantly at below average level when it's compared to the other countries with similar income levels. The impact of financial depth on the real sector, which is one of the indicators for evaluating the development of the financial sector, was evaluated by the OLS model. This finding concludes that indicators such as loans to the private sector, GDP ratio, the turnover ratio of the stock market suppress real GDP growth and don't affect Mongolia non-linearly. Furthermore, it indicates that the effect of financial depth of lower-income countries on economic growth is relatively small or weak.

Keywords: financial depth, efficiency, stability, economic growth

1. INTRODUCTION

Levin, a U.S. economist, considered the role that financial systems can play in economic growth within five key aspects in his 2004 study (Levine, 2004). First, the financial sector generates savings or significant savings which can be used as an investment in the economy. For an enterprise or entity, using the savings from different sources as investment is pretty much costly process. To solve this time-consuming problem or activity, the financial market performs as a regulator on the behalf of the enterprise or the entity. Secondly, the financial sector prepares all necessary information related to investing opportunities and presents it to the interested parties like organizations and people. In other words, the financial market entities charges relatively cheaper fees for their activities like doing research on the available investors by categories such as field of business, management style, market position et cetera which are highly costly if it's paid separately for such services. Third, the financial market provides the investors necessary oversight of the investment and corporate governance on behalf of them. Good corporate governance and proper use of capital improve corporate profitability and stimulate investors' motivation for production and innovation. Fourth, the financial market is responsible for the economy's diversification which reduces risks by allocating them

among various financial sectors and instruments.

Fifth, the financial market creates an easier way to exchange goods and services. Moreover, the financial system is responsible for not only regulating the payment process of goods and services but also lessening the costs from transactions and information. Throughout the five aspects, the development of the financial sector contributes to economic growth. Therefore, estimating and defining the development of the financial sector of Mongolia and its contribution to economic growth is essential.

2. FINANCIAL DEPTH AND ECONOMIC GROWTH

Financial depth measured by domestic credit to private sector, M3 money and stock market capitalization plays an important role in shaping economic growth. According to the finding by Hoi, Ho, & Vu on ASEAN countries, it's important to make a policy to support the financial development. On the other hand, there is the unavoidable need to consider the depth of the financial sector to accelerate the country's economic development, reduce poverty, and increase employment as well (Hoi, Ho, & Vu, 2019).

2.1. Domestic credit to private sector as share of GDP

In the study of examining the long-run impact of bank loans on economic

growth in Ethiopia using the multi-variable Johansen cointegration method, it's proven that there is a positive and direct correlation between those variables (Murty, Sailaja, & Demissie, 2012). Bank loans to the private sector affect the economic growth through efficient allocation of available financial resources. Thus, decision-makers will have to take into account that the banking and financial sectors are crucial to increase capital which is one of the ingredients of production and to expand domestic investment.

The research, by Alves which defined the impact of public debt on the economic growth of 14 European countries from 1974 till 2012 using non-linear method tells us that the optimal debt ratio is around 75%, and if it exceeds it, debt service costs can have a negative effect on GDP growth (Alves & Afonso, 2015). Similarly, Bank loans to the private sector will increase the enterprise's output and have a positive influence on the overall economy to a certain extent. Exceeding the optimal ratio may augment interest costs and adversely affect total output.

2.2. Financial system deposits as share of GDP

The study by He, Lu & Mano concludes that China's high national savings, which considered as one of the highest in the world, increase their domestic investment and accelerate its economic growth. In such case, the authorities of the country are making

some effort to reduce the high savings by promoting domestic consumption in order to achieve sustainable social growth, reduce economic bubble and eliminate inequality (He, Lu, & Mano, 2018).

However, most countries are pursuing a policy which is from exactly opposite point of view to China's intentions to reduce investment and to keep its economic growth at a controlled level. Due to the lack of investment in most developing countries, on the one hand they encourage investments not only more savings. But on the other hand they comply with lower consumption to support domestic accumulation. Hundi found in his study that there is a long-term positive direct relationship between savings and gross domestic investment, and also the long-term effect of savings on total investment is stronger than the short-term effect (Hundi, 2016). For that reason, it's necessary to maintain the ratio of deposits to GDP as higher as possible.

2.3. Economic growth

Economic growth means that the volume of production in a given year is growing steadily over the previous year. However, economic growth and development are about not only quantitative changes but also qualitative changes such as poverty alleviation in the country's economy and society, new job creation and rising GDP per capita (Ivic, 2015). The growth of those quantitative and

qualitative indicators determines the standard of living of the citizens of the country, so the authorities

of the country must consider the consequences of their policy on this issue.

3. THE 4X2 FRAMEWORK FOR FINANCIAL SYSTEM BENCHMARKING

Indicators of defining the financial sector's development reflects the quality of services provided by the financial sector. For example, the financial depth generally reflects the size of services provided by the financial sector, and the availability of services reflects the degree to which

individuals and entities can and use financial institutions and markets. The World Bank researchers have developed the 4x2 Framework for Financial System Benchmarking shown in Table 1 which including the usage of 4 indicators.

Table 1. The 4x2 Matrix of Financial System Characteristics

	FINANCIAL INSTITUTIONS	FINANCIAL MARKETS
DEPTH	Private sector credit to GDP Financial institutions' assets to GDP M2 to GDP Deposits to GDP Gross value-added of the financial sector to GDP	Stock market capitalization plus outstanding domestic private debt securities to GDP Private debt securities to GDP Public debt securities to GDP International debt securities to GDP Stock market capitalization to GDP Stocks traded to GDP
ACCESS	Accounts per thousand adults (commercial banks) Branches per 100,000 adults (commercial banks) % of people with a bank account % of firms with line of credit (all firms) % of firms with line of credit (small firms)	Percent of market capitalization outside of top 10 largest companies Percent of value traded outside of top 10 traded companies Government bond yields (3 month and 10 years) Ratio of domestic to total debt securities Ratio of private to total debt securities (domestic) Ratio of new corporate bond issues to GDP
EFFICIENCY	Net interest margin Lending-deposits spread Non-interest income to total income Overhead costs (% of total assets) Profitability (return on assets, return on equity) Boone indicator (or Herfindahl or H-statistics)	Turnover ratio (turnover/capitalization) for stock market Price synchronicity (co-movement) ² Private information trading Price impact Liquidity/transaction costs Quoted bid ask spread for government bonds Turnover of bonds (private, public) on securities exchange Settlement efficiency

² Return on stocks fluctuates, depending on market and corporate level data. Whether the stock returns will fluctuate together depends on the relationship between the two levels. While other factors are constant, there is a tendency for volatility in stock returns to be collective, as there is a wealth of corporate-level information in a marketplace where investor-led regulation and financial reporting are transparent.

STABILITY	Z-score (or distance to default) ³	Volatility (standard deviation / average) of stock price index, sovereign bond index ⁴
	Capital adequacy ratios Asset quality ratios Liquidity ratios Other (net foreign exchange position to capital etc)	Skewness of the index (stock price, sovereign bond) ⁵ Vulnerability to earnings manipulation Price/earnings ratio Duration Ratio of short-term to total bonds (domestic, int'l) Correlation with major bond returns (German, US)

Source: World bank (2012), *Benchmarking Financial Systems around the World*

In the first part of our research, we selected some indicators based on their commonly use in empirical research and data availability from main 4 indicators such as financial depth, availability of service, efficiency, stability in the 4x2 framework. The classification of countries by income level is based on the World Bank's Atlas methodology which defines the countries' economies as low-income, lower-middle-income, upper-middle-income and high-income. This study compiled a database of 183 countries with 2000-2018 annual intervals from "The Global Financial Database". However, some indicators especially in the financial sector did not have much data.

3.1 Financial depth

The financial institutions' depths are calculated in two versions, as shown in Figure 1. The ratio of bank loans in the private sector to GDP is quite different for countries. For example, while the ratio is 13.7 percent for low income, 71.2 percent

for middle income, 81.5 percent for upper middle income, 144.5 percent for high income countries, Mongolia has a below average performance which is 37.8 percent. Even though there is an increasing trend with the financial system deposits to GDP, Mongolia is among lower middle income countries.

Figure 1. Domestic credit to private sector (% of GDP)

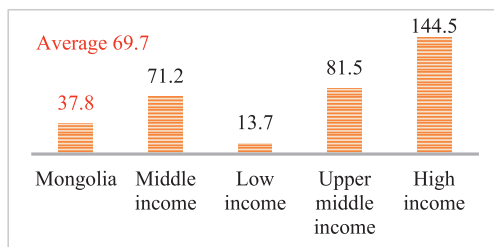
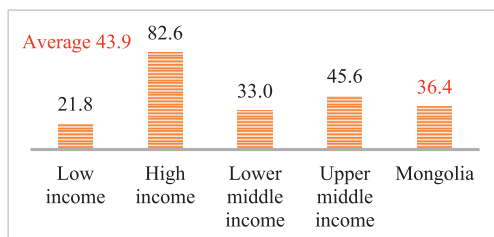

Figure 2. Financial system deposits to GDP (%)

Source: Worldbank, *Global Financial Database & Estimates of Researchers*

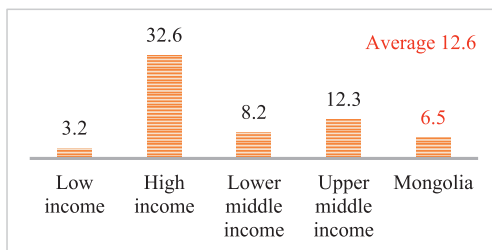
³ Z score indicates a bankruptcy of a financial institution and was first developed by Edward Altman in 1968.

⁴ The indicator will be determined by the standard deviation/average ratio. Also it is called the coefficient of variation.

⁵ It expresses the asymmetry of a distribution, and shows how much is the probability of the asymmetry around the mean of a distribution.

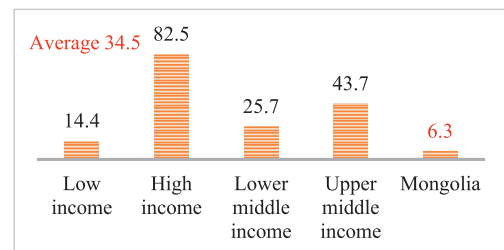
The ratio of non-banking financial institutions to GDP varies widely across countries, and it can be concluded that as income increases, non-banking financial institutions become larger. Mongolia has shown a decrease of 1.7% below the lower middle income countries.

Figure 3. Nonbank financial institutions' assets to GDP (%)

On the other hand, Mongolia is quite below the average for low-income countries in terms of stock market capitalization to GDP. From this we can conclude that with increasing income, the financial market's share in the economy grows.

Figure 4. Stock market capitalization to GDP (%)

Source: Global Financial Database, Financial Regulatory Commission of Mongolia & Estimates of Researchers

3.2. Access to financial services

An efficient and well-functioning financial system deliver financial services smoothly and evenly without discrimination of size of business

entity or citizen. Therefore access to both financial institutions and financial markets are examined as follows:

Figure 5. Bank branches per 100,000 adults

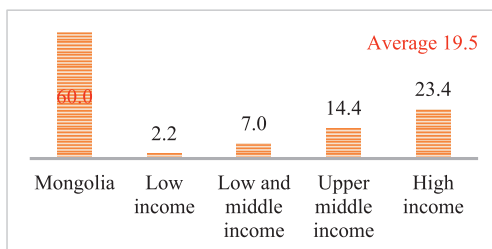
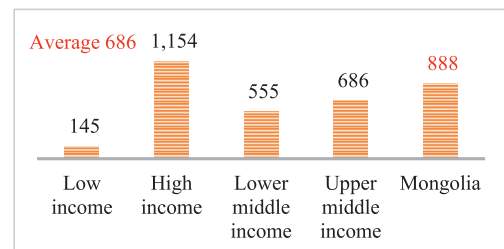

Figure 6. Bank accounts per 1,000 adults

Source: Worldbank, Global Financial Database & Estimates of Researchers

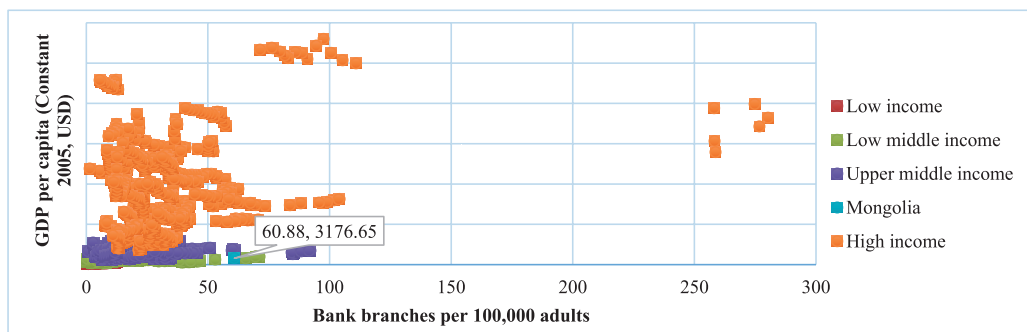
The number of commercial bank's account holders per every 1000 adults in low income countries is 145 and 686 in upper-middle income countries, 154 in high income

countries but 888 in Mongolia which is relatively higher though. However, Mongolia has more than 60 commercial banks per every 100.000 people if it's compared to

high income countries. Although these indicators do not fully illustrate the access degree to financial services fully, in comparison with other countries, it's still considerably higher

than average. As can be seen from Figure 7, there is a positive correlation between real GDP per capita and the number of commercial banks per 100,000 people.

Figure 7. Correlations between financial access and income (2000-2017 Average)

Source: Worldbank, Global Financial Database & Estimates of Researchers

3.3. Financial efficiency

We cannot say that a highly profitable financial institution is operating efficiently. This is because it's possible that an inefficiently operating organization can operate efficiently in case of temporary

economic changes, or the organization may suffer losses due to the adverse effect of the external environment even though it's a good financial institution. Here are efficiency performance of financial institutions and markets.

Figure 8. Bank net interest margin (%)

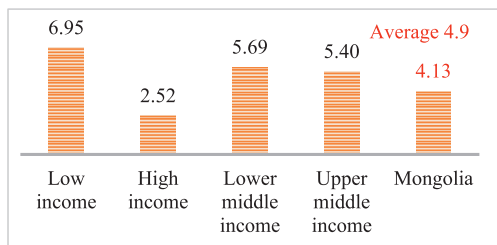
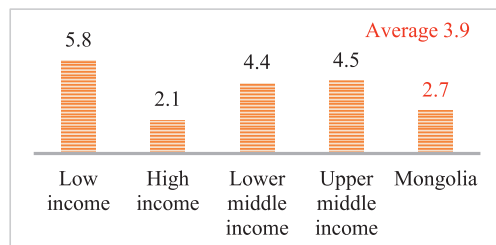

Figure 9. Bank overhead costs to total assets (%)

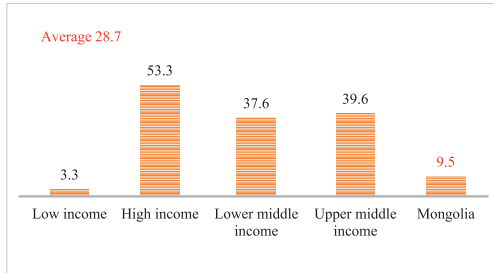
Source: Worldbank, Global Financial Database & Estimates of Researchers

Financial efficiency is represented by the bank's net interest margin and bank overhead costs to total assets. Net interest margin is declining as countries' income levels grow. In low-

income countries, higher operating profit can occur due to relatively low bank competition and difficulty for entering new markets. The net interest margin on the banking sector

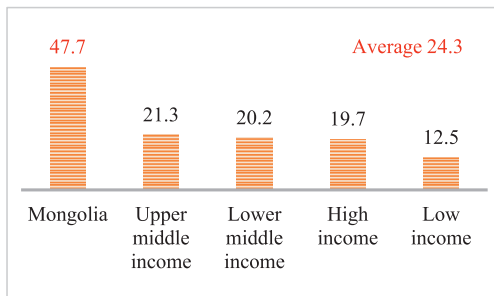
of Mongolia is at a moderate level after high-income countries. The same pattern holds for operating costs, as can be seen from Figure 9, where the efficiency of the banking sector in low-income countries is relatively poor.

Figure 10. Stock market turnover ratio (%)

Source: Worldbank, Global Financial Database & Estimates of Researchers

Figure 11. Bank Z-score

Source: Worldbank, Global Financial Database & Estimates of Researchers

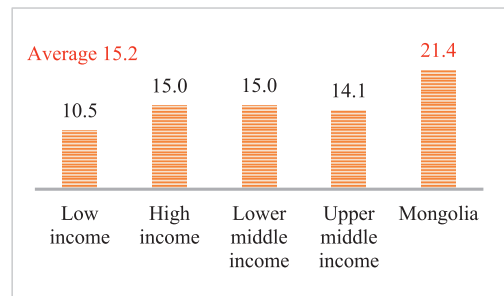
As can be seen from Figure 11, the income level of the countries is not related to the stability of the banking sector. In the banking sector, Mongolia's Z score is the highest, at 21.4 percent. The Z-score is based on a balance sheet and has disadvantages that contain limited information, but it can be used to compare financial institutions' likelihood of bankruptcy

It shows that the stock market turnover ratio is 3.3% in low-income countries and 53.3% in high-income countries, but in Mongolia, the stock market activity and profitability are weak.

3.4. Financial stability

Financial stability is important for macroeconomic stability and researchers are exploring it extensively. The most commonly used indicator for measuring the sustainability of financial institutions is the Altman Z-score. For the same purpose, ratios such as equity ratios, non-performing loans and liquidity ratios are used to analyze the sustainability of financial institutions.

Figure 12. Stock price volatility

when there is limited financial market data. Therefore, the financial market stability is calculated using the stock price index fluctuations as shown in Figure 12. As a result, the indicator does not depend on income level, and fluctuations in the stock price index in our country seem to be very high or highly uncertain.

4. THE IMPACT OF THE FINANCIAL SECTOR ON REAL SECTOR

4.1. Literature review

(Goldsmith, 1969; McKinnon, 1973; King & Levine, 1993) emphasize that the financial sector plays an important role in economic growth but (Robinson.J, 1952), (Lucas.R, 1988) have suggested that the contribution of financial systems to the growth is negligible.

Robert and Ross Levine examined the impact of financial depth on economic growth, and in all cases, the financial depth had a positive impact on the economic growth according to their empiric study (Robert G. King & Ross Levine, 1993).

Adolfo Barajas et al grouped countries by their commonality. As a result they found that the impact of financial depth on economic growth was relatively low for low-income countries (Adolfo Barajas, Ralph Chami, Seyed Reza Yousefi, 2012).

Researchers from the International Settlements Bank (IBC) have investigated the non-linear effects of the financial depth on economic growth in a sample of developed economies. Research shows that if a rise in bank credits to GDP is up to 40 percent, the economic growth will be supported and also a rise in stock market turnover ratios to 95 percent has a catalyst for accelerating economic growth. But exceeding the

above levels shows the opposite effect (Lenardo Gambacorta, Jing Yang, Kostas Tsatsaronis, 2014).

S.Myagmarsuren assessed the impact of financial depth on the real sector, using panel data from 98 countries, which showed that increasing financial depth to a certain level promotes economic growth and further expansion causes economic bubble, which results in a loss of financial stability and slowing economic growth. (Myagmarsuren.S, 2015)

4.2. Research data and resources

As mentioned in the first part of the study, financial depth is one of the indicators of the development of the financial sector. This chapter (part) estimated the impact of financial depth on economic growth in the case of Mongolia, using data from 1991-2018, and a list, description, and sources used for the study are shown in Table 2.

Given the empirical research in this area and the availability of data, the depths of the banking sector were chosen as the ratio of bank credits to GDP and the depth of the financial market was chosen as the ratio of stock market turnover. Other explanatory variables include the human capital index, government spending, inflation, and open economic environment which are based on a model developed by the International Bank for Settlements (BIS) researchers.

Table 2. Definition of the study variables

Variables	Definitions	Resources
GDPG	GDP per capita growth (annual %)	World bank
DC	DOMESTIC CREDIT TO PRIVATE SECTOR (% OF GDP)	World bank
GE	Government expenditure to GDP	countryeconomy.com
DM	The turnover ratio of the stock market	World bank, tradingeconomics.com, www.theglobaleconomy.com
TB	Trade balance (% GDP)	countryeconomy.com
HC	Human capital index per capita	Penn World Table 9.1
INF	Inflation calculated by the consumer price index	World bank

4.3. Factor Agility Analysis

Most time series data is unstable. Therefore, the data used in the study was tested using ADF and PP tests.

Table 3. The results of unit root tests

	H_0 : Unit root process					
	Fisher-ADF			Fisher-PP		
	Intercept	Trend&Intercept	None	Intercept	Trend&Intercept	None
GDPG	0.0404**	0.0261**	0.0318**	0.0284**	0.2259	0.0336**
DC	0.9343	0.1815	0.9289	0.9468	0.1867	0.9474
GE	0.0110**	0.0027***	0.3475	0.0097***	0.0024***	0.3292
DM	0.1944	0.0917*	0.0266**	0.1944	0.1250	0.1480
TB	0.0271**	0.0091***	0.7530	0.0295**	0.0096***	0.9209
HC	1.0000	0.9994	0.9766	1.0000	0.8811	1.0000
INF	0.0000***	0.0002***	0.0254**	0.1806	0.1014	0.0430**

Source: Estimates of Researchers

Note: Zero hypotheses are shown with the smallest probability of rejection, and (*), (**), (***) indicate significance at 10%, 5%, and 1% significance level, respectively.

For example, Table 3 shows that GDPG recognizes a constant variable and is stable at a simple level with 95 percent significance. With these tests, the variables GDPG, GE, TB, and

INF were stable, but the variables DC, DM, and HC were unstable at their normal level and were used in the study by logarithm.

4.4. The empirical findings

To investigate the impact of financial depth on economic growth, we have used the following equation of econometric estimation least

squares (OLS), and have compiled the equation below here.

Table 4. Estimation results

Variable	Coefficient	T-Statistic
C	-2.075***	-3.078
GDPG(-1)	0.369*	2.093
LOG(DC(-1))	-0.005**	-2.831
LOG(DM)	-0.005***	-3.495
TB	0.278***	4.329
GE	-0.540**	-2.268
GE(-1)	-0.878***	-3.355
INF	0.003**	2.718
INF(-1)	0.002***	3.241
LOG(HC(-1))	3.301**	2.281
R-squared	0.743	
F-statistic	3.46**	
S.E. of regression	0.029	
Durbin-Watson stat	1.637	

Source: Estimates of Researchers

Note: (*), (**), (***) indicates that the rejection of zero assumptions that is not influenced by the model at the significance level of 10%, 5%, and 1%.

It is statistically significant that the results show that indicators such as the ratio of the domestic debts to the private sector to GDP, and the stock market turnover ratio could have a negative impact on real GDP growth per capita. This is partly due to the fact that Mongolia is too dependent on its banking sector which accounts for about 95% of the whole financial system in the country. On the other hand, it is in line with the empirical results of the research showing that

excessive financial depth in less developed financial markets results in a loss of financial stability and a negative effect on real economic growth.

Also we assume that Mongolian financial depth doesn't affect its own economic growth nonlinearly. The reason can be that for low-income countries, the effect of financial depth on economic growth is relatively small or weak.

For other variables, human capital (HC) and foreign trade openness (TB) have a positive effect on economic growth (GDPG), while government spending/ expenditure indicator (GE) has a negative effect on growth.

5. CONCLUSIONS

In the first part (chapter) of this study, we compared some indicators of the financial sector of Mongolia with international level, using the World Bank's financial sector development methodology. For example, in the banking sector, such as the depth, efficiency and stability are at an average level among low and lower middle income countries and at above average level for its financial services accessibility indicators. However, the development of financial institutions and financial markets other than banks were at significantly lower level when compared to the average income-earning countries (Shown in table 5).

Table 5. The level of development of the financial sector of Mongolia as compared to the average of low and lower middle income countries:

	Indicators for measuring the development of the financial sector	Comparison
Depth	A. Financial institutions	Approximately the same
	• Bank	Approximately the same
	• Non -banking organizations	Below
	B. Financial markets	Below
Access	A. Bank	Higher
	B. Financial markets	Not calculated
Efficiency	A. Bank	Approximately the same
	B. Financial markets	Below
Stability	A. Bank	Higher
	B. Financial markets	Below

Source: Estimates of Researchers

Then we estimated the impact of financial depth on the real economy, one of the measurements for evaluating the development of the financial sector. To do so, we assessed the non-linear effects on economic growth using OLS model and considered the depth of banking sector and stock market.

The study results shows that the key variables were consistent with theoretical assumptions and also that each of the indicators of the banking and financial market depth negatively affected real economic growth (non-linear effects were negligible). In other words, we assume that for low-income countries, the effect of

financial depth on economic growth is relatively small or weak. From a financial institution's view, in Mongolia, due to the banking sector alone accounting for about 95% of the financial system, excessive financial depth takes place. Then the risk is accumulated by excess leverage in the economy, which has a negative effect on the real economy.

However, from a financial market's view, the following factors such as the activation of the stock market, weak profitability, or very high uncertainty or fluctuations in the stock price index could have a negative effect on the real economy when the financial depth takes place.

REFERENCES

1. Adolfo Barajas, Ralph Chami, Seyed Reza Yousefi. (2012). The Finance and Growth Nexus Re-examined: Do all Countries Benefit Equally. *IFM*.
2. Alves, J., & Afonso, A. (2015). The Role of Government Debt in Economic Growth. www.researchgate.net/publication/281556458.
3. Goldsmith.RW. (1969). Finance Structure and Development. *Yale University Press*. New Haven, CT.
4. He, H., Lu, J., & Mano, C. (2018). China's High Savings: Drivers, Prospects, and Policies. *IMF Working Paper*.
5. Hoi, L., Ho, H., & Vu, T. (2019). Financial depth and economic growth: Empirical evidence from ASEAN+3 countries. *Management Science Letters*. 9. . 10.5267/j.msl.2019.3.003, 851-864.
6. Hundie, S. K. (2016). *Savings, Investment and Economic growth in Ethiopia: Evidence from Bouds testing conintegration and TYDL Granger-Causality tests*. Saarbrucken: Lap Lambert Academic publishing.
7. Ivic, M. (2015). Economic Growth and Development. *Journal of Process Management - New Technologies, International, Vol. 3, No.1*.
8. King, R, & Levine, R. (1993). Finance and growth: Schumpeter. *Quarterly Journal of Economics*, 108, 717-738.
9. Lau, L. J. (2018). A Better Alternative to a Trade War. *SSRN online publication, No4, 4*.
10. Lenardo Gambacorta, Jing Yang, Kostas Tsatsaronis. (2014). Financial structure and growth. *BIS Quarterly Review*.
11. Levine, R. (2004). Finance and Growth: Theory and Evidence. *NBER, Working paper 10766*.
12. Lucas.R. (1988). On the mechanics of economic development. *Journal of Monetary Economics*, 22(1), 3-42.
13. McKinnon, RI . (1973). Money and Capital in Economic Development. *Brookings Institute*. Washington D.C.
14. Murty, K., Sailaja, K., & Demissie, W. (2012). The Long-Run Impact of Bank Credit on Economic Growth in Ethiopia: Evidence from the Cointegration App. *European Journal of Business and Management*, 4, ISSN 2222-1905.
15. Myagmarsuren.S. (2015). The financial depth, and its impact estimation on the real economic sectors. *Mongolian central bank's research compilation*, 10. Ulaanbaatar, Mongolia.
16. Robert G. King, & Ross Levine. (1993). Finance and Growth: Schumpeter might. *Quarterly Journal of Economics*, 108 (3), 717-37.
17. Robinson.J. (1952). The Generalization of the General Theory. Macmillan, London.
18. World Bank. (2012). Benchmarking Financial Systems around the World. *Policy Research Working Paper, WPS6175*.
19. World Bank. (2019, July 1). Gross domestic product, 2018. *World Development Indicators database*.

МУЗЕЙН ҮЙЛЧЛҮҮЛЭГЧИЙН СЭТГЭЛ ХАНАМЖИЙН СУДАЛГАА

П.Баасанжаргал^{1*}, Л.Оюунцэцэг², Ж.Эрхэмтөгс³

¹Соёл урлагийн их сургууль

²Шинжлэх ухаан технологийн их сургууль

³Соёл урлагийн их сургууль

Хураангуй

Соёл урлагийн салбарын нийгэм, эдийн засагт оруулах хувь нэмэр жилээс жилд өсч, зарим улс орнуудын хувьд эдийн засгийн тэргүүлэх чиглэл болон хөгжиж байна. Манай улсын соёлын салбарын хөгжлийн өнөөгийн байдал дэлхийн улс орнуудтай харьцуулахад доогуур байгаа бөгөөд салбарын хөгжилд тулгамдаж буй гол асуудлын нэг нь маркетингийн хэрэгжүүлэлт муу, салбарын маркетингийн хоцрогдмол байдал юм. Соёлын салбарын маркетингийг хөгжүүлэхэд юун түрүүнд үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамж, үйлчлүүлэгчдэд санал болгож буй бүтээгдэхүүн үйлчилгээ үйлчлүүлэгчийн эрэлт хэрэгцээнд нийцэж байгаа эсэхийг тодорхойлж, судалгааны үр дүнд тулгуурлан үр ашигтай маркетинг хэрэгжүүлэх нь нэн чухал. Музей нь соёл урлагийн салбарын зах зээлд чухал байр суурийг эзэлдэг дэд салбар бөгөөд хүн амын урлагийн боловсрол, улс орны соёлын хөгжлийн түвшинг тодорхойлогч хүчин зүйлсийн нэг мөн. Музейн үйлчилгээний чанар, хүртээмж, үр өгөөжийг сайжруулах асуудал салбарын өмнө тулгамдаж буй асуудлын нэг юм. Иймээс музейн үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамжийн судалгааг олон улсад туршигдсан судалгааны арга зүй болох А.Parasuraman, V.A Zeithaml, L.L.Berry нарын боловсруулсан SERVQUAL загварыг(5 бүлэг 22 хэмжүүр) ашиглан, үндэсний хэмжээнд 899 респондентоос асуулгын аргаар судалгаа авч, үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамжийн өнөөгийн байдлыг тодорхойлохыг зорисон.

Музейн үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамжийн ерөнхий үнэлгээ 3.48 буюу “дунд” гэсэн үнэлгээтэй, бусад дэд салбаруудаас хамгийн доогуур байгаа нь цаашид музей бүр үйлчилгээний чанараа сайжруулахад анхаарах хэрэгтэй байгааг харуулж байна.

Түлхүүр үг: музей, хэрэглэгчийн сэтгэл ханамж, соёл урлагийн байгууллага, үйлчилгээний чанар, соёл урлагийн маркетинг

1. УДИРТГАЛ

Соёл урлаг нь аливаа улс, үндэстний нийгмийн хөгжил дэвшлийг тодорхойлогч хүчин зүйлсийн нэг мөн. Соёл урлагийн салбарын нийгэм, эдийн засагт оруулах хувь нэмэр жилээс жилд өсч, зарим улс орнуудын хувьд эдийн засгийн тэргүүлэх чиглэл болон хөгжиж байгааг АНУ, Их Британи, Тайван, БНСУ, Сингапур, Хонгконг, Европын орнуудын жишээнээс харж болно. Дэлхийн урлагийн зах зээлийн борлуулалт 2018 оны байдлаар 67,4 тэр бум ам.долларт хүрсэн нь өмнөх оны борлуулалтаас 6%-иар өссөн байна. Дэлхийн урлагийн зах зээлийг дийлэнх буюу 84%-ийг АНУ(44%), БНХАУ(21%), Их Британи(19%) гэсэн гурван улс бүрдүүлж байгаа бөгөөд нийт 2,7 сая хүн ажиллаж, 296540 байгууллага энэ салбарт үйл ажиллагаа явуулж байна⁶.

Манай улсын соёл урлагийн салбар 2018 оны байдлаар ДНБ-ий 0.4 хувийг бүрдүүлж байгаа бөгөөд 903 байгууллага (*аж ахуй нэгжийн 1.05%*) үйл ажиллагаа явуулж, 7041 ажиллагчид (*нийт ажиллах хүчний 0.56%*) 12,351,000 үйлчлүүлэгчдэд соёл урлагийн үзвэр, үйлчилгээг хүргэсэн байна⁷.

Музей нь нийгмийн хөгжилд үр нөлөө үзүүлэхүйц олон нийтэд зориулагдсан, байнгын үйл ажиллагаатай, ашгийн төлөө бус

байгууллага бөгөөд хүний түүх, амьдрах орчны тухай баримт гэрч болох эд зүйлийг судлах, хүнийг гэгээрүүлэх оюуны хэрэгцээг нь хангах зорилгоор олж цуглуулах, хадгалах, хамгаалах, судлан шинжлэх, дэлгэн үзүүлж сурталчлах ажил эрхэлдэг газар юм. Музей нь улс орны соёлын хөгжлийн түвшинг тодорхойлогч хүчин зүйлийн нэг бөгөөд салбарын зах зээлд чухал байр суурийг эзэлдэг дэд салбарын нэг мөн.

2018 оны байдлаар Монгол Улсад нийт 46 музей үйл ажиллагаа явуулж байгаагаас хөдөө орон нутагт 25 (54.3%), Улаанбаатар хотод 21 (45.7%) музей үйл ажиллагаа явуулж байна. Үүнээс орон нутгийн 25, төрийн өмчийн 12, хувийн хэвшлийн 9 музей үйл ажиллагаа явуулж байна. Улсын хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж буй 46 музейд 289.6 мянган ширхэг үзмэр хадгалагдаж, жилдээ 781.4 мянган хүн үйлчлүүлсэн байна.

Музейд төдийгүй соёл урлагийн салбарын хөгжилд тулгамдаж буй гол асуудлуудад 1)маркетингийн хэрэгжүүлэлт муу, энэ талын ойлголт төлөвшөөгүй, 2)салбарын судалгаа хөгжүүлэлт сул, 3) хууль эрх зүйн орчин тааруу, 4) мэргэшсэн хүний нөөц хангалтгүй, мэргэжлийн ур чадвар сул, 5) орчин, нөхцөл тааруу гэсэн асуудлууд ордог.⁸ Эндээс салбарын хөгжлийг эрчимжүүлэх, түүний

⁶ Art Basel, Sales in global art market-2018 report

⁷ МУҮСХ, Салбарын танилцуулга-2018

⁸ Эрхэмтөгс Ж. Монгол улсад соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх арга зам, 2016

нийгэм, эдийн засгийн өгөөжийн дээшлүүлэхэд маркетингийн гүйцэтгэх үүрэг, ач холбогдол маш чухал болох нь харагдаж байна. Үр ашигтай маркетингийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх, оновчтой маркетингийн шийдвэр гаргахад хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийн судалгаа чухал үүрэгтэй.

Манай улсын соёл урлагийн ихэнх байгууллагууд хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийн судалгааг тогтмол хийдэггүй, судалгааны үр дүнд тулгуурлан маркетингийн шийдвэр гаргах байдал дутмаг байна⁹. Иймд соёлын салбарын судлаачид, маркетерууд үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамжийн судалгаанд онцгой анхаарч, үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамжид нөлөөлөгч хүчин зүйлсийг нарийвчлан судлаж, судалгааны үр дүн тулгууран маркетингийн шийдвэр гаргах нь салбарын хөгжилд нэн чухал.

2. ХЭРЭГЛЭГЧИЙН СЭТГЭЛ ХАНАМЖ, ХЭРЭГЛЭГЧИЙН СЭТГЭЛ ХАНАМЖИЙН СУДАЛГААНЫ ОНОЛЫН ТОЙМ

Дэлхий дахинд зах зээлд нийлүүлж буй бүтээгдэхүүн үйлчилгээ төдийгүй бүхий л салбаруудад хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийн үнэлгээний асуудалд

ихээхэн анхаарал хандуулдаг¹⁰. Зарим улсын засгийн газраас бүтээгдэхүүн үйлчилгээний ерөнхий чанарыг үнэлэх зорилгоор хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийн индекс(CSI)-ийг тогтмол үнэлж, судалгааны үр дүнг байгууллага болон олон нийтэд түгээдэг байна.

Дэлхийд анх удаа хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийн индекс(CSI)-ийн загварыг боловсруулсан улс бол Швед улс бөгөөд 1989 онд Шведийн хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийн барометр(SCSB)-ыг боловсруулж, нэвтрүүлсэн байна. 1994 онд Америкийн хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийн индекс(ACSI)-г АНУ, 1999 онд Европын хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийн индекс (ECSI)-ийг Европын холбооны 11 улс, 2015 онд Хятадын хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийн индекс(CCSI)-ийг БНХАУ нэвтрүүлсэн бол Герман, Шинэ Зеланд, Норвеги, БНСУ-ууд тус тус хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийн индекс(CSI)-ийг боловсруулан хэрэгжүүлж байна. Харин Монгол улсын хувьд хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийн индексийг хараахан боловсруулаагүй байна.

Хэрэглэгчдийн сэтгэл ханамжийн талаар 1970 аад оноос хойш олон эрдэмтэн судлаачид судалсаар иржээ. Swan, Trawick болон Carroll нар

⁹ Баасанжаргал П, Оюунцэцэг Л. Соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлд маркетингийн гүйцэтгэх үүрэг, 2019

¹⁰ Yan Wang*, Jingjing Han and Songzhu Zheng, Measure audiences' satisfaction through user generated content-satisfaction research in motion picture industry

1980 онд “Хэрэглэгчид тухайн бүтээгдэхүүнийг хэрэглээний явцад болон дараа нь чанартай, чанаргүй эсвэл хэрэглэхэд тохиромжтой ба тохиромжгүй байдлаар нь үнэлсэн үнэлгээг сэтгэл ханамж” гэж тодорхойлсон байна. Үүний дараагаар 1981 онд судлаач Oliver сэтгэл ханамжийг тодорхойлохдоо “Хэрэглэгчийн тухайн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээнээс хүлээж буй хүлээлт болон худалдан авсны дараах бодит байдал хоёрын зөрүү” юм. Бодит байдал хүлээлтээс илүү буюу тэнцүү бол хэрэглэгч сэтгэл хангалуун, эсрэг тохиолдолд сэтгэл хангалуун бус байдаг хэмээжээ. Үүнтэй адилаар 1988 онд Tse, Wilton нар “Тухайн бүтээгдэхүүний анхны хүлээлт болон хэрэглэсний дараах бодит гүйцэтгэл хооронд мэдэрсэн зөрүүнд үнэлгээ өгөх хэрэглэгчийн хариу үйлдлийг сэтгэл ханамж” хэмээн тодорхойлжээ. Мөн 1996 онд Bitner болон Zeithmall нар “Сэтгэл ханамж бол хүлээлт гүйцэтгэл хоёрын нийцэж байгаа эсэхэд өгч буй хэрэглэгчийн үнэлгээ юм” хэмээн дүгнэжээ (Giese & Cote, 2000). Үүнээс үзэхэд олон судлаачид хэрэглэгчдийн сэтгэл ханамжийг тухайн бүтээгдэхүүн үйлчилгээнээс бий болсон хүлээлт болон бодит байдалтай хамааруулж тодорхойлсон байна.

Хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийг үнэлэх олон арга, загварууд байдгаас олон салбарт туршигдсан,

хамгийн түгээмэл хэрэглэгддэг загвар нь үйлчилгээний чанар, хэрэглэгчийн сэтгэл ханамж, улмаар хэрэглэгчийн хүлээлт, чадвар, туршлагын ялгааг тодорхойлдог A.Parasuraman, V.A Zeithaml, L.L.Berry нарын боловсруулсан SERVQUAL буюу PZB загвар (1985) юм¹¹. Тэд SERVQUAL загварын энхний хувилбарыг боловсруулахын тулд бүлгийн ярилцлага явуулж үйлчлүүлэгчийн үнэлэлт дүгнэлтэд тулгуурлан адил төстэй шалгуурыг тогтоосноор үйлчилгээний чанарын арван хэмжүүрийг гаргасан. Үйлчилгээний чанарын арван хэмжүүрт мэдрэгдэж анзаарагдахуйц байдал, найдвартай байдал, уриалгахан байдал, чадвар чадамж, хүрэх боломж, эелдэг зан, харилцан ойлголцол, итгэл даах байдал, аюулгүй байдал, ойлголцол орно. Энэ судалгаанд үйлчилгээний энэ арван хэмжээс давхцаж болох бөгөөд тэд цаашид судалгаа явуулах шаардлагатай гэж үзсэн. Иймээс SERVQUAL загварыг боловсронгуй болгож, шинэчлэн, өөрчилсөн хувилбарын боловсруулсан. 1988 онд A.Parasuraman, V.A Zeithaml, L.L.Berry нар уг арван хэмжүүрийг үндсэн бүтэц болгон ашиглаж үйлчлүүлэгчдийн үйлчилгээний чанарыг ойлгож хүлээн авах байдлыг хэмжих эмпирик судалгаа явуулсан. Уг судалгааны үр дүнд

¹¹ Michael S.Minor, Tillman Wager, F.T.Brewerton and Angela Hausman. Rock on! An elementary model of customer satisfaction with musical performance, 2004

энэ арван хэмжүүрийн зарим нь хувьсагч нь хоорондоо давхцаж байгаа нь харагдсан. Эдгээр арван хувьсагчаас мэдрэгдэж анзаарагдах байдал, итгэл даах байдал, уриалгахан байдал гэсэн хувьсагчууд хэвээр үлдэж, бусад долоон хувьсагчийг баталгаа ба бусдыг ойлгох гэсэн хувьсагчуудад ангилан оруулсан. Үүний үр дүнд 5 үндсэн хэмжүүр бүхий 22 нэгж үзүүлэлт бүхий SERVQUAL загварыг шинэчлэн боловсруулсан. Шинэчлэн боловсруулсан энэ хувилбарт үйлчилгээний чанарыг дараах таван үндсэн хэмжүүрүүд орно. Үүнд:

- **Tangibles** буюу биет байдал-хүртэгдэх байдал. Байгууллагын бодит орчны мэдрэгдэх байдлыг харуулах бөгөөд барилга байгууламж, ашиглаж байгаа тоног төхөөрөмж, техник хэрэгсэл, ажиллагчдын хувцаслалт өнгө үзэмж, гадаад төрхтэй холбоотой үзүүлэлтүүд .
- **Reliability** буюу итгэл үнэмшил, найдвартай байдал. Ажиллагчдын байгууллагын болон үйлчилгээний талаарх мэдлэг, санал болгож буй үйлчилгээгээ зохиох ёсоор үзүүлэх байдал, үйлчлүүлэгчидтэй харилцах харьцаа, итгэл төрүүлэх байдал.
- **Responsiveness** буюу үүрэг хариуцлага, хариу үйлдэл. Үйлчлүүлэгчиддээ туслах чин эрмэлзэл, үйлчлүүлэгчдэд тулгарсан асуудлыг шийдэхэд уриалгаханаар туслахад байдал.
- **Assurance** буюу баталгаатай байдал. Ажиллагчдын эзэмшсэн мэдлэг, ур чадвар, өрсөлдөхүйц байдал, аюулгүй байдал, үйлчлүүлэгчийн нууцыг хадгалах байдал.
- **Empathy** буюу шуурхай байдал, анхаарал халамж. Үйлчилгээний хялбар байдал, харилцаа холбоо, хэрэглэгчдээ ойлгох, үйлчлүүлэгч бүрд анхаарал тавих, үйлчлүүлэгчдийн онцлог, онцгой хэрэгцээг мэдэрч анхаарал хандуулах.

3. МУЗЕЙН ҮЙЛЧЛҮҮЛЭГЧИЙН СЭТГЭЛ ХАНАМЖИЙГ ҮНЭЛЭХ АРГА ЗҮЙ, АРГАЧИЛАЛ

A.Parasuraman, V.A Zeithaml, L.L.Berry нарын боловсруулсан SERVQUAL загварыг олон салбарт, төрөл бүрийн үйлчилгээний чанарыг хэмжихэд өргөн хэрэглэдэг болохыг олон судалгааны үр дүнгээс харж болно. Харин соёл урлагийн салбарт хийсэн хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийн судалгааны ажлууд бусад салбаруудтай харьцуулахад харьцангуй цөөн, соёл урлагийн байгууллагаар үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамжид нөлөөлөгч хүчин зүйлсийг тодорхойлох хувьсагчуудын талаар судалгааны мэдээлэл тун ховор байна. Соёлын салбараас аялал жуулчлал, хөгжим, номын сан, музейн хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийн судалгаа цөөн тоогоор хийгдсэн байна.

Соёл урлагийн салбарт нилээд хожуу буюу 1970-аад оноос урлагийн байгууллагууд зохион байгуулж буй арга хэмжээг хэрэглэгчдэд мэдээлэх байдлаар маркетингийн ухааныг хэрэглэж эхэлсэн гэж үздэг¹². Өнөөг хүртэл соёл урлагийн маркетинг нь соёлын өөрчлөлт, техник технологийн хувьсал, глобалчилал, зах зээлийн өрсөлдөөн зэрэг олон хүчин зүйлсийн нөлөөгөөр дээдсийн урлаг (high art)-аас нийтийн соёлруу (popular culture), ашгийн бус концепцоос зах зээлийн чиг хандлагаруу (marketisation), бүтээгдэхүүний чиг хандлагаас (product-led) зах зээлийн чиг хандлагаруу (market-led) шилжин, хөгжиж байна¹³.

Соёл, урлагийн байгууллагаар үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамж, түүнд нөлөөлөгч хүчин зүйлсийн талаар хийсэн судалгааны үр дүнгээс харахад соёлын бүтээгдэхүүний маркетингийн иж бүрдэл нь нийлмэл шинжтэй, хэрэглэгчийн эрэлт хэрэгцээ, хүлээлтээс гадна уран бүтээлчийн үзэл санаа, онцлог үйлчилгээний чанарт нөлөөлдөг. (Kotler and Levy, 1969; Levi and Czepiel, 1975; Mokwa, Dawson and Prieve, 1980; Colbert, 2000)

Судлаач Michael S.Minor нар SERVQUAL загварыг ашиглан хөгжмийн хэрэглэгчийн

¹² Botita M.Kolb, *Marketing for Cultural Organisations*, 2005

¹³ Hye-Kyug Lee, *When arts met marketing: Arts marketing theory embedded in romanticism*, 2005

сэтгэл ханамжийг тодорхойлох судалгааны ажлын хүрээнд дөрвөн үндсэн хэмжүүр бүхий хөгжмийн хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийн тодорхойлох загварыг онол арга зүйн үндэс болгосон байна. Энэхүү загварт 1) суудал-суудал хоорондын зай, тохь тух, суудлын байршил-тоглолт харагдах байдал, 2) уран бүтээлч-уран бүтээлчийн мэргэжлийн ур чадвар, үзэгчдэд танигдсан байдал, хувийн зан чанар, гадаад төрх, сэтгэл татам байдал, нүүрний хувирал, биеийн хөдөлгөөн, хувцаслалт, харагдах байдал, 3) уран бүтээлч-уран бүтээлийн чанарт үзүүлэх хүний хүний хүчин зүйлс, хөгжмийн дуугаралт, тоглох хэлбэр, 4) хэрэглэгч/үйлчлүүлэгч-үйлчлүүлэгчийн туршлага, үйлчлүүлэгчдийн тооноос хамаарсан үйлчлүүлэгч хоорондын зай, тухайн үзэгчийн болон бусад үзэгчийн туршлага, уран бүтээлийн талаарх эерэг болон сөрөг мэдрэмж, үзэл бодлоо хуваалцах байдал, үзэгчийн сонирхол, уран бүтээлийг хүлээж авах байдал гэсэн дөрвөн хэмжүүрийн дагуу судалгааны асуулгаа боловсруулж, лайкертийн 5 шкалаар хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийг үнэлсэн байна.

Манай улсын олон салбаруудын эрдэмтэн судлаачид, маркетерууд хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийн судалгааг хийж, судалгааны үр дүнг шийдвэр гаргалтад өргөн ашиглаж байна. Харин соёл урлагийн салбарын хувьд соёл

урлагийн зах зээлийн судалгаа, хэрэглэгчийн судалгаа(хөгжмийн, театрын, музейн, соёл чөлөөт цагийн үйлчилгээ, сонгодог урлаг, кино урлаг..гэх мэт), хэрэглэгчийн зан төлөвийн судалгааг цөөн тооны эрдэмтэн судлаачид, маркетерууд хийсэн хэдий ч үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамжийг SERVQUAL загварыг ашиглан үнэлсэн судалгаа байхгүй байна.

Соёл урлагийн салбарын зах зээлийн өнөөгийн байдал, тулгамдаж буй асуудал, хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийн судалгааны онол арга зүй болон музейн үйлчлүүлэгчийн сэтгэл

ханамжийн судалгаануудад ашигласан арга зүй, сэтгэл ханамжийг тодорхойлох хувьсагчуудыг харьцуулан судалсны үндсэн дээр энэхүү судалгааны арга зүйг дараах байдлаар боловсруулав.

Соёл урлагийн байгууллагаар үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамжийн түвшинг үнэлэхдээ A.Parasuraman, V.A Zeithaml, L.L.Berry нарын боловсруулсан SERVQUAL загварын дагуу 5 бүлэг 22 хувьсагчийн дагуу Лайкертийн шкалаар (1 оноо - маш муу, 2 оноо - муу, 3 оноо - дунд, 4 оноо - сайн, 5 оноо - маш сайн) үнэлсэн. Үүнд:

Хүснэгт 1. Соёл урлагийн байгууллагаар үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамжийг үнэлэх хувьсагч

Хэмжүүр		Урлагийн байгууллагаар үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамжийг тодорхойлох хувьсагчууд
Биет байдал	1	Орчин үеийн, дэвшилтэт техник технологи, тоног төхөөрөмж ашиглах байдал
	2	Дотоод орчны тохижилт (үзвэр/үйлчилгээний заалны суудал, гэрэлтүүлэг, агааржуулалт, тасалгааны температур, акустик)
	3	Хувцасны өлгүүр, ариун цэврийн өрөөг шийдсэн байдал
	4	Гадаад орчны тохижилт (авто машины зогсоол, гэрэлтүүлэг, гадаад тохижилт)
	5	Хувцаслалт, имиж бүрдүүлэлт (уран бүтээлчийн хувцаслалт, имиж, ажиллагчдын хувцаслалт)
Үүрэг хариуцлага	6	Үйлчлүүлэгчдийн гомдлыг цаг тухайд нь шийдэх байдал
	7	Үйлчлүүлэгчдэд амласан амлалтаа биелүүлэх байдал
	8	Үйлчлүүлэгчдийн хүсэлтийг сонсож, шийдвэрлэх байдал
	9	Үйлчилгээний ажиллагчдын харилцааны соёл, ёс зүй
	10	Үйлчлүүлэгчидтэй чин сэтгэлээсээ, эелдэг харилцах байдал
Итгэл үнэмшил	11	Үзвэр/үйлчилгээний талаарх мэдээллийг оновчтой сувгаар бүрэн хүргэх байдал
	12	Үйлчлүүлэгчийн асуултад бүрэн хариулах мэдлэг, ур чадвар
	13	Нэмэлт үйлчилгээг шийдсэн байдал (буфет, хоолны газар, кофе шоп, дэлгүүр....)
	14	Мэргэжлийн ур чадвар(уран бүтээлчдийн болон бусад ажиллагчдын)

Анхаарал халамж	15	Үйлчлүүлэгчийн тусгай хэрэгцээнд анхаарал хандуулах байдал (<i>хөгжлийн бэрхиээлтэй иргэд, онцгой хэрэгцээ шаардлага</i>)
	16	Байгууллагийн ажиллах цагийн хуваарийн тохиромжтой байдал
	17	Үйлчилгээний цагийн хуваариа мөрдөж ажиллах байдал
	18	Үзвэр/үйлчилгээний билет захиалгыг шийдсэн байдал
Багалгаатай байдал	19	Шинэ үзвэр/үйлчилгээг нэвтрүүлэх байдал
	20	Үзвэр/үйлчилгээний сонголт, нэр төрөл, хүртээмж
	21	Үзвэр/үйлчилгээний чанар үйлчлүүлэгчийн эрэлт хэрэгцээтэй нийцэх байдал
	22	Үзвэр үйлчилгээний үнэ үйлчлүүлэгчдийн эрэлт хэрэгцээтэй нийцэх байдал

Эх сурвалж: Судлаачийн боловсруулалт

4. МУЗЕЙН ҮЙЛЧЛҮҮЛЭГЧИЙН СЭТГЭЛ ХАНАМЖИЙН СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН

4.1. Судалгааны ажлын зорилго, зорилт

Энэхүү судалгааны зорилго нь музейн үйлчлүүлэгчдийн сэтгэл ханамжийн өнөөгийн байдлыг тодорхойлоход оршино.

Музейн үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамжийн судалгааг 21 аймаг, Улаанбаатар хотын 9 дүүргийн хэмжээнд нийт 899 респондентоос 5 бүлэг 22 хувьсагч бүхий анкет асуулгын аргаар тодорхойлсон. (Likert scale: 1- маш муу, 2-муу, 3-дунд, 4-сайн, 5-маш сайн)

Асуулгын судалгааны түүврийн хэмжээг музейн үйлчлүүлэгчдээс санамсаргүй түүврийн аргаар сонгон авч судалгаанд хамруулсан. Энгийн санамсаргүй үүвэр буюу нийт олонлогоос судалгаанд хамруулах респондентийг тэнцүү магадлалтайгаар сонгосон тул түүврийн хэмжээг дараах томъёогоор тооцсон.

$$n = \frac{t^2 * p * (1 - p) * N}{e^2 * N + t^2 * p * (1 - p)}$$

Энд:

n - түүврийн хэмжээ

t - итгэх түвшин (95%-ийн итгэх түвшинд $t = 1.96$)

p = нийт хүн амд эзлэх соёл урлагийн байгууллагаар үйлчлүүлэгчид

N - эх олонлогийн тоо

E - түүврийн алдааны хязгаар

Түүврийн эх олонлогийг Монгол улсын 15 ба түүнээс дээш насны 2336427 иргэдээр, алдааны хязгаарыг 2,5%, итгэх магадлалыг 95% байхаар тооцсон. Хүн амын бусад бүлэгтэй харьцуулахад эдгээр хүмүүс нь судалгаанд илүү бодитой мэдээлэл өгдөгийг үндэс болгов¹⁴. Асуулгын судалгааны өгөгдлийг судалгааны өгөгдөлд дүн шинжилгээ хийхэд өргөн хэрэглэгддэг SPSS-24 программд боловсруулж, холбогдон тоон болон чанарын шинжилгээг хийв.

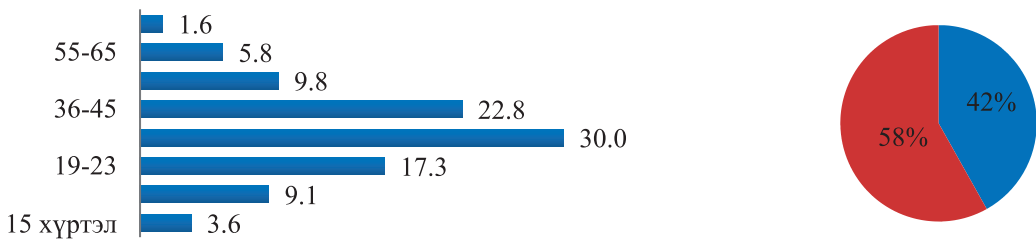
¹⁴ БСШУЯ, УА, Засгийн газраас боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны талаар баримталж буй бодлого, хөтөлбөр, арга хэмжээний хэрэгжилтийн талаарх хэрэглэгчдийн үнэлгээ, судалгаа, 2011

4.2. Судалгаанд оролцогчдын талаарх мэдээлэл

Музейн үйлчлүүлэгчдийн сэтгэл ханамжийн судалгааг нэгдсэн судалгааны арга зүй, аргачлалын дагуу 21 аймаг, Улаанбаатар хотын 9 дүүргээс нийт 899 респондентээс судалгаа авч судалгааны үр дүнг дор харуулав. Судалгаанд оролцогчдын талаарх мэдээллийг нас, хүйс, боловсрол, ажил эрхлэлтийн байдал, өрхийн ам бүлийн тоо болон 1 сарын дундаж

орлого, оршин сууж буй газрын харьяалал гэсэн үзүүлэлтүүдээр авч судалсан. Судалгаанд оролцогчид нь хүйсийн хувьд 58.1%% нь эмэгтэй, 41.9% нь эрэгтэй респондент байсан бол насны бүтцийн хувьд дийлэнх нь буюу 30% нь 24-35 насныхан, 22.8%% нь 36-45 насныхан, 17.3% нь 19-23 насны иргэд хамрагдсан байна.

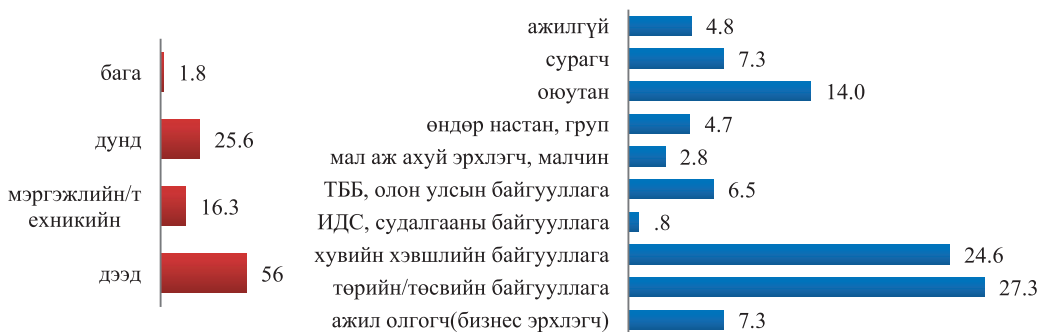
Зураг 1. Судалгаанд оролцогчдын насны бүтэц, хүйс

Эзэмшсэн боловсролын түвшинг авч үзвэл судалгаанд оролцогчдын дийлэнх нь буюу 56.4% нь дээд, 16.3% нь мэргэжлийн боловсролтой

гэж хариулсан бол 25.6% нь дунд, 1.8% нь бага боловсролтой иргэд оролцсон байна.

Зураг 2. Судалгаанд оролцогчдын эзэмшсэн боловсрол, ажил эрхлэлтийн байдал

Харин ажил эрхлэлтийн хувьд 27.3% нь төрийн болон төсвийн байгууллагад, 24.6 % нь хувийн хэвшлийн байгууллагад ажилладаг, 14 % нь оюутан, 7.3 % нь 7.3% нь ажил бизнес эрхлэгчид, 2,8% нь мал аж ахуй эрхлэгчид хамрагдсан

нь түүврийн зохистой хэмжээг хангасан иргэд судалгаанд оролцсныг харуулж байна. (Зураг 2)

Судалгаанд оролцогчид ам бүлийн тооны хувьд дийлэнх нь 3-4 ам бүлтэй гэж хариулжээ.

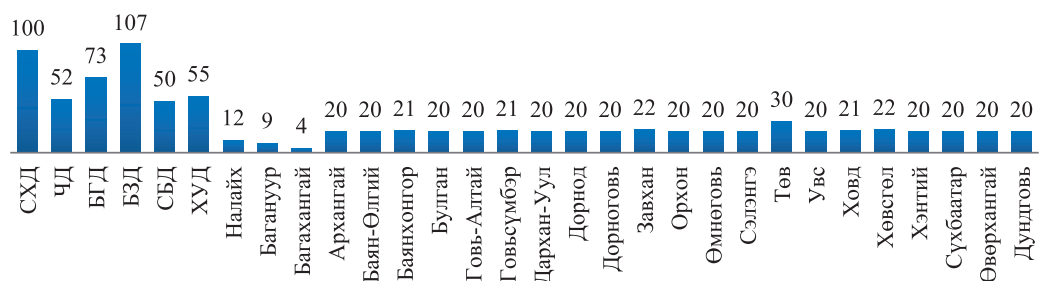
Зураг 3. Өрхийн ам бүлийн тоо болон өрхийн сарын дундаж орлого (төгрөг)

Өрхийн 1 сарын дундаж орлогын хувьд 23.3% нь 500,001-800,000₮, 20.2% нь 800,001-1,200,000₮, 12% нь 1,200,000-1,500,000₮ орлоготой гэж хариулсан бол 8 % нь 2,500,000₮-өөс дээш орлоготой, 12% нь 320,001-500,000₮, 8.9% нь 320,000 хүртэлх төгрөгний орлоготой иргэд хамрагдсан байна.

Оршин сууж харьяаллын хувьд хөдөө орон нутгаас 437, Улаанбаатар хотоос 462 респондент судалгаанд оролцсон бөгөөд аймаг, дүүргүүдээс оролцсон респондентуудын тооны харьцаа түүврийн зохистой хэмжээг хангасан байгаа нь зураг 4-өөс харагдаж байна.

Зураг 4. Судалгаанд оролцогчдын оршин суугаа газрын харьяалал

Судалгаанд оролцогчдын талаарх дээрх мэдээллийг статистик мэдээлэл болон түүврийн

тооцоололтой харьцуулан дүгнэхэд эдгээр респондентууд түүврийн зохистой хэмжээг хангаж байна.

4.3. Музейн үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамжийн үнэлгээ

Музейн үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамжийг үнэлэхээр сонгон авсан 5 бүлэг 22 хувьсагчийн дундаж үнэлгээг Chronbach's Alpha коэффициентоор найдвартай байдлын шинжилгээ хийж үзэхэд

$\alpha=0.901$ буюу 0,7-оос их гарсан нь эдгээр хувьсагчид ач холбогдолтой болохыг харуулж байна. Музейн үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамжийг дээрх арга зүйн дагуу үнэлж, судалгааны үр дүнг дор харуулав.

Хүснэгт 2. Музейн үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамжийн үнэлгээ

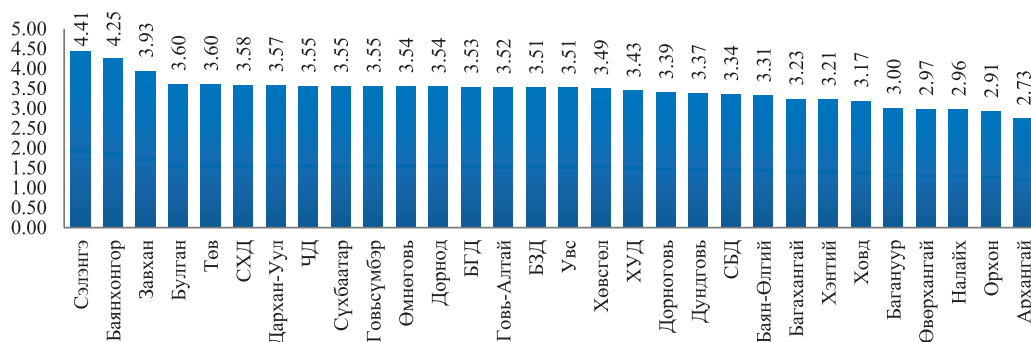
	Сэтгэл ханамжийг тодорхойлогч хүчин зүйлс	Музейн үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамжийн үнэлгээ
1	Орчин үеийн, дэвшилтэт техник технологи, тоног төхөөрөмж ашиглах байдал	3.59
2	Үйлчилгээний цагийн хуваариа мөрдөж ажиллах байдал	3.58
3	Ажиллагчдын мэргэжлийн ур чадвар	3.58
4	Үйлчлүүлэгчийн асуултад бүрэн хариулах мэдлэг, ур чадвар	3.58
5	Үйлчилгээний ажиллагчдын харилцааны соёл, ёс зүй	3.57
6	Үйлчлүүлэгчидтэй чин сэтгэлээсээ, эелдэг харилцах байдал	3.57
7	Байгууллагийн ажиллах цагийн хуваарийн тохиромжтой байдал	3.56
8	Дотоод орчны тохижилт (үзвэр/үйлчилгээний заалны суудал, гэрэлтүүлэг, агааржуулалт, тасалгааны температур, акустик)	3.55
9	Үзвэр/үйлчилгээний талаарх мэдээллийг оновчтой хүргэх байдал	3.55
10	Үйлчлүүлэгчдэд амласан амлалтаа биелүүлэх байдал	3.53
11	Үзвэр үйлчилгээний үнэ үйлчлүүлэгчдийн эрэлт хэрэгцээтэй нийцэх байдал	3.52
12	Үйлчлүүлэгчдийн хүсэлтийг сонсож, шийдвэрлэх байдал	3.51
13	Үзэгчийн/үйлчлүүлэгчдийн боловсролд анхаарах байдал	3.49
14	Үйлчлүүлэгчдийн гомдлыг цаг тухайд нь шийдэх байдал	3.47
15	Үзвэр/үйлчилгээний билет захиалгыг шийдсэн байдал	3.47
16	Үзвэр/үйлчилгээний сонголт, нэр төрөл, хүртээмж	3.46
17	Ажиллагчдын хувцаслалт, имиж бүрдүүлэлт	3.44
18	Шинэ үзвэр/үйлчилгээг нэвтрүүлэх байдал	3.43
19	Үзвэр/үйлчилгээний чанар үйлчлүүлэгчийн эрэлт хэрэгцээтэй нийцэх байдал	3.43

20	Үйлчлүүлэгчийн тусгай хэрэгцээнд анхаарал хандуулах байдал (хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд, онцгой хэрэгцээ шаардлага)	3.40
21	Хувцасны өлгүүр, ариун цэврийн өрөөг шийдсэн байдал	3.35
22	Гадаад орчны тохижилт (авто машины зогсоол, гэрэлтүүлэг, гадаад тохижилт)	3.34
23	Нэмэлт үйлчилгээг шийдсэн байдал (буфет, хоолны газар, кофе шоп, дэлгүүр....)	3.18
Музейн үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамжийн дундаж үзүүлэлт		3.48

Дээрх хүснэгтээс харахад судалгаанд оролцогчид музейн үйлчилгээнд 3,48 буюу “дунд” гэсэн үнэлгээ өгсөн байна. Эндээс нэмэлт болон дагалдах үйлчилгээ, гадаад болон дотоод орчны тохижилт, үзвэр үйлчилгээний сонголт нэр төрөл, шинэ үйлчилгээ нэвтрүүлэх байдал гэсэн үзүүлэлтүүд хамгийн доогуур байгаа бол

ажиллагчдын мэргэжлийн ур чадвар, үйлчилгээний ажиллагчдын харилцаа, үйлчилгээний үзүүлэх байдал харьцангуй өндөр гарсан байна.

Тэгвэл музейн үйлчлүүлэгчдийн сэтгэл ханамжийн түвшин судалгаанд оролцогчдын оршин сууж буй дүүрэг, аймгуудаас хамаарч ялгаатай байгаа эсэхийг тодруулахад:

Сэлэнгэ, Баянхонгор, Завхан аймгуудын музейн сэтгэл ханамжийн үнэлгээ 4,0-оос дээш буюу “сайн” гэж үнэлэгдсэн бол Архангай, Орхон, Өвөрхангай аймгуудын музейн сэтгэл ханамжийн дундаж үнэлгээ маш доогуур буюу “муу” гэж үнэлэгдсэн байна. Музейн үйлчлүүлэгчдийн сэтгэл ханамжийн түвшин төвийн

бүсд хамгийн өндөр буюу 3,63 байхад хангайн бүсэд хамгийн доогуур буюу 3,31 гэсэн дундаж үнэлгээтэй байна.

Судалгаанд оролцогчидоос музейгээр үйлчлүүлэх зорилго, шалтгааныг тодруулахад судалгаанд оролцогчид дараах байдлаар хариулсан байна.

Зураг 5. Музейгээр үйлчлүүлэх зорилго

Музейгээр үйлчүүлэгчид ихэвчлэн танин мэдэх, шинэ мэдлэг олж авах (42,6%), чөлөөт цагаа өнгөрөөх (42,1%), гэр бүл, дотны хүмүүстэйгээ цагийг хамт өнгөрөөх (27.6%), урлагийн боловсролоо дээшлүүлэхх (26,4%), хүүхдээ хөгжүүлэхэд анхаарах (24.4%), аялалыг хөтөлбөрт багтсан учир (19.5%), судалгаа шинжилгээний ажил хийх (19.5%) зорилгоор музейгээр үйлчлүүлдэг байна.

Аль бүс нутагт орших ямар музейгээр иргэд хэрхэн үйлчлүүлдэгийг тодруулахад судалгаанд оролцогчид дараах байдлаар хариулсан байна. Үүнд:

Музейгээр үйлчлүүлэгчдийн дийлэнх нь Үлэг гүрвэлийн музей (38.1%), Байгалийн түүхийн музей (33.1%), Монголын үндэсний музей (22,2%), Богд хааны ордон музей (21.8%), аймгуудын музей (21,2%) музейгээр үйлчлүүлдэг байна. Сүүлийн жилүүдэд Чойжин ламын сүм музей, Богд хааны ордон музей, Дүрслэх урлагийн музей

шинэ үйлчилгээ, сонирхолтой арга хэмжээг зохион байгуулах болсон нь үйлчүүлэгчийн сонирхлын татаж, бүх насны үйлчлүүлэгчдийн музейгээр үйлчлүүлэх сонирхол нэмэгдэж байна.

Цаашид музейгээс хүсч буй бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний талаар судалгаанд оролцогчид дараах байдлаар хариулсан байна.

Музейн үйлчлүүлэгчдийн хамгийн их хүсч буй үйлчилгээ нь шинэ, сонирхолтой үзмэрийг нэмэгдүүлэх(54.4%), хүүхдэд болон насанд хүрэгчдэд зориулсан шинэ үйлчилгээ(33,2%), чөлөөт цагт зориулсан үйлчилгээ(33%), музейн талаарх мэдээлэл сурталчилгаа(32,7%) гэж хариулсан байна.

5. ДҮГНЭЛТ

Музейн үйлчүүлэгчийн сэтгэл ханамжийн өнөөгийн байдлыг тодорхойлохыг зорисон энэхүү судалгааны онол арга зүйг

A.Parasuraman, V.A Zeithaml, L.L.Berry нарын боловсруулсан SERVQUAL (1988) загварт тулгуурлан, 5 бүлэг 22 хувьсагчийг сонгон авч музейн үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамжийг Лайкетрын 5 шкалаар үнэлсэн.

Музейн үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамжийн дундаж үнэлгээ 3.48 буюу “дунд” гэсэн үнэлгээтэй, соёл урлагийн бусад дэд салбаруудтай харьцуулахад хамгийн доогуур үнэлгээтэй байна. (*театр, чуулга-3.49, соёлын төв, ордон-3,59, номын сан-3,7*) Энэ нь цаашид музей бүр үйлчилгээний чанараа сайжруулахад чиглэсэн маркетинг хэрэгжүүлэх шаардлагатай байгааг харуулж байна. Цаашид музейн үйлчилгээг сайжруулахад:

1. М э р г э ж л и й н , ч а д в а р л а г маркетерээр хүний нөөцөө бүрдүүлэх/одоогийн менежерээ чадавхижуулах, зах зээлийн чиг хандлага-хэрэглэгчийн эрэлт хэрэгцээг судлаж, судалгааны үр дүнд тулгуурлан үр ашигтай маркетинг хэрэгжүүлэх,
2. Үйлчлүүлэгчийн эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн, шинэлэг үзмэр болон дагалдах үйлчилгээг хөгжүүлэх, үйлчилгээний нэр төрлийг нэмэгдүүлэх, бүтээгдэхүүн хөгжүүлэлт хийх,
3. Гадаад болон дотоод орчины тохижилтыг сайжруулах, орчин үеийн техник технологийг нэвтрүүлэх,
4. Ивээн тэтгэлэг-сан бүрдүүлэлтийн чиглэлээр хувь хүн болон албан байгууллагуудтай хамтран ажиллах,
5. Үйлчлүүлэгчдийн чөлөөт цагаа өнгөрөөх шинэлэг орчин, гэр бүлд зориулсан шинэ-бүтээлч үйлчилгээг хөгжүүлэх хэрэгтэй байна.

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

1. Art Basel, Sales in global art market-2019
2. Botita M.Kolb, Marketing for Cultural Organisations, 2005
3. Chris Ryan, Museums, exhibits and visitor satisfaction: a study of the Cham Museum, Danang, Vietnam, 2013
4. Hye-Kyug Lee, When arts met marketing; Arts marketing theory embedded in romantism, 2005
5. Manual Cuadrado-Garcia, Carmen Periz-Cabanero, Juan D.Montoro-Pons. Managing satisfaction in cultural events, 2017
6. Margee Hume and Gillian Sullivan Mort, Satisfaction in performing arts: the role of value?, 2015
7. Michael S.Minor, Tillman Wager, F.T.Brewerton and Angela Hausman. Rock on! An elementary model of customer satisfaction with musical performance, 2004
8. Shi, Hui-Ying Study of Service Quality and Satisfaction for Museums: Taking the National Museum of Prehistory as an Example, 2008
9. A.Parasuraman, V.A Zeithaml, L.L.Berry, SERVQUAL: a multiple-item scale for measuring consumer
10. Yan Wang*, Jingjing Han and Songzhu Zheng, Measure audiences' satisfaction through user generated content-satisfaction research in motion picture industry
11. Баасанжаргал П, Оюунцэцэг Л. Соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлд маркетингийн гүйцэтгэх үүрэг, 2019
12. Баасанжаргал П, Оюунцэцэг Л. Соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийн маркетингийн стратегийн асуудал, 2019
13. Урантуяа М. ЕБС-уудын үйлчилгээний чанарыг SERVQUAL аргаар үнэлэх арга зүй//Менежмент ба инноваци эрдэм шинжилгээний сэтгүүл.-УБ., 2018-№4.-Х86-91.
14. Эрхэмтөгс Ж. Монгол улсад соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх арга зам. Бизнесийн удирдлагын ухааны докторын(Ph.D)-ын зэрэг горилсон бүтээл.-УБ.,2016.-Х53-74
15. МУҮСХ, Салбарын танилцуулга-2018

Article info: Mandakh Research, 2020, BUS 304, Vol.03, 36-45

THE FACTORS AFFECTING LIFE EXPECTANCY IN MONGOLIA

Munkhtsetseg Sandagsuren^{1, a*}, Tsagaankhvv Purewdorj^{2, b}

¹The Economics and Business Department of Mandakh University

²Accounting-English 4th class of Mandakh University

^as_munkhtsetseg@mandakh.mn, ^bptsng11@gmail.com

Abstract

The life expectancy is essential indicator to identify the country's development, happy planet index, human development index, quality of life index etc. Studying on life expectancy is important for the policy makers to find the optimum way to increasing people's life expectancy. This research work is important for the experts to figure out the approach that increase the life expectancy. Although it is such important index and this kind of study is common in the worldwide, there is no research work in our country. Thus, we aim to identify factors that affect life expectancy in Mongolia using ordinary least squares regression analysis. Life expectancy is the dependent variable with, GDP per capita health expenditure per capita, and urbanization as the 2 main determinants. This is a time series study collecting annual data from World Open Source database 2000 to 2017. The result shows that health expenditure per capita and urbanization are influencing life expectancy positively.

Keyword: GDP per capita, Health expenditure per capita, Urbanization, Air pollution, Education

1. INTRODUCTION

The study of life expectancy is essential topic of medical and socioeconomic sector in any country. Life expectancy, often explained to Life expectancy at birth is a statistical measure of the average that expected to live, based on the year of its birth, its current age and other demographic factors including gender. In the worldwide, life expectancy has been increasing steadily over the past few decades, due to technology, medication, and economy. In the case of Mongolia, life expectancy has increased by 3-4 years over the last decade. The life expectancy still different between developed and developing countries. It related with the reason that the increases in life expectancy depends on improvements in sanitation and access to pure water, access to health care, including vaccines and enormous increases in agricultural development. Therefore, life expectancy research often focuses on income inequality, economic growth, and health expenditure.

The average life expectancy of our population is 70.19, which is listed 131th place in the world. (United Nations, 2019) It means that life expectancy in Mongolia is lower than in other countries. Accordingly, our country needs to take measures to increase the life expectancy of the population. In order to do this, we need to identify the factors that increase and decrease life expectancy.

So we considered that this research work is important for the experts to figure out the approach to increase the life expectancy.

Purpose of this study is to identify factors that affect life expectancy in Mongolia such as GDP per capita, health expenditure per capita and urbanization, using ordinary least squares regression analysis

2. LITERATURE REVIEW

Life expectancy is one of the most vital issue in social sector. Also there are many experts and researchers examine the socio-economic indicators that affect life expectancy. These studies illustrate that developed countries focus on social sectors that include health, education, environmental management and other social welfare mostly. Furthermore, the findings noted that per capita income, poverty reduction in developing countries, high literacy rates for adults, improving hygiene, and improving food quality are influence beneficially on life expectancy.

Navarro and the partners remarked that improving public health expenditures and increasing medical service have enhance the quality of life for the population. (Elola, 1995)

According to the research work performed by Moser and Vajero, life expectancy is expected to grow over the long run but all countries

are different, specially developing countries are outdated. (Moser, 2005)

Ahmad and his partners concluded that macro economic factors have a strong impact on life expectancy, as inflation increases and decreases in purchasing power of households have a negative trend in life expectancy. (Ahmad, 2014)

Forbes and MacGregor focused relationship between unemployment and mortality rates for Scotland. The result show that unemployment and mortality are positively correlated. It means unemployment is lowering life expectancy for both developed and developing countries. (Forbes, 1984)

3. METHODOLOGY

Data of the study used from the World Bank's open database for the years 2000-2017 related to the life expectancy of Mongolia. In order to expressing the determinants of

life expectancy (LE), we selected the topical variables that used in this kind of paper. Ordinary least squares regression analysis were used to calculate effect of factors on life expectancy such as GDP per capita (GDPPC), Health expenditure per capita (HEPC), and Urbanization (URBAN). The general equation of the regression analysis is as follows:

$$Y = \beta_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 \dots + \beta_k X_k + u \quad (1)$$

Substituting the variables for this study into above equation:

$$LE = \beta_1 + \beta_2(HEPC)_{it} + \beta_3(URBAN)_{it} + \beta(PCGDP) + u_{it} \quad (2)$$

This equation describes how explanatory variables such as GDP per capita (GDPPC), Health expenditure per capita (HEPC), and Urbanization (URBAN) affect life expectancy(LE) that is a dependent variable. We hypothesized that these three variables will have a positive effect on life expectancy. (Table 1)

Table 1. Variables used in the model (Researcher's estimation)

Variables	Proxy	Expected probability	Unit
Life expectancy	Life expectancy at birth indicates the number of years a newborn infant would live		Year
GDP per capita (GDPPC)	GDP/ Total population	+	\$
Health expenditure per capita (HEPC)	$\sum HE$ / Total population	+	\$
Urbanization (URBAN)	Population in urban agglomerations of more than 1 million (% of total population)	+	%

Source: Researcher's estimation

4. LIFE EXPECTANCY AND THE FACTORS AFFECTING LIFE EXPECTANCY

Life expectancy, often explained to Life expectancy at birth is a statistical measure of the average that expected to live, based on the year of its birth, its current age and other demographic factors including gender. (NSO, 2018)

Mongolia has been calculating life expectancy since 1992. Life expectancy was initially 62.77 in 1992, but has increased by 7.4 years in the 26 years to 2018. Elsewhere in the world, life expectancy is highest in Japan at 84.2 and lowest in Lesotho at

52.9.

As you can see, belowing graph explains about changes in Mongolian's Life expectancy from 1992 to 2018 by gender and total. The life expectancy of women is 75.78, the men's 66.11. Generally, both women's and men's life expectancy is growing steadily. The average life expectancy of our population is 70.19, which is listed 131th place in the world. (United Nations, 2019) Comparing with last year, the life expectancy is increased by 1.73 percent. So we aimed to determine the influencing factors of the increases of life expectancy.

Figure 1. Trend of Mongolian's life expectancy (NSO)

Researchers were investigated that **GDP per capita** influence the Life expectancy. Kimberly and Amadeo were noted that GDP e The researchers were investigated that GDP per capita influence the Life expectancy xpresses the total value of all goods and services produced in an economy. "GDP per capita is

a measure of a country's economic output that accounts for its number of people. It divides the country's gross domestic product by its total population." (Kimberly, n.d.) The first determinant proved to be income in most of the available literature. It has been investigated that there is a powerful relationship between

absolute level of income, explained by GDP per capita, and life expectancy in the poor countries the lower GDP per capita, the lower life expectancy (World bank, 1993). On the other side Wilkinson pointed that if countries reach the threshold, the relationship between life expectancy and standard of living vanishes; further increases in GDP per capita no longer appear to be associated with life expectancy gains. (Wilkinson, *The Afflictions of Inequality*, 1996) And, Anand and Ravallion found a significant optimistic association between GDP per capita and life expectancy, which worked mainly through impact of national income on the poor's income and public expenditure specifically on health in a cross country comparison. But when they considered poverty and government expenditure on health as explanatory variables, the relationship between life expectancy and GDP per capita disappeared. (Anand, 1993)

Health care spending is thought to have a significant impact on life expectancy because they directly help reduce life expectancy and morbidity. A study in Canada found that lower health care costs were associated with higher infant mortality rates and lower life expectancy.. (Veugelers, AM, & Kephart, 2001) "The relationship was found to be independent of various economic, socio-demographic nutritional and lifestyle factors, as well as provincial specificity of time trend." (Cr mieux, 1999).

Urbanization plays an important role in determining life expectancy. What is urbanization? Residents of cities in the developing world enjoy health care, living conditions, education and other improved social and economic facilities that have a positive impact on health improvement.. (Mahfuz Kabir, 2008) Kalediene and Petruskiene studied the life expectancy situation in the Lithuanian region and found a positive correlation between the urban level and life expectancy. However, urbanization and housing are closely linked to the health and well-being of the country's population (Kalediene, 2000) Szwarcwald discovered the worst health position in the cluster composed of the port area and northern vicinity, precisely in the sector where the highest concentration of slum residents were present in a study on Rio de Janeiro. Life expectancy in this part of the city is seven times lower than in other parts. (Szwarcwald, 2000) In a study of life expectancy in 95 developing countries, Rogers and Wofford found that urbanization had a lower-than-expected impact on life expectancy due to poor health and sanitation in densely populated cities in developing countries.. (Rogers, 1989)

First of all, we assumed that if the output of country is high, the life expectancy will increase. There may also have relationship between per capita income and health expenditure, because higher per capita income may

manage to higher health expenditure per capita. Also, higher per capita income increases a nation's ability to purchase the necessary goods and services that support the health. Lastly, based on the assumption that population of the country with high urbanization are easy to get health service, we assumed that urbanization may affect the life expectancy.

5. EMPIRICAL RESULTS

In this chapter, we aim to identify the effects of independent variables using econometric analysis. A number of explanatory variables commonly used in this kind of study have been selected for the analysis of factors affecting life expectancy.

Table 2. Variables statistical analysis

	LE	CO2	GDPPC	HEPC	URBAN
Mean	66.86376	0.714786	145.3302	305.8680	40.59957
Median	66.92000	0.666460	150.0422	278.4586	40.98368
Maximum	69.84700	1.259968	403.2586	471.8075	47.68392
Minimum	63.77700	0.560452	-71.75318	179.5906	32.89796
Std. Dev.	2.044373	0.172941	124.2887	108.2508	4.645764

Source: Researcher's estimation

Table 2 shows the statistical analysis of the variables used in the study estimated by eviews programm. For example, in a first line, the mean of life expectancy is 66.86. And median explains that in the 9 years, (half) the life expectancy was 66.92 years and 66.92 years in the last 9 years between 2000 and 2017. In addition, life expectancy was the

highest in 2014, reaching 69,847, while in 2000 it had the lowest value of 63.7 years. And life expectancy standard deviation is 2.04, which is relatively low in comparison with other indicators in the current period, which is approximately 2.04 years deviating from an average of 66.92 years.

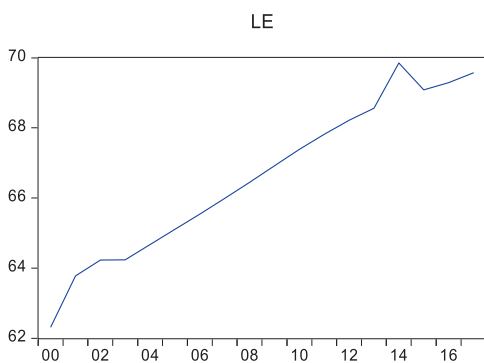
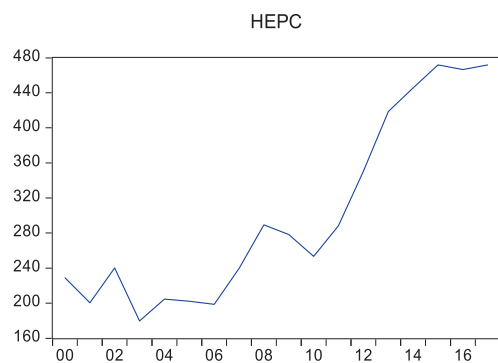
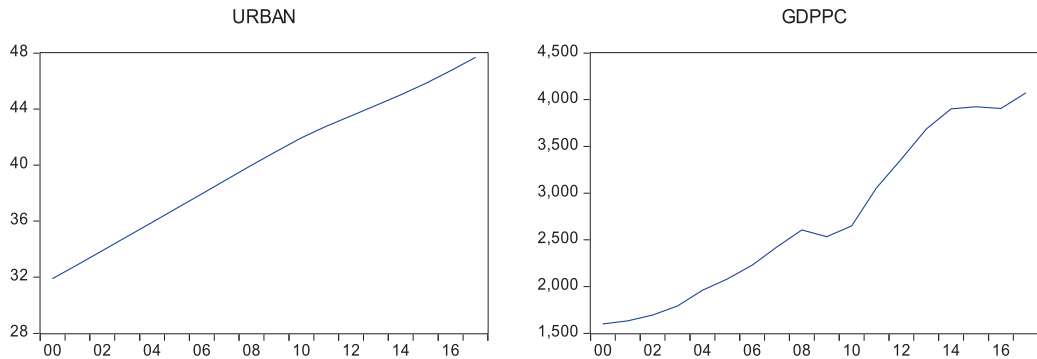

Figure 2. Trend of the variables (World Bank)

From the graph of the variables, it can be seen that life expectancy, urbanization, GDP per capita are constantly growing or trending during the period. On the contrary, health

expenditure per capita is not fixed and is not trending. The unit root test is then evaluated because more realistic calculations are needed to verify the stability of the variables.

Table 3. Unit root test

Variables	Models	Probability calculated ADF		Integration
		In level	In first difference	
<i>LE</i>	Trend and intercept	0.0574***		I(0)
<i>HEPC</i>	Intercept	0.9639	0.0114**	I(1)
<i>GDPPC</i>	Trend and intercept	0.1820	0.0337**	I(1)
<i>URBAN</i>	Trend and intercept	0.0030*		I(0)

Note: (*), (**) and (***) indicates rejection of the null hypothesis variables are non-stationary at 1%, 5% and 10% level of significance. I (0) indicates that it is stable at a given level, and I (1) indicates that it is stabilized by a first difference.

Source: Researcher's estimation

Table 3 shows that life expectancy and urbanization were stationary at the level. But health expenditure per capita, GDP per capita were stationary at first difference. Therefore based

on this result, the null hypothesis of unit root is rejected and it is safe to conclude that, these variables become stationary at first difference and they are integrated of order one I(1).

Table 4. Correlation analysis (Researcher's estimation)

	LE	HEPC	GDPPC	URBAN
LE	1.000000	0.923816	0.236420	0.987428
HEPC	0.923816	1.000000	0.073455	0.906837
GDPPC	0.236420	0.073455	1.000000	0.210641
URBAN	0.987428	0.906837	0.210641	1.000000

Source: Researcher's estimation

Table 4 expresses correlation between the variables. There are strong relationship between life expectancy and health expenditure per capita which can explained as 92.38%. And life expectancy has powerful relation with urbanization. On the other hand, GDP per capita hasn't any relation with life expectancy. As a result we met the situation that we have to exclude this unrelated variables from the equation in order to make effective and objective calculation.

As noted before, to determining the impacts of the factors, we consider socio-economic factors. According

to the equation, the ordinary least squares method (OLS) of linear regression is used.

$$LE = \beta_1 + \beta_2(HEPC(1))_{it} + \beta_3(URBAN)_{it} + u_{it} \quad (3)$$

In the equation of the model, LE describes the dependent variables, while independent variable are represented by health expenditure per capita (HEPC) in the previous period and urbanization (URBAN). The reason why we had chosen the previous period's indicator is the hypothesis that may health expenditure affect to life expectancy in the next year. And it can proved the analysis.

Table 5 Life expectancy and independent variables

$LE = 49.3 + 0.002 (HEPC(1))_{it} + 0.4(URBAN)_{it}$
S.E ¹⁵ [1.26] [0.001] [0.045]
Prob ¹⁶ [0.00] [0.2897] [0.00]
R ¹⁷ =0.91
DW ¹⁸ =1.87
SER=0.35

Note: (*), (**) and (***) denotes rejection of the null hypothesis at 1%, 5% and 10% level of significance.

Source: Researcher's estimation

This is the case when replacing the results from calculations to the main equations. Depending on the degree of significance of our equation, dependent variable or life expectancy is explained as 91%

by health expenditure per capita and urbanization. The probability of coefficients approximately to 100% that means our equation can be objective and efficient. Life expectancy is 49.3 years, while

¹⁵ S.E- It indicates the standard error for each parameter; and the lower the value, the higher the significance level

¹⁶ Prob- At the significance level of 1%, 5%, and 10%, $p = 0$, which refutes the assumption that the model was not affected

¹⁷ R- Called the coefficient of determination, and shows how many percent of the change in the dependent variable in the regression model is explained by the variable. The closer you are to one, the higher your ability to interpret.

¹⁸ DW- The Durbin Watson statistic is a test value that indicates whether the error expression over time is correlated. The closer to 2, the more irrelevant the error expression. It is also an indicator of how well the model is defined.

other factors are stable, regardless of variable or health expenditure per capita and urbanization are zero.

For β_2 of the equation is 0.002 years or about 17 hours which is consistent with our expected forecasts and if other factors constant and during previous year's health expenditure per capita rose by 1\$, average life expectancy will increasing by 17 hours.

For β_3 , if other factors constant and urbanization grow up by 1%, average life expectancy will increasing by 0.4 year or 5 months.

Overall, both health expenditure per capita and urbanization are raise the life expectancy such way. The reason of health expenditure's impact is associated with it directly helps reduce mortality and morbidity. As aforementioned, inhabitants of the urban city generally enjoy improved medical care and means of life, better education, and other improved socio-economic facilities, which impact positively on health outcomes.

6. CONCLUSION

Factors that may affect human life expectancy were selected based on a theoretical basis. In order to estimate factor's influencing rate, we opted socio-economic indicators such as GDP per capita, health expenditure per capita, and urbanization. But according to the assessment, GDP per capita can't explain the

life expectancy. So we excluded this variable. And continuing the estimation with two factors. In the results of the study, variable life expectancy is explained by 98 percent by health expenditure per capita, and urbanization. To summarize regression analysis results:

- Average life expectancy is 49.79 years, when the other factors are stable, regardless of variable or health expenditure per capita and urbanization.
- Increases in health expenditure per capita by one dollar during previous periods will increase your life expectancy by 0.002 years or 17 hours.
- Increase in urbanization by one percentage point over other factors, with average life expectancy increasing by 0.4 year or 5 months

All in all, the government should make a policy to raise life expectancy through increasing health expenditure and establish more development urban city. In case Mongolian's life expectancy can be increased. However health expenditure's growth affect positively to life expectancy, if it can't reach the right sector that need health care it is gone into the negative impact.

In studying on this research, there was lack of data interval NSO's database. If the interval is expanded our estimation can be more faithful.

REFERENCES

1. (2019). Wikipedia.org.-ээс Гаграсан
2. Ahmad, A. A. (2014). The Impact of Socio-Economic Factors on Life Expectancy for Sultanate of Oman: An Empirical Analysis. *MPRA*.
3. Anand, S. a. (1993). Human Development in Poor Countries: On the Role of Private Income and Public Services. *Journal of Economic Perspectives*, 133-150.
4. Crīmieux, P. P. (1999). “Economics of Health Care Systems: Health care spending as determinants of health outcomes”. *Health Economics*, 627-639.
5. Elola, J. D. (1995). Health indicators and the organization of health care systems in western Europe. *American Journal of Public Health*.
6. Forbes, J. F. (1984). Unemployment and mortality in post-war Scotland. *Journal of Health Economics*.
7. Grabauskas, V. a. (2002). “Tackling social inequality through the development of health policy in Lithuania”. *Scandinavian Journal of Public Health*, 12-19.
8. Guralnik, J. K. (1993). “Educational Status and Active Life Expectancy among Older Blacks and Whites”. *The New England Journal of Medicine*, 110-116.
9. Hill, M. a. (1995). “Women’s education and economic well-being”. *Feminist Economics*, 21-46.
10. <https://www.earth.com>. (огноо байхгүй).
11. Kalediene, R. a. (2000). Regional life expectancy patterns in Lithuania. *European Journal of Public Health*, 101-104.
12. Kimberly, a. (огноо байхгүй). <https://www.thebalance.com/>.
13. Mahfuz Kabir. (2008). Determinants of Life Expectancy in Developing Countries. *The Journal of Developing Areas*, 186.
14. Moser, K. S. (2005). World mortality 1950-2000: divergence replaces convergence from the late 1980s. *Bulletin of the World Health Organization*.
15. NSO. (2018). *1212.mn*.

16. Rogers, R. a. (1989). "Life expectancy in less developed countries: socio-economic development or public health?". *Journal of Biosociological Science*, 245-252.
17. S. Shryok, J. S. (1973). *The Methods and Materials of Demography*. US Bureau of the Census.
18. Sen, A. (1999). *Development as Freedom*.
19. Statistics solution. (2013). <https://www.statisticssolutions.com/>.
20. Szwarcwald, C. F. (2000). "Health conditions and residential concentration of poverty: a study in Rio de Janeiro, Brazil". *Journal of Epidemiology and Community Health*, 530.
21. UNDP. (2018). *Human Development Indices and Indicators: 2018 Statistical Update*.
22. United Nations. (2019). *World population prospects*.
23. Veugelers, P. A. (2001). "Proximate and Contextual Socioeconomic Determinants of Mortality: Multilevel Approaches in a Setting with Universal Health Care Coverage". *American Journal of Epidemiology*, 543-546.
24. Veugelers, P., AM, Y., & Kephart, G. (2001). "Proximate and Contextual Socioeconomic Determinants of Mortality: Multilevel Approaches in a Setting with Universal Health Care Coverage". *American Journal of Epidemiology*, 543-546.
25. Wilkinson, R. (1996). *The Afflictions of Inequality. Unhealthy Societies*:. Wilkinson, R. (1996). *Unhealthy Societies: The Afflictions of Inequality*.
26. World bank. (1993). *Investing in Health*. World bank.
27. Балж Г., М. Д. (огноо байхгүй). *Банк санхүүгийн үндэс*.
28. Л.Оюун. (огноо байхгүй). *Арилжааны банкны зээл, зээлийн шинжилгээ*.

МОНГОЛ УЛСЫН ТЕАТР ЧУУЛГЫН МАРКЕТИНГИЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛД ХИЙСЭН СУДАЛГАА

П.Баасанжаргал^{1*}, Б.Нацагдорж²

¹Соёл урлагийн их сургууль

²Мандах их сургууль

Хураангуй

Соёл урлагийн салбарын нийгэм, эдийн засагт оруулах хувь нэмэр жилээс жилд өсч, зарим улс орнуудын хувьд эдийн засгийн тэргүүлэх чиглэл болон хөгжиж байна. Манай улсын соёлын салбарын хөгжлийн өнөөгийн байдал дэлхийн улс орнуудтай харьцуулахад доогуур байгаа бөгөөд салбарын хөгжилд тулгамдаж буй гол асуудлын нэг нь маркетингийн хэрэгжүүлэлт муу, салбарын маркетингийн хоцрогдмол байдал юм. Ихэнх соёл урлагийн байгууллагууд төдийгүй бусад салбаруудын маркетерууд маркетингийн гүйцэтгэлээ тогтмол үнэлдэггүй, үнэлсэн ч арга зүйн хувьд бүрэн үнэлж чаддаггүй болох нь судалгааны үр дүнгээс харагдсан. Энэ нь маркетингийн төсвийг үр ашиггүй зарцуулах, өгөөж муутай маркетинг хийх үндэс болдог. Энэхүү судалгааны хүрээнд Монголын театр, чуулгуудын маркетингийн өнөөгийн байдлыг тодорхойлох зорилго тавиж, үйл ажиллагаа явуулж буй 63 театр, чуулгуудаас зорилтот түүврийн аргаар маркетингийн гүйцэтгэлийн(BSC загвар) судалгаа хийсэн.

Түлхүүр үг: театр чуулгын зах зээл, театрын хэрэглэгч, маркетинг, маркетингийн гүйцэтгэл, хэрэглэгчийн сэтгэл ханамж

1. УДИРТГАЛ

Соёл урлаг нь аливаа улс, үндэстний нийгмийн хөгжил дэвшлийг тодорхойлогч хүчин зүйлсийн нэг мөн. Соёл урлагийн салбарын эдийн засагт оруулах хувь нэмэр жилээс жилд өсч, зарим улс орнуудын хувьд эдийн засгийн тэргүүлэх чиглэл болон хөгжиж байгааг АНУ, Их Британи, Тайван, БНСУ, Сингапур, Хонгконг, Европын орнуудын жишээнээс харж болно. Дэлхийн урлагийн зах зээлийн борлуулалт 2018 оны байдлаар 67,4 тэр бум ам.долларт хүрсэн нь өмнөх оны борлуулалтаас 6%-иар өссөн байна. Дэлхийн урлагийн зах зээлийн 84%-ийг АНУ (44%), БНХАУ (21%), Их Британи (19%) гэсэн гурван улс бүрдүүлж байгаа бөгөөд нийт 2,7 сая хүн ажиллаж, 296540 байгууллага энэ салбарт үйл ажиллагаа явуулж байна¹⁹.

Манай улсын соёл урлагийн салбар нь 2018 оны байдлаар ДНБ-ий 0.4 хувийг бүрдүүлж байгаа бөгөөд 903 байгууллага (*аж ахуй нэгжийн 1.05%*) үйл ажиллагаа явуулж, 7041 ажиллагчид (*нийт ажиллах хүчний 0.56%*) 12,351,000 үйлчлүүлэгчдэд соёл урлагийн үзвэр, үйлчилгээг хүргэсэн байна²⁰.

Монгол улсын соёл урлагийн салбарын хөгжилд тулгамдаж буй

гол асуудлуудад 1) *маркетингийн хэрэгжүүлэлт муу, энэ талын ойлголт төлөвшөөгүй*, 2) *салбарын судалгаа хөгжүүлэлт сул*, 3) *хууль эрх зүйн орчин тааруу*, 4) *мэргэшсэн хүний нөөц хангалтгүй, мэргэжлийн ур чадвар сул*, 5) *орчин, нөхцөл тааруу гэсэн асуудлууд ордог*.²¹ Эндээс салбарын хөгжлийг эрчимжүүлэх, түүний нийгэм, эдийн засгийн өгөөжийн дээшлүүлэхэд маркетингийн гүйцэтгэх үүрэг, ач холбогдол маш чухал болох нь харагдаж байна. Маркетингийн хэрэгжүүлэлтийг сайжруулах, маркетингийн өгөөжийг дээшлүүлэх эхний алхам бол одоогийн хэрэгжүүлж буй маркетингийн үйл ажиллагаандаа үнэлэлт өгөх явдал мөн. Гэтэл соёл урлагийн байгууллагууд төдийгүй бусад салбаруудын ихэнх маркетерууд маркетингийн гүйцэтгэлээ тогтмол үнэлдэггүй, үнэлсэн ч арга зүйн хувьд бүрэн үнэлж чаддаггүй болох нь судалгааны үр дүнгээс харагдсан. Иймээс салбарын маркетингийн хөгжилд түлхэц болохуйц онол, практикийн өндөр ач холбогдолтой судлагдахуун болох театр, чуулгын маркетингийн өнөөгийн байдлын судалгааг хийж, судлаачийн байр сууринаас дүгнэлт, саналаа өгөхийг зорилоо.

¹⁹ Art Basel, Sales in global art market-2018 report
²⁰ МУУСХ, Салбарын танилцуулга-2018

²¹ Эрхэмтөгс Ж. Монгол улсад соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх арга зам, 2016

2. МОНГОЛ УЛСЫН ТЕАТР ЧУУЛГЫН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ

Дэлхий дахинд театр үүсээд 2600 орчим жилийн туршид үндэстэнийхээ уламжлалт соёл, урлаг, гоо сайхны сэтгэлгээнд тулгуурлан өөрийн өвөрмөц хэв шинжийг бүрдүүлэн хөгжсөн байна(Дэмидбаатар.Л, 2017). Манай улсад 1922 онд Эвлэлийн түр цагийн төв хорооны гишүүдийн хурлаас ший жүжгийн бүлгэм байгуулах шийдвэр, 1928 оны

МАХН-ын VII хурлаас сайн дурын уран сайханчдын үйл ажиллагааг дэмжин мэргэжлийн театр байгуулах шийдвэр гарсан цагаас эхлэн театрын урлаг хөгжиж байна. Театрын урлагийн нийгэм, эдийн засагт гүйцэтгэх үүрэг маш их болохыг олон судалгааны үр дүнгээс харж болно.

Театр, чуулга нь Монгол улсын соёл урлагийн салбарын зах зээлд чухал байр суурийг эзэлдэг дэд салбар юм. Театр, чуулгуудын статистикийн зарим үзүүлэлтийг авч үзвэл:

Хүснэгт 1. Төрийн өмчит театр, чуулгуудын статистикийн зарим үзүүлэлтүүд, 2008-2018

№	Үзүүлэлт	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	Театр, чуулгуудын тоо	36	36	36	36	36	36	35	36	36	36	35
2	Ажиллагчдын тоо	2476	2365	2656	2719	2800	2822	2707	2687	2886	2563	2566
3	Үйлчлүүлэгчдийн тоо, мянга	2,859.4	2,859.4	1,936.6	1,974.9	1,476.8	1,962.3	1,603.3	4,642.7	1,669.3	2,345.4	1,929.3

Дээрх хүснэгтээс харахад театр чуулга нь 2018 оны байдлаар Монгол улсын соёл урлагийн салбарын ажиллах хүчний 36,4%-ийг, соёл урлагийн байгууллагын 4.2%-ийг, соёл урлагийн байгууллагаар үйлчлүүлэгчдийн 15,6%-ийг эзэлж байна. Манай улсын соёл урлагийн

салбарын статистикийн мэдээлэлд хувийн хэвшлийн соёл урлагийн байгуулагуудын мэдээлэл бүрэн гарддаггүй учир дээрх дэд салбарын статистикийн үзүүлэлтүүдэд (Хүснэгт 2) зөвхөн улсын театр, чуулгуудын мэдээллийг харуулсан болно.

Мэргэжлийн урлагийн байгууллагуудын урын санд нийтдээ 4958 уран бүтээл бүртгэлтэй байна. 2018 онд мэргэжлийн урлагийн байгууллагууд шинээр 141 уран бүтээл туурвисан нь улсын

хэмжээнд туурвисан нийт уран бүтээлийн 47.8 хувийг эзэлж байна.

Бид манай улсад үйл ажиллагаа явуулж буй театр чуулгуудын судалгааг хоёрдогч мэдээллийн эх үүсвэрт тулгуурлан судлахад дараах үр дүн гарсан.

Хүснэгт 2. Монгол улсад үйл ажиллагаа явуулж буй театр, чуулгуудын тоо

	Театр чуулгын байршил	Улсын театр, чуулгын тоо	Хувийн хэвшлийн театр, чуулгын тоо
1	Хөдөө орон нутагт (21 аймаг)	22	2
2	Улаанбаатар хотод	10	29
3	Нийт улсын дүн	32	31

Хүснэгт 2-оос харахад 2019 оны байдлаар манай улсад нийт 63 театр чуулга үйл ажиллагаа явуулж байгаагаас 32 нь улсынх, 31 нь хувийн хэвшлийн театр чуулгууд байна. Эдгээр театр чуулгуудын маркетингийн үйл ажиллагааг 63 захиарал, маркетингийн 46 менежер удирдан явуулж байна. Менежер байхгүй театр, чуулгуудын маркетингийн үйл ажиллагааг тухайн байгууллагын захирал хэрэгжүүлдэг байна. Байгууллагад үр ашигтай маркетингийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд мэргэжлийн, чадварлаг маркетерийн үүрэг маш их байдаг. Гэтэл манай улсын соёлын урлагийн зарим байгууллагуудад(соёлын төв, номын сан, музей) маркетерийн орон тоо байхгүй, маркетерийн орон тоотой байгууллагуудад мэргэжлийн (бизнесийн удирдлага-маркетинг) маркетер цөөн ажиллаж байгаа нь соёл урлагийн байгууллагуудын

маркетингийн гүйцэтгэлд ихээхэн нөлөөтэй болох нь судалгааны үр дүнгээс харагдсан.

Театр, чуулгуудын маркетингийн үйл ажиллагааг сайжруулах, оновчтой маркетингийн шийдвэр гаргахад маркетингийн гүйцэтгэлийн судалгаа чухал үүрэгтэй юм.

3. СУДАЛГААНЫ ОНОЛ АРГА ЗҮЙ

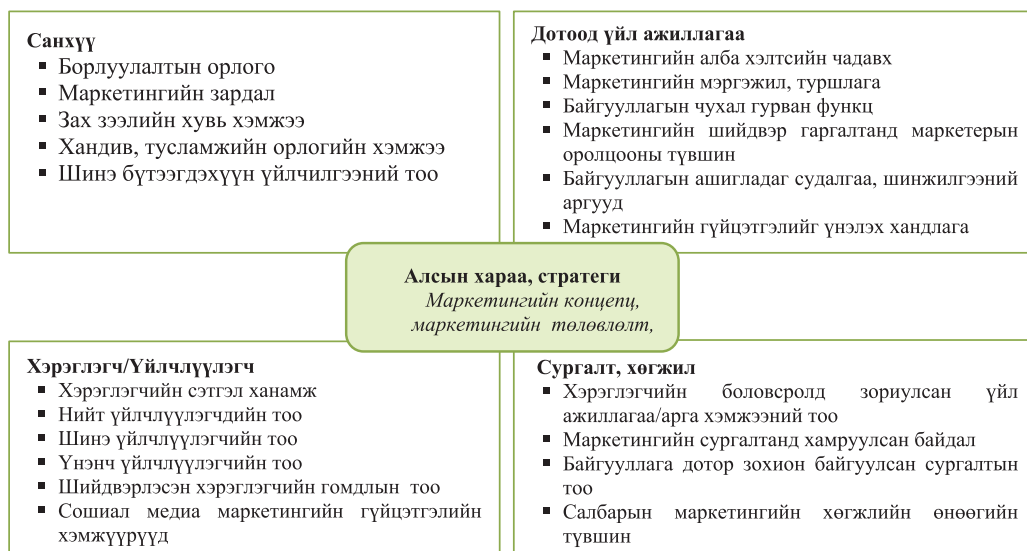
Зах зээлийн өрсөлдөөн ширүүсч буй өнөө үед маркетингийн шинжлэх ухааныг бизнесийн байгууллага төдийгүй бүхий л салбарт өргөн ашиглах болсон. Ерөөс ямарч байгууллага, хувь хүн тависан зорилгодоо хүрэх нэг түлхүүр нь маркетинг юм. Байгууллагууд хэрэгжүүлсэн маркетингийн гүйцэтгэлээ үнэлснээр алдаа, ололтоо олж

харах, цаашлаад маркетингийн стратегиэ зөв тодорхойлж, тависан зорилгодоо хүрэхэд тусална. Ихэнх маркетерууд маркетингийн төсвийн зарцуулалт хэр үр дүнтэй байсныг зөвхөн борлуулалтын орлого, шинэ хэрэглэгчдийн тоо зэргээр үнэлдэг. Гэтэл эдгээр үзүүлэлтээс гадна маш олон үзүүлэлтүүдийг тооцох, нөлөөлөгч хүчин зүйлсийг судлаж байж, сая хэрэгжүүлсэн маркетингийн үр дүнг бодитоор тодорхойлох боломжтой юм. Сүүлийн үед маркетингийн шинжлэх ухаанд маркетингийн гүйцэтгэлийн үр дүнг хэмжих судалгааг олон эрдэмтэн судлаачид хийж байгаа хэдий ч одоогоор төдийлөн өндөр түвшинд хүрч чадаагүй байна. Маркетингийн үр дүн гэж юу вэ, түүнийг хэрхэн хэмжих вэ гэдэг асуудалд эрдэмтэд зөрчилдсөөр байна. Маркетингийн үйл ажиллагааны үр дүнг хэмжихэд маркетингийн хэмжүүрүүд, маркетинг аудит, маркетингийн гүйцэтгэл зэрэг олон загвар, аргачиллалуудыг ашиглаж байна. Бид соёл урлагийн байгууллагуудын маркетингийн гүйцэтгэлийг үнэлсэн судалгааны ажлууд болон маркетингийн гүйцэтгэлийг үнэлгээний 8 загварыг харьцуулан судалсаны үндсэн дээр “Тэнцвэржүүлсэн үнэлгээний системийн загвар” (Balanced Scorecard)-г сонгон

авч, онол арга зүйн үндэс болгон “Театрын маркетингийн гүйцэтгэлийн судалгаа”-г хийсэн.

Тэнцвэржүүлсэн үнэлгээний системийн загвар /Balanced Scorecard/ нь байгууллагын зорилго, зорилтыг стратегийн төлөвлөлттэй холбон боловсруулах үйл ажиллагааны хэрэгжүүлтийн төлөвлөгөө болон удирдлагын систем. Дэвид Нортон, Роберт Каплан нар 1992 онд Харвардын бизнесийн тэнхимд тэнцвэржүүлсэн үнэлгээний аргаа танилцуулсан тойм өгүүлэл нийтэлсэн. (Kaplan and Norton, 1992). Энэхүү арга нь удирдах түвшний хүмүүст болон менежерүүдэд байгууллагынхаа үйл ажиллагааны үр дүнг илүү тэнцвэртэйгээр харах боломжийг олгодог. Тэнцвэржүүлсэн үнэлгээний системийн загвар нь 1) санхүү, 2) хэрэглэгч/үйлчлүүлэгч, 3) дотоод үйл ажиллагаа, 4) сургалт, хөгжил гэсэн 4 бүлэг үзүүлэлтийн дагуу маркетингийн гүйцэтгэлийг хэмждэг арга юм. Энэхүү загварыг онолын үндэс болгож, соёл урлагийн байгууллагын маркетингийн гүйцэтгэлийг хэмжих хэмжүүрүүдтэй харьцуулан үзэж Монголын театр, чуулгын маркетингийн гүйцэтгэлийн судалгааг 4 бүлэг... хувьсагч бүхий загварын дагуу хийсэн.

Зураг 1. Театр, чуулгын маркетингийн гүйцэтгэлийн судалгааны загвар

Эх үүсвэр: Судлаачийн боловсруулалт

Зураг 1-д харуулсан Театр, чуулгын маркетингийн гүйцэтгэлийн судалгааны загварын дагуу 3 бүлэг 25 асуулт бүхий асуулга боловсруулсан. Уг загварын 3 дах бүлгийн онцлог хувьсагч болох хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийг A.Parasuraman, V.A Zeithaml, L.L.Berry нарын боловсруулсан SERVQUAL загварын дагуу 5 бүлэг 23 хувьсагчийн дагуу Лайкертийн шкалаар (1 оноо - маш муу, 2 оноо - муу, 3 оноо - дунд, 4 оноо - сайн, 5 оноо - маш сайн) үнэлсэн болно.

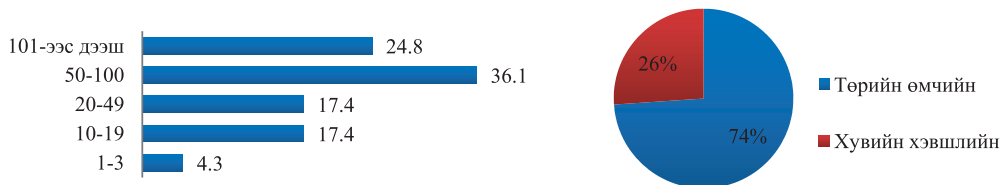
4. ТЕАТР, ЧУУЛГЫН МАРКЕТИНГИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН

Театр, чуулгын маркетингийн гүйцэтгэлийн судалгааг онол арга

зүйн судалгаанд тулгуурлан анкет асуулга, зорилтот түүврийн аргыг ашиглан хийсэн. Судалгааны үр дүнг статистик судалгааны SPSS программд боловсруулж, үр дүнг дор харуулав. Судалгааны үр дүнг бодитой гаргах үүднээс тухайн байгууллагад маркетингийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэгч маркетингийн албаны дарга (21%), маркетингийн менежер (53%), менежерүүд (26%)-ийг судалгаанд хамруулсан болно.

Судалгаанд оролцогчдын талаарх мэдээлэл: Судалгаанд оролцогчдын талаарх мэдээллийг байгууллагын өмчийн хэлбэр, ажиллагчдын тоо, респондентийн албан тушаал, ажилласан жил, мэргэжил гэсэн үзүүлэлтүүдээр авч судалсан.

Зураг 2. Судалгаанд оролцогч байгууллагын өмчийн хэлбэр, ажиллагчдын тоо

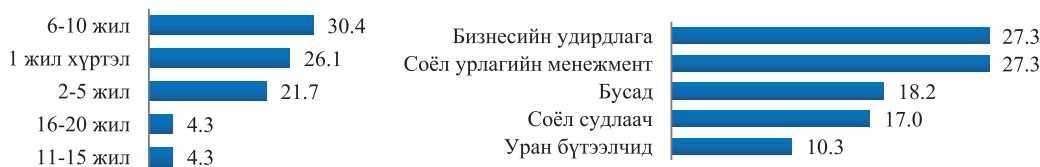

Зураг 2-оос харахад уг судалгаанд оролцсон байгууллагуудын 74% нь төрийн өмчийн, 26% нь хувийн хэвшлийн байгууллагууд оролцсон бол дийлэнх нь буюу 36.1% нь 50-100

ажиллагчтай, 24.8% нь 100-аас дээш ажиллагчидтай театр, чуулга оролцсон байна.

Судалгаанд оролцогчдын албан тушаал, эзэмшсэн мэргэжлийн тодруулахад:

Зураг 3. Судалгаанд оролцогчийн мэргэжил, ажлын туршилага

Зураг 3-аас харахад судалгаанд оролцогчдын дийлэнх нь буюу 54.6% нь мэргэжлийн, 47,2% нь туршилага багатай буюу 5 хүртлэх жил ажилласан маркетерууд байна.

Маркетингийн хэрэгжүүлэлт: Судалгаанд оролцсон байгууллагуудын дийлэнх нь буюу 81.8% нь бие даасан маркетингийн албагүй, 51.2% нь маркетингийн төлөвлөгөө боловсруулж, хэрэгжүүлдэггүй, дийлэнх нь буюу 35.4% нь жилийн борлуултын орлогын хэмжээ 10 сая төгрөг хүртэл байгууллагууд байна. Маркетингийн үзэл баримтлалын хувьд 40.7% нь бүтээгдэхүүний (product led), 32.2% нь уран

бүтээлчийн (artistic led), 16,2% нь зах зээлийн (market led) концепцийг баримталдаг гэж хариулсан. Байгууллагын удирдлага болон бусад алба хэлтэсүүд маркетингийн үйл ажиллагааны ач холбогдлыг төдийлөн өндөр үнэлдэггүй (12.1% нь маш сайн, 50,7% нь дунд) гэж үзсэн бол маркетингийн шийдвэр гаргалтад маркетеруудын оролцооны түвшинг дийлэнх нь буюу 41.9% нь дунд гэж үнэлсэн. Маркетингийн судалгаа, шинжилгээний аргуудаас Хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийн судалгаа, Хэрэглэгчийн судалгаа, SWOT шинжилгээний аргуудыг түгээмэл ашигладаг. Маркетингийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд

тулгардаг гол асуудлуудад маркетингийн төсөв бага (24%), мэргэжлийн чадварлаг маркетер байхгүй (16%), зах зээлийн багтаамж бага, үзэгчийн боловсрол тааруу (10.2%) гэж хариулсан байна.

Маркетингийн гүйцэтгэл: Нийт судалгаанд оролцогчдын 95,1% нь салбарын маркетинг хоцрогдолтой гэж хариулсан бол 39.1% нь маркетингийн гүйцэтгэлээ үнэлдэг 60.9% нь үнэлдэггүй гэж хариулсан.

Зураг 4. Маркетингийн гүйцэтгэлийн үнэлгээний талаарх мэдлэг, үнэлгээ хийдэг эсэх

Маркетингийн гүйцэтгэлийн тараах мэдлэгийн хувьд дийлэнх нь буюу 55.9% нь дунд, 29.4% нь сайн мэднэ гэж хариулсан бол маркетингийн гүйцэтгэлээ санхүүгийн болон санхүүгийн бус хэмжүүрүүдийг ашиглан хэмждэг гэж хариулсан.

Театр чуулгаар үйлчлүүлэгчдийн сэтгэл ханамжийн үнэлгээг SERVQUAL загварын дагуу 5 бүлэг 23 хувьсагчийн дагуу үнэлэхэд дундаж үнэлгээ нь 3.49 буюу “дунд” гэсэн үнэлгээтэй байна.

	Театр чуулгуудын үйлчилгээний чанарыг тодорхойлогч хүчин зүйлс	Үнэлгээ
1	Орчин үеийн, дэвшилтэт техник технологи, тоног төхөөрөмж ашиглах байдал	3.66
2	Дотоод орчны тохижилт (үзвэр\ үйлчиогээний заалны суудал, гэрэлтүүлэг, агааржуулалт, тасалгааны температур, акустик)	3.64
3	Ажиллагчдын мэргэжлийн ур чадвар	3.60
4	Ажиллагчдын хувцаслалт,имиж бүрдүүлэт	3.58
5	Монгол улсад үйл ажиллагаа явуулж буй соёл урлагийн байгууллагуудын үйлчилгээг нийтэд нь үнэлнэ үү	3.56
6	Үйлчилгээний ажиллагчдын харилцааны соёл, ёс зүй	3.56
7	Үйлчлүүлэгчийн асуултад бүрэн хариулах мэдлэг, ур чадвар	3.54
8	Үзвэр\ үйлчилгээний билет захиалгыг шийдсэн байдал	3.53
9	Үзвэр\үйлчилгээний талаарх мэдээллийг оновчтой хүргэх байдал	3.51
10	Үйлчлүүлэгчдэд амласан амлалтаа биеүүлэх байдал	3.51
11	Үйлчлүүлэгчидтэй чин сэтгэлээсээ, эелдэг харилцах байдал	3.50
12	Шинэ үзвэр үйлчилгээг нэвтрүүлэх байдал	3.49
13	Үзвэр үйлчилгээний үнэ үйлчлүүлэгчдийн эрэлт хэрэгцээтэй нийцэх байдал	3.48

14	Байгууллагийн ажиллах цагийн хуваарийн тохиромжтой байдал	3.48
15	Үзвэр\үйлчилгээний чанар үйлчлүүлэгчийн эрэлт хэрэгцээтэй нийцэх байдал	3.46
16	Үзвэр\үйлчилгээний сонголт, нэр төрөл, хүртээмж	3.46
17	Үзэгчийн\үйлчлүүлэгчдийн боловсролд анхаарах байдал	3.46
18	Үйлчлүүлэгчдийн хүсэлтийг сонсож шийдвэрлэх байдал	3.46
19	Үйлчилгээний цагийн хуваариа мөрдөж ажиллах байдал	3.44
20	Гадаад орчны тохижилт (авто машины зогсоол, гэрэлтүүлэг гадаад тохижилд)	3.43
21	Үйлчлүүлэгчдийн гомдлыг цаг тухайд нь шийдэх байдал	3.42
22	Хувцасны өлгүүр, ариун цэврийг өрөөг шийдсэн байдал	3.41
23	Нэмэлт үйлчилгээг шийдсэн байдал буфет, хоолны газар, кофе шоп, дэлгүүр	3.31
24	Үйлчлүүлэгчийн тусгай хэрэгцээнд анхаарал хандуулах байдал (хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд, онцгой хэрэгцээ шаардлага)	3.25
Театр чуулгаар үйлчлүүлэгчдийн сэтгэл ханамжийн дундаж үнэлгээ		3,49

Эндээс нэмэлт болон дагалдах хамгийн доогуур байгаа бол үйлчилгээ, гадаад болон ажиллагчдын мэргэжлийн ур дотоод орчны тохижилт, үзвэр чадвар, үйлчилгээний ажиллагчдын үйлчилгээний сонголт нэр төрөл, харилцаа, үйлчилгээний үзүүлэх шинэ үйлчилгээ нэвтрүүлэх байдал харьцангуй өндөр гарсан байдал гэсэн үзүүлэлтүүд байна.

Хүснэгт 3. Маркетингийн гүйцэтгэлийн хэмжүүрүүд

№	Маркетингийн гүйцэтгэлийн хэмжүүрүүд	тийм	үгүй
1	Салбарын зах зээлд эзлэх хэмжээ (<i>market share</i>)	13.6	86.2
2	Нийт хэрэглэгчдийн (<i>үйлчлүүлэгч</i>) тоо	46.0	54.0
3	Шинэ хэрэглэгчдийн (<i>үйлчлүүлэгч</i>) тоо	41.4	58.6
4	Үнэнч (<i>2-оос дээш жил</i>) үйлчлүүлэгчдийн тоо	39.1	60.9
5	Хэрэглэгчийн боловсролд чиглэсэн үйл ажиллагаа/арга хэмжээний тоо	40.2	59.8
6	Шинэ бүтээгдэхүүн үйлчилгээний (<i>уран бүтээл, арга хэмжээ</i>) тоо	37.9	62.1
7	Хандивлагч байгууллага/хувь хүмүүсийн тоо	28.7	71.3
8	Олон улсын зах зээлд гаргасан бүтээгдэхүүн үйлчилгээний (<i>уран бүтээл</i>) тоо	13.1	14.9
9	Маркетингийн чиглэлээр сургалтад хамрагдсан хүний тоо	24.1	75.9
10	Маркетингийн чиглэлээр байгууллага дотор зохион байгуулсан сургалтын тоо	19.5	80.5
11	Маркетингийн чиглэлээр байгууллага дотор зохион байгуулсан сургалтад хамрагдсан хүний тоо	25.3	74.7
12	Шийдвэрлэсэн хэрэглэгчийн гомдолын тоо	14.9	85.1
13	Байгууллагын албан ёсны вэб сайтыг хандалтын тоо	16.1	83.9
14	Байгууллагын албан ёсны Facebook Page-ийн хандалтын тоо	36.8	63.2

Театр чуулгууд маркетингийн гүйцэтгэлийн дээрх 14 хэмжүүрээс хэрэглэгчийн тоо, шинэ хэрэглэгчийн тоо, хэрэглэгчийн боловсрол чиглэсэн үйл ажиллагаа, шинэ бүтээгдэхүүн үйлчилгээний тоо, байгууллагын сошиал медиа хөгжүүлэлт гэсэн үзүүлэлтүүдийг ашигладаг, бусад хэмжүүрүүдийг

хангалттай түвшинг ашигладаггүй байна.

Театр чуулгуудын маркетингий гүйцэтгэлд хамгийн ихээр нөлөөлөгч хүчин зүйлс нь маркетингийн төсөв, уран бүтээлчийн ур чадвар, уран бүтээлийн чанар гэж хариулсан.

Зураг 5. Маркетингийн гүйцэтгэлд нөлөөлөгч хүчин зүйлс, гүйцэтгэлийг үнэлдэггүй шалтгаан

Харин маркетингийн гүйцэтгэлээ үнэлдэггүй гол шалтгаануудад хэрхэн үнэлээ мэддэггүй, мэдээллийн систем

муу, ажилтнуудын чадвар сул, удирдлагын дэмжлэг сул гэж хариулсан байна.

Зураг 6. Маркетингийн гүйцэтгэлийн санхүүгийн хэмжүүрүүд

	Маркетингийн гүйцэтгэлийн үзүүлэлтүүд	2017	2018	2019
1	Маркетингийн төсвийн нийт орлогод эзлэх хувь	20.1	22.3	16.1
2	Сошиал медиа маркетингийн зардлын нийт маркетингийн төсөвд Эзлэх хувь	6.1	20.4	9.4
3	Хандив, тусламжын орлогын нийт орлогод эзлэх хувь	8.1	7.7	7.9

Сүүлийн 3 жилийн үзүүлэлтээс харахад маркетингийн нийт төсөв буурах хандлагатай, хандив тусламын орлогын хэмжээ бага

зэрэг өсөх хандлагатай байна. Цаашид салбарын маркетингийг сайжруулахад дараах зүйлс хамгийн чухал гэж үзжээ. Үүнд:

Зураг 7. Цаашид салбарын маркетингийг сайжруулах чиглэлээр хийх гол шийдлүүд

Цаашид салбарын маркетингийн гүйцэтгэлийг сайжруулахд маркетеруудыг чадвахижуулах, төрөөс дэмжих, маркетингийн төсөвийг нэмэх, мэргэжлийн маркерийг ажиллуулах гэсэн шийдлүүд хамгийн чухал байгаа нь судалгааны үр дүнгээс харагдаж байна.

5. ДҮГНЭЛТ, САНАЛ

Театр чуулга нь манай улсын нийгмийн хөгжил дэвшлийг тодорхойлогч хүчин зүйсийн нэг бөгөөд соёл урлагийн салбарын зах зээлд чухал байр суурийг эзэлдэг дэд салбар юм. Соёл урлагийн бусад дэд салбаруудтай харьцуулахад маркетерийн орон тоо олон, харьцангуй маркетингийн хэрэгжүүлэлт сайн, мэргэжлийн маркетеруудтай дэд салбар юм. Театр, чуулгын маркетингийн өнөөгийн байдлыг онол арга зүйн судалгаанд үндэслэн баримт бичгийн, түүвэр судалгаа,

ажиглалт, асуулга, ярилцлагын судалгааны аргуудыг ашиглан үндэсний хэмжээнд 2019 оны 11-р сараас 2020 оны 5-р сарыг хүртлэх хугацаанд нийт 967 респондентыг хамруулан судалгаа хийж, судалгааны өгөгдлийн статистик судалгааны SPSS программд боловсруулсан. Судалгааны үр дүнг дор нэгтгэн дүгнэхэд:

1. Театр чуулгууд маркетингийн гүйцэтгэлийн 14 хэмжүүрээс хэрэглэгчийн тоо, шинэ хэрэглэгчийн тоо, хэрэглэгчийн боловсрол чиглэсэн үйл ажиллагаа, шинэ бүтээгдэхүүн үйлчилгээний тоо, сошиал медиа маркетинг хөгжүүлэлт гэсэн үзүүлэлтүүдийг ашигладаг, бусад хэмжүүрүүдийг хангалттай түвшинг ашигладаггүй. Сүүлийн 3 жилийн үзүүлэлтээс харахад маркетинг нийт төсөв буурах хандлагатай, хандив тусламжын орлогын хэмжээ бага зэрэг өсөх хандлагатай, салбарын

- маркетингийн хоцрогдлын түвшин өндөр байна.
2. Театр, чуулгаар үйлчлүүлэгчдийн сэтгэл ханамжийн дундаж үнэлгээ 3,59 буюу “дунд” гэж үнэлэгдсэн бөгөөд цаашид үзвэр, үйлчилгээний нэр төрлийг нэмэгдүүлэх, дагалдах үйлчилгээг сайжруулахад анхаарч ажиллах хэрэгтэй.
 3. Театр, чуулгуудын маркетингийн өгөөжийг дээшлүүлэхэд мэргэжлийн маркетерийн тоог нэмэгдүүлэх, одоо ажиллаж байгаа маркетеруудын мэргэжлийн ур чадварыг дотоод, гадаадын богино хугацааны сургалтад хамруулах замаар дээшлүүлэх хэрэгцээ, шаардлага өндөр байна.
 4. Маркетингийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд маркетингийн концепцоо оновчтой тодорхойлж, зах зээлийн чиг хандлагын дагуу маркетингийн төлөвлөлтийг боловсруулж, хэрэгжүүлж, маркетингийн гүйцэтгэлээ хэмжиж ажиллах хэрэгтэй. Ингэснээр театр, чуулгууд санхүүгийн болон санхүүгийн бус зорилгодоо хүрэх зам дөт болж, борлуулалтын орлого нэмэгдэж, үйлчлүүлэгчийн боловсрол дээшлэх боломжтой.
 5. Цаашид салбарын статистик мэдээлэлд хувийн хэвшлийн театр, чуулгуудыг бүртгэх, зах зээлийн өрсөлдөөнийг түргэтгэхэд чиглэсэн бодлого, ажлууд үгүйлэгдэж байна.

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

1. Art Basel, Sales in global art market-2019
2. Anthony Agyemang: Marketing Strategy And Marketing Performance: Does Strategy Affect Performance?, 2016
3. Botita M.Kolb, Marketing for Cultural Organisations, 2005
4. Hye-Kyug Lee, When arts met marketing; Arts marketing theory embedded in romantism, 2005
5. Margee Hume and Gillian Sullivan Mort, Satisfaction in performing arts: the role of value?, 2015
6. Marin Georgiev: The Role of the Balanced Scorecard as a Tool of Strategic Management and Control, 2017
7. Marvin J. Soderberg: The balanced scorecard: structure and use in Canadian Companies, 2006

8. Miranda Boorsma, Francesco Chiaravalloti; Arts Marketing Performance: An Artistic-Mission-Led, Approach to Evaluation; 2010.
9. A.Parasuraman, V.A Zeithaml, L.L.Berry, SERVQUAL: a multiple-item scale for measuring consumer
10. Yan Wang*, Jingjing Han and Songzhu Zheng, Measure audiences' satisfaction through user generated content-satisfaction research in motion picture industry
11. Баасанжаргал П, Оюунцэцэг Л. Соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлд маркетингийн гүйцэтгэх үүрэг, 2019
12. Баасанжаргал П, Оюунцэцэг Л. Соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийн маркетингийн стратегийн асуудал, 2019
13. Баасанжаргал П, Оюунцэцэг Л, Ж.Эрхэмтөгчв Соёл урлагийн байгууллагаар үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамжийн судалгаа, 2020
14. Урантуяа М. ЕБС-уудын үйлчилгээний чанарыг SERVQUAL аргаар үнэлэх арга зүй//Менежмент ба инноваци эрдэм шинжилгээний сэтгүүл.-УБ., 2018-№4.-Х86-91.
15. Эрхэмтөгс Ж. Монгол улсад соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх арга зам. Бизнесийн удирдлагын ухааны докторын(Ph.D)-ын зэрэг горилсон бүтээл.-УБ.,2016.-Х53-74
16. МУҮСХ, Салбарын танилцуулга-2018

Article info: Mandakh Research, 2020, HUM 301, Vol.03, 57-65

USING TED-ED AS AUTHENTIC AIDS TO PROMOTE EFL ACQUISITION

Gantsetseg Sanjmyatav^{1,a*}, Sainzaya Sumiya^{2,b}

^{1,2} Department of Foreign Languages, Mandakh University

^agantsetseg@mandakh.edu.mn, ^bsainzaya@mandakh.edu.mn

Abstract

Applying information and communication technology and having free access to the information have become the basis to create a community based on knowledge. Today, the internet allows us to access a wide variety of resources. Therefore, teachers may face a challenge to select an educational and science-based resource guiding student who has the ability to process the data and ways to acquire knowledge. With the reason of great impact to the information technology in education, this paper seeks to define needs of authentic visual sources to support EFL education at the tertiary level.

The selection of the research population was focused on three groups of sophomore and juniors, including totally 58 students who study in Accounting and Intensive English and Banking Management curriculum at Mandakh University, Mongolia. The informants all were asked and discussed to get information about their satisfaction with Ted-Ed sources. The questionnaire form, as a main tool of collecting data, was delivered to all informants through Google form to find out the needs of authentic videos on the Ted-Ed platform. The participant observation was carried out to measure the students' interest and pleasure whether they were encouraged with the authentic videos or not. Triangulation method involves developing the research to increase the credibility and validity of the collected data. The observed and questionnaire data were analyzed through SPSS software and the result was presented in a descriptive method. The research result explored that the authentic aids, like Ted-Ed, have been considered as the significant tools to support both teacher and student developments in terms of language study, technological advances and pedagogy. Based on the result there was a recommendation to run Ted-Ed English club at Mandakh University to allow students to enhance English language skills as well as socio-cultural development outside the class.

Key words: open education, EFL acquisition, Ted-Ed online source, authentic visuals

1. INTRODUCTION

The concept of education around the world aims to be open and quality as well as expand opportunities for everyone having access to education equally. To fulfill the aim, a process using open source in training is being developed around the world. Open learning method considers a way to make students think, develop their creative thinking and create the knowledge by themselves instead of transferring knowledge. On the other hand, teachers need to enhance the quality of a lesson since information and communication technology has been developed in the field of education. With these aims and needs, EFL (English as a foreign language) teachers often struggle to find out strategies, tools, and methodologies used for new and meaningful ways to teach languages in a technological era.

Today, there is an enormous amount of online audiovisual resource students entertain and receive information, including TED Talk (Technology, Entertainment, and Design), TED-Ed or YouTube containing videos about different topics. For Ted-Ed, it is a platform designed to fulfill the needs of today's tech-savvy students having short attention spans. With the reason of great impact to the information technology in education, this paper seeks to define needs of authentic visual sources to support EFL education at the tertiary level.

Research aim: The paper attempted to define the need of an internet-based authentic source for EFL acquisition and learning outputs. In order to achieve the goal, the research objectives were designed 1) to study open education sources for EFL acquisition; 2) to introduce the results of the experimental lessons based on Ted-Ed sources; 3) to make relevant recommendations to promote EFL acquisition.

Research methodology: The selection of the research population was focused on 6 courses of sophomore and juniors, including totally 58 students who study in Accounting and Intensive English as well as Banking Management curriculum at Mandakh University, Mongolia. Between 2018 and 2020, discussion was conducted to explore the students' impression of Ted-Ed sources, while the participant observation was carried out to measure the students' interest and pleasure whether they were encouraged with the authentic videos or not. The questionnaire form, as a main tool of collecting data, was delivered to 58 informants through Google form to find out the needs of authentic videos on the Ted-Ed platform. Triangulation method involves developing the research credibility and validity of the data collected using above-mentioned research methods. In further study, we aim at expanding research population. The observed and questionnaire data

were analyzed through SPSS software and the result was presented in a descriptive method.

2. EFL EDUCATION IN THE INFORMATION TECHNOLOGICAL ERA

According to the modern approach of language teaching, teacher talking time (TTT) has been reduced to allow students the opportunity to speak and learn at once. Consequently, it requires teachers a lot of preparation for the lesson. On the other hand, EFL teaching aims to equip students with a certain English proficiency level for the target situation where the language is going to be used. In order to fulfill these needs, teachers should use authentic materials meeting student's needs and interests from Open Educational Resources (OER).

The concept of Open Educational Resources was originally raised at UNESCO Forum on "Open Courseware for Higher Education in Developing Countries" in 2002 and the definition was further developed as follows:

'Open Educational Resources are defined as 'technology-enabled, open provision of educational resources for consultation, use and adaptation by a community of users for non-commercial purposes.' (UNESCO, 2015)

The OERs, which include learning objects such as lecture material,

references and readings, simulations, experiments and demonstrations, as well as syllabuses, curricula, and teachers' guides, are commonly available for educators, learners and educational institutions via the Internet to enrich course development without any application fees. OERs have been growing in numbers of pedagogical and the digital dimensions (UNESCO, 2015)

Every scholar argues the use of video as an authentic tool in English Foreign Language Learning. When referring to authentic material, Stempleski (Stempleski, 1987) assumes that authentic material can be a "rich and exciting source of videos in EFL classes" and the materials connected to real environment students may face are fruitful. Thus, authentic video materials are a highly effective tool for creating a real language environment arousing learners' interest to learn English and improve their comprehension.

According to Rivers (Rivers, 1981), students can improve their language learning through efficient utilization of videos. If teachers choose fruitful video materials, learners will be interested in and enjoy every minute of them. Consequently, it promotes their comprehension. In addition, the video helps to understand clearly the meaning in an easier way using a video.

There are various advantages using the video. For example: it is more stimulating than other authentic materials. Christopher and Ho (Christopher, 1996) pointed videos become diverting and enjoyable for learners as it has music and setting. Therefore, learners can focus and discuss topics and concepts of short videos, clips and movies.

One significant advantage of utilizing videos in English language classrooms is to provide samples of real-life environments. Lonergan (1984, cited in (Lustigov6) contended that students can take part in the watching process with limited language capability as a video provides a motivating environment for them.

In terms of pedagogical dimensions, many scholars argue the use of videos as an authentic tool to motivate EFL learners and develop their language learning skills. Some of them carry out the study using video as an authentic tool to improve student's language learning skills such as listening, speaking and reading. Most teachers try to use authentic materials to help students learn communication skills in the target language. However, they use the material for different reasons and assumptions.

Bacon and et al (cited in (Akbari, 2016) suggested that applying authentic materials assists in oral language development. Furthermore,

their studies revealed the authentic materials greatly impact on improving reading comprehension as it shows a new term and phrase to students.

Omaggio Hadley and Rogers and Medley (1993 cited in (Akbari, 2016) asserted that students must initially experience real world language in the classroom if they are willing to improve a practical language proficiency and to apply real communicative language. Moreover, the research of Otte (2006 cited in (Akbari, 2016) confirmed the authentic materials could help students to improve listening comprehension skills and arouse motivation. Furthermore, Guariento & Morely (2001 cited in (Akbari, 2016) demonstrated that utilizing authentic materials could develop student's communicative skills.

Another benefit of using authentic materials in teaching English language is that they impact the enthusiasm of students to study language. McNeil (1994) and Kilickaya (2004) (cited in (Akbari, 2016) assumed that utilizing authentic texts can be a way of arousing students' motivation to learn language as well because they realize that they encounter the real language. In accordance with Woottipong (Woottipong, 2014), he noted that the using authentic videos enhances students' motivation and helps them know real life circumstances.

Furthermore, students need practice of using the language related to everyday circumstances they may face out of the classroom. Researchers state that the use of authentic materials assists students to close the gap between knowledge acquired in the classroom and their' ability to take part in real situations.

Nowadays, technological development allows teachers to use online videos and digital platforms from which we can find authentic videos that can help the teaching and learning process become significant and stimulating. Most teachers and educators have good knowledge of TED talks. Moreover, it contains plenty of lectures by intellectuals, experts, and notable people sharing their experience and ideas related to every issue including health, science, business, global issue and so on.

TED aims to impact on one's attitudes, lives, and the world through their talks and speeches. This philosophy also created TED's endeavors, such as the TED Conferences, TEDx, TED Books, the TED Fellows Program, and the TED Open Translation Project. For TED-Ed, it is one of these initiatives and dedicated to foster teachers and spark the curiosity of learners around the world using short, fun, award-winning animated videos. Furthermore, TED-ED also offers teachers following options such as "lesson creator" allowing to create task using a video and assess students' involvement

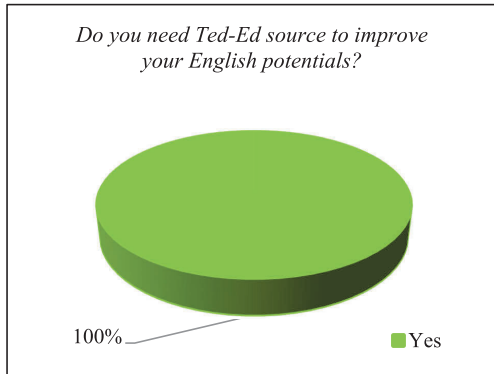
with the material, let students perform a multiple choice or open-ended question tasks ("Think"), motivate students to study on additional resources ("Dig Deeper") and work on interactive class discussion at once ("Discuss").

This short and award-winning animated resource is reliable as its team consists of experts including TED Speakers and TED Fellows, educators, designers, animators, screenwriters, directors, science writers, historians, journalists and editors. (www.ted.com, 2020)

3. RESEARCH FINDINGS

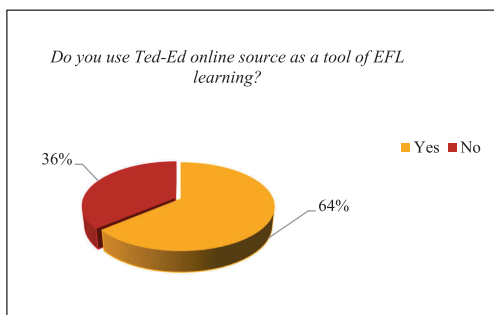
The purpose of the study was to define needs of authentic materials to motivate students in the EFL classroom. An observation, discussions and questionnaire were used to collect data among the informants who were from the Accounting-English and Banking Management classes, totaling 58 students. In the observation, teachers aimed to measure the students' interest and pleasure to be encouraged with the authentic Ted-Ed videos and explore what teaching methods are effective to meet the students' language learning demands through some experimental lessons since the 2018-2020 academic years. The result of the research was illustrated through the following figures and expressed in a descriptive way.

Figure 3. The preference of using Ted-Ed source in the EFL learning

As the figure one, majority of students- 64%, who attempt to use the open sources, were interested in watching videos in the Ted-Ed website for their better English. This percentage expressed that students are stimulated by the authentic videos to improve their language skills and professional knowledge as well. While 36 percent of students haven't been inspired with Ted-Ed video classes furtherly yet, even they were involved in the classes. However, it is not that they never practice such sources, so there is a need to motivate them through delivering the video classes in more attractive ways.

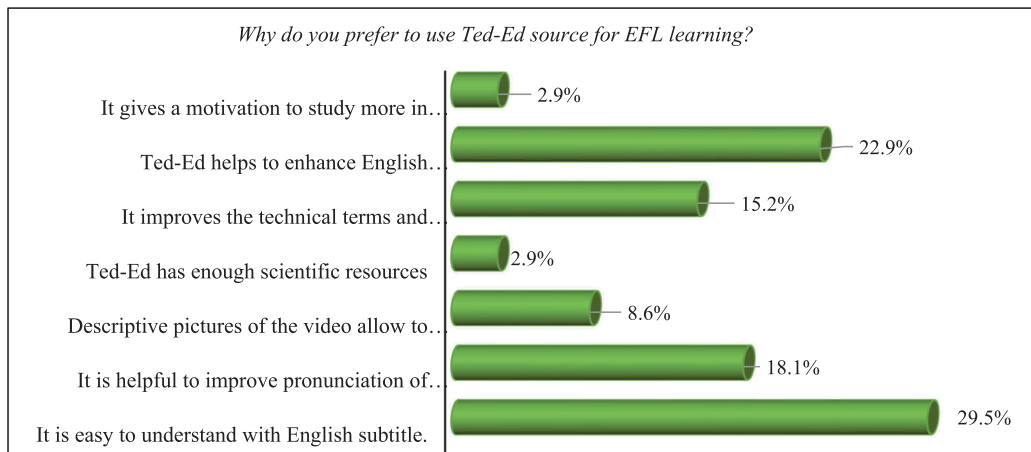
Figure 4. Need of Ted-Ed video sources for EFL

As seen in figure two, the Ted-Ed website was realized by all students that it is inevitably demanded for learning EFL, even though some of them haven't independently practiced the source yet which was shown in the previous figure. Along with this questionnaire result, the discussion among students was extended to find out the reasons for the demand of using Ted-Ed for EFL acquisition. The summary of the discussion has produced that the students were motivated to upgrade their English capacity in the sense of professional and earth-grounded contexts by engaging in the authentic video classes. Furthermore, students believe that Ted-Ed is one of the tools to develop EFL learners' language competence because of having full of lively topics with descriptive animations, which provide meaningful ideas about the topics.

According to the analysis of the research, the need of using Ted-Ed was backed up by the preference of Ted-Ed in EFL learning, which was described in figure 3. There is a reasonable opportunity for EFL learners to use Ted-Ed due to it having English subtitles and descriptive animations which occupies the highest-29.5%. This is explained with the Cognitive theory that supports if people recognize what to do concisely, they have a desire to attempt the things individually. In our research situation, the subtitles and animations are considered as the

Figure 5. The preference of using Ted-Ed source in the EFL learning

main tools to understand the original English videos which motivate students to learn more by using Ted-Ed source.

The result has presented that Ted-Ed online source helps students being self-directed to be educated in EFL, which is accounted for 22.9%. As Ted-Ed has a mission to spark and celebrate the ideas of both teachers and students around the world, the platform allows our students to share their ideas and experience under certain topics with others who learn EFL and learn from natives in turn. Through communicating with foreigners, students can be inspired and have a positive attitude to access the Ted-Ed platform and be confident to enhance English proficiency independently.

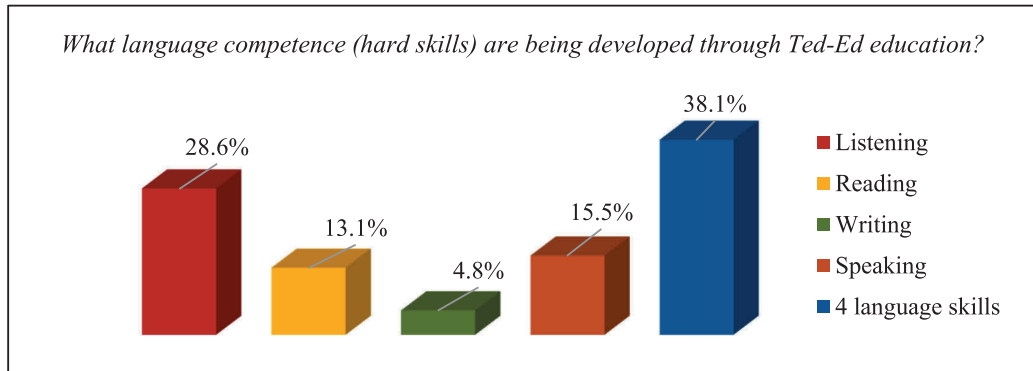
However, there are some drawbacks to consider enriching the platform with the accounting and banking topics which are expressed at

a low rate of 2.9%. With this, in the discussion, there was a suggestion that our students can contribute to creating professional lessons by engaging in Ted-Ed programs. As a result of participating in interactive classes, students can improve their team building, creative thinking and innovative skills simultaneously.

In regard to the language skills, 38.1% of the informants answered that all four skills have been notably improved by applying the Ted-Ed platform sustainably. In terms of single language skill, the listening comprehension ability, which was expressed by 28.6%, has been improved by using the Ted-Ed videos in English classes. This has explored that the authentic videos of Ted-Ed online sources lead to better listening comprehension and motivate students to share their ideas with others.

It is concluded that Ted-Ed video sources are incorporated

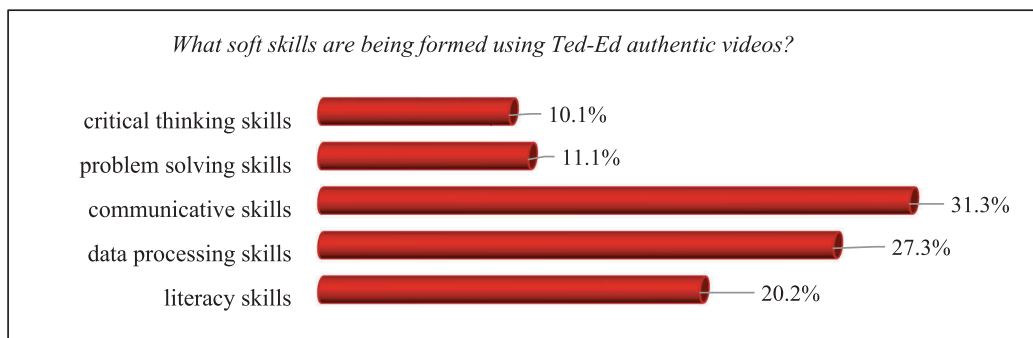
Figure 6. Development of language skills through Ted-Ed videos

to motivate students' language learning acquisition by stimulating the entertaining and enjoyable environment for the learners. In the discussion section of the research students expressed that they have

already had an ability to evaluate their language skills specially listening and pronunciations, because they have felt that they have a positive change in their EFL learning.

Figure 7. Development of soft skills through Ted-Ed videos

The figure 5 has demonstrated that the communicative skills of EFL learners would be more developed than other skills, as shown 31.3%. This output indicated that the Ted-Ed program offers a lot of options to create an opportunity to connect and collaborate with other students at least in the classroom even to the world who are also learning with the help of Ted-Ed.

Through discussion students expressed that they can improve their feeling to understand others by watching the earth-grounded videos. The reason was the content of the videos is always interesting and desirable for them.

Through engaging the Ted-Ed video lessons students expressed that they felt more comfortable sharing

their ideas on the relevant issues, which support their interpreting and communicating skills. Presenting the proper context of the video topics coherently by using paraphrasing techniques makes students to challenge their data processing skills.

Recommendation: Based on the survey result we have suggested the following recommendation which would be significantly beneficial to promote EFL through Ted-Ed authentic aids. It can provide an opportunity to form a Ted-Ed English club at Mandakh University to allow students to enhance English language skills as well as socio-cultural development outside the class.

4. CONCLUSION

Applying Ted-Ed authentic videos as an open source to promote English acquisition catches the students' attention to create a real environment to enhance the English potentials through learning in actual contexts of life and profession in terms of

pedagogy. Because of having lively topics with descriptive animations, which provide meaningful ideas, Ted-Ed is considered as authentic tools to develop EFL learners' language competence.

Open online sources, such as Ted-Ed authentic supplementary would benefit the EFL learners to be equipped with the development of information technology at the digital era as well. Ted-Ed video sources are incorporated to motivate students' language learning acquisition by stimulating the entertaining and enjoyable environment for the learners.

Applying the Ted-Ed authentic videos in the EFL learning process supports both hard and soft skills of EFL learners, which meet the demands of the 21st century learners. Through communicating with foreigners, students can be inspired and have a positive attitude to access the Ted-Ed platform and be confident to enhance English proficiency independently.

REFERENCES

1. *www.ted.com*. (2020). Retrieved from <https://www.ted.com/watch/ted-ed>: <https://ed.ted.com/educator>
2. Akbari, O. (2016). Using authentic materials in the foreign language classrooms: Teachers' perspectives in EFL classes. *International Journal of Research Studies in Education*, Volume 5 (2), 105-116 .
3. Christopher, E. &. (1996). *Lights, camera, action: Exploring and exploiting films in self access learning*. In R. Pemberton, E.S.L. Li, W.W.F. Or & H.D. Pierson (Eds.), *Taking 185-200*. Hong Kong: Hong Kong University .

4. Lustigová, L. (n.d.). ESP as a challenge to confront: A case study of technical English in a preintermediate level university classroom. *Journal on Efficiency and Responsibility in Education and Science*, 6(4), 308-327.
5. Rivers, W. M. (1981). *Teaching foreign-language skills*. . Chicago: University of Chicago Press.
6. Stempleski, S. (1987). Short takes: Using authentic video in the English class. *Paper presented at the 21st Annual Meeting of the International Association of Teachers of English as a Foreign language*. Westende, Belgium: IATEFL.
7. UNESCO. (2015). *A Basic guide to open educational resources (OER)*. Paris: Commonwealth of Learning.
8. Woottipong, W. (2014). Effect of using video materials in the teaching of listening skills for. *International Journal of Linguistics*, 6(4), 200-212.

Article info: Mandakh Research, 2020, HUM 303, Vol.03, 75-86

USING GUIDED REFLECTIVE JOURNALING STRATEGIES IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING AND LEARNING

Soyol-Erdene Sanjaa^{1.a*}

¹Department of English and German Languages, School of Social Sciences and Humanities, MNUE

^asoyolerdene@msue.edu.mn

Abstract

From the beginning of history sounds have played a fundamentally important role in humanity's development as ways of expression and of communication. However, contemporary western society, and indeed globally, we are experiencing an excess of speech and relentless encouragement to expression. The purpose of this article is to guide students to improve students' reflective thinking via journal writing and to examine what types of reflective journal entries students can write and how reflective journal writing contribute to their language learning improvement. Reflective journal is an important task to develop learners' metacognition, self-assessment, self-encouragement and critical thinking skills. Overall, personalized feedback on their journals and their relationships with their teachers were most essential in helping learners to grow.

Key words: reflective journal, writing strategies, metacognition, self-assessment, self-encouragement

1. INTRODUCTION

The impact of reflective journals on learners in higher education has been praised, studied (Korstange, 2016) and found useful. Reflective journals have also been found to enhance the learning process as this practice bridges the gap between what the learners are doing and what they should be doing (Cathro, O'Kane, & Gilbertson, 2017). It also develops students' awareness of their own skills (Boud, Keogh, & Walker, 1998). Studies have shown that learning while reflecting on the metacognitive process is an important way of learning, however, it is not spontaneously learned and it must be taught (Wallin & Adawi, 2017). Giving learners the opportunities to reflect on their learning is a substantial way to focus learners and give them tools for improvement. Chau and Cheng (2012) state that in the current literature of second language learning (L2), there is a significant effect on the development of learning in reflective writing. The importance of being cognitively aware through reflection in higher education has been extensively covered in the literature. Nevertheless, reflection journals may not increase students' grades in content, but it enhances their conceptualization of meaning and thinking skills (Murphy & Ermeling, 2016). There is rather limited research on how EFL learners reflect on their learning when involved in their

academic content. This is particularly true with students in the Mongolian National University of Education who are studying to become English teachers in secondary schools. This article focuses on what types of journals students choose to write and how these reflective journals reveal students' awareness of concept learning. I have chosen one reflective journal from one of the senior students who are studying at the Department of English and German Languages as an example.

2. BACKGROUND OF THE REFLECTIVE JOURNAL WRITING

According to Dewey (1933), reflection was defined as "an active, persistent and careful consideration of any belief or supposed form of knowledge in the light of the grounds that support it and the further conclusions to which it tends" (p. 9). In this respect, Dewey (1933) stated that reflection involves thinking about experiences recursively, continuously and actively.

Furthermore, Kolb (1984) and Schon (1983) claimed that reflection leads adult second language learners to improvement of the ability to cope with the challenges that they encounter in the process of learning and helps them to learn how to solve these problems. Reflective learning embraces numerous definitions

from a variety of aspects. Daudelin (1997) broadly defined reflections as “the process of stepping back from an experience to ponder, carefully and persistently, its meaning to the self through the development of inferences” (p. 70). Boud, Keogh, and Walker (1985) also constructed reflection as “an important human activity in which people recapture their experience, think about it, mull it over and evaluate it” (p. 19). Boyd and Fales (1983) conceived of reflective learning as “a process of internally examining and exploring an issue of concern, triggered by an experience, which creates and clarifies meaning in terms of self, and which results in a changed conceptual perspective” (p. 100). From the aforementioned remarks, reflection involves rethinking students’ self-experiences and finding meanings in them. As such, when reflecting on learning, students have an opportunity to monitor their studying processes consciously. They also have a chance to develop their learning methods. However, since reflection is an internal thinking practice, it is not visible by others. Therefore, in order to investigate an individual’s reflective ability, transformation of thought process into an utterance or written text is essential. Writing is one of the useful ways for researcher and teachers to observe how students reflect on their learning. A number of studies on reflection suggested a journal as an effective written tool

to encourage reflect on learning. Chirema (2007) and Stevenson and Cooper (2009) suggested that journal writing is a great device which allows people to look back at what they have been through and reflect on their feelings and attitudes. Researchers view reflective journals as an instrumental tool for alerting and guiding students towards improving their learning. Dewey (1933) was one of the first to write about reflection in education. He stated that reflective thinking is “the active, persistent, and careful consideration of belief or supposed form of knowledge in the light of the grounds that support it and the further conclusions to which it ends” (p. 9). In 1987, Schon further explained the concept of reflection as a conversation between thought and action. Reflective journals are used in many courses as written logs of students’ thoughts about specific concepts and their learning process (Thorpe, 2004). Other researchers stressed the importance of reflective journals focusing on the process of learning in enhancing students’ performance rather than the product (Park, 2003). Boud, Keogh, and Walker (1998) further explain the significant impact of the reflection on the actual process of the learning at a deeper level. Other authors such as Sumsion & Fleet (1996) state that reflective processes allow the learners to be “looking back on experiences, decisions and actions; recognizing values and beliefs underlying these

actions and decisions; considering the consequences and implications of beliefs and actions; exploring possible alternatives; and reconsidering former views” (Sumsion & Fleet, 1996, p. 121). With reflection, people are usually engaged in a period of thinking within which they examine complex experiences or situations.

3. EFFECTIVE JOURNAL TYPES FOR THE CLASSROOM

Reflective journaling can provide instructors with glimpses of the inner workings of the students' mind. Journal entries allow the instructor to view, through the student's words, the quality of comprehension and mastery of the material, as well as affective responses to the content. The reflective journal can be a vehicle for the student to define, question, and interact with content, concepts, ideas, values, beliefs, and feelings. In addition, reflective journaling invites students to articulate their understandings of course content and clinical experiences. In this way, reflective journaling can serve to link the students' understandings and feelings. In this article three types of journals described by Goldsmith (1996): the dialogue journal, the class interactive (team) journal, and the personal journal.

3.1 The Dialogue Journal

The dialogue journal provides a means for the student and instructor to maintain a private dialogue with

one another around any number of issues. The instructor comments in writing on a student's initial dialogue journal entry. In turn, the student may respond to the instructor's comments or proceed to the next journal assignment. This iterative process is repeated, creating a dialogue between the student and instructor. The instructor should recognize that the student may experience the desire to please the instructor, to say the right things, or to seek approval and validations of his or her feelings, thoughts, and values. The desire to please may impact the journaling process. Consequently, instructors using journals may want to view students' dialogues in light of this effect. This interplay between journal writer and instructor models the interactive nature of counseling, and through this parallel process should come permission to air issues, thoughts, values, and beliefs without concern for judgment. The journaling process allows for examining and analyzing beliefs in a manner that encourages openness to alternative interpretations. This interactive procedure provides the student an opportunity to challenge his or her habits of mind, which is the critical thinking process described by Mezirow (1998) and Brookfield (1998).

3.2 The Class Interactive (Team) Journal

Whereas the dialogue journal facilitates a conversation between

student and teacher, the class interactive journal provides a forum for students to interact among themselves. In a class interactive journal, the student shares his or her written reflections with classmates, receives feedback, and subsequently constructs a written reflection considering classmates' input. A variation of the class interactive journal is the *team* journal identified by Goldsmith (1996). This serves as a method for communicating, and sharing ideas and events between, and among, small groups of students. Because the team journal requires entries from each group member, it must be accessible by all members and, thus, serves as an ongoing record of team progress and learning. This journal is especially useful when group dynamics are important learning goals. In addition, team journals are suited for use with electronic message boards, such as Blackboard, where messages can be posted and team members can respond. Another feature of the dialogue journal and the class interactive journal is based on the fact that they are both iterative in nature, in that they evolve as a result of interactions between the student and others.

3.3 The Personal Journal

The personal journal is generally a narrative description of the student's inner processes. The solitary nature of a personal journal does not contain the sounding board effect inherent

in dialogue and class interactive journals, and the writer of the personal journal may well process and re-process the same concepts repeatedly with little challenge to his or her accepted beliefs or ideas. This intrapersonal looping of ideas may be self-affirming but not necessarily productive, as Brookfield (1998) posited: A self-confirming cycle often develops whereby our uncritical accepted assumptions shape actions that then only serve to confirm the truth of those assumptions. We find it very difficult to stand outside ourselves and see how some of our most deeply held values and beliefs lead us into distorted and constrained ways of being, (p. 197) The private nature of a personal journal, although possibly valuable as a tool for reflection, may mire the writer in those endless loops of self-modulated introspection against which Brookfield (1998) cautioned. Though practiced journal writers extol the virtues of this form of reflection, the personal journal may have limited application for classroom use or professional development.

4. GUIDELINES ON THE INSTRUCTIONAL USE OF REFLECTIVE JOURNALS

Kerka (1996) suggested three conditions necessary for reflection in the use of reflective journals including: (a) perceived trustworthiness of the journal reader,

(b) clarity of the expectation, and (c) quantity and quality of the feedback. Each condition guides the instructor when assigning reflective journals in the classroom. Students may be initially fearful of possible judgments or reprisals from the instructor as a result of what is written in their journals (Elbow & Clarke, 1987). To combat this, the instructor may need to dialogue with students about the purpose of the journal and the importance of self-knowledge in learning. Clarification of the purpose of the journal as a professional development tool in which the students and instructor share ideas about the students' experiences may mitigate some students' anxiety. We have also found it helpful to clarify in the syllabus the specifics of the journal assignment and to include a statement specifying how information contained in reflective journals will be treated. It is important for students to know if the information contained in their journals is written for a private audience, such as a private dialogue between the student and instructor, or if the journal assignment will be shared with another audience. It is important, after all, for the journal writer to be confident of the trustworthiness of the reader. Rather than passing judgment on values and beliefs shared by students in their reflective journals, the instructor is

tasked with maintaining an objective focus on the reflective process and unflinchingly adhering to the guidelines specified in the journal assignment. Instructors using reflective journals can clarify their expectations by initially providing students with guidance, explaining that the purposes of journal are self-reflection and professional development. The instructor may then provide feedback that is focused upon the student's reflections *about the issue*, rather than the issue itself. The instructor encourages students to focus on what the journal reflections say about their reactions, their perceptions, and themselves. Finally, just as students are expected to devote time, effort, and thought to writing journal reflections, instructors should find ways to demonstrate that students' efforts are monitored by the instructor throughout the semester.

4.1 Designing a Reflective Journal

A journal can be structured with guiding questions or unstructured, in which students are asked to write about anything related to the subject or to their learning. An over-structured journal prevents reflective thinking, while an overly unstructured one might not encourage reflection to be made either.

Structured reflective journal

The example below is a highly structured kind of journal with specific questions that students have to answer in each entry. In particular, these questions aim at leading students to find out difficulties they encountered during the process of learning, also to provide themselves with plans and remedies in order to solve these problems.

This kind of reflective journal is suitable for courses with regular tasks of similar nature, like mathematics. This form of reflective journal is ideal and most effective for helping your students to realize their problems. However, it forgoes the space for them to have personal reflection, which also is an important component for cultivating a lifelong learner.

Writing your Reflective Journal

This course composes of different teaching and learning activities, such as lecture, tutorial, discussion, take-home assignment, presentation.

In the entry, you might want to write something about each of these activities with the help of the following questions:

- What points you've learnt from the activities?
- How do I do in the activities?
- Give one or two examples of your most successful acts in the activities. Try to explain what things you did that made them successful
- Give one or two examples, if relevant, of errors or less successful acts in the activities. What did you do wrong or fail to do in each case
- The next time you confront a similar situation, what if anything, could you do differently to increase your learning?

Notes:

- Although a structured reflective journal contains specific questions to be answered, this should be executed with a fair amount of flexibility to avoid trivial entries of little significance to the development of students' learning.
- Similarly, make sure your students understand that answering the questions is not the purpose of keeping a reflective journal, that things outside the area covered by the questions may also be included.

Unstructured reflective journal

This type of reflective journal is characterized by little prompt questions provided, which gave students the greatest freedom to ponder upon things that had the greatest personal significance to them. This regular writing exercise helped students organize their thoughts, reflect on their work, identify problems, and find solution to them independently.

However, students often felt confused and uncertain about what to write in this highly unstructured piece of writing. Therefore, it is recommendable to give simple instructions and jump-start questions to give students a lift, but these questions do not necessarily confine the structure or intrude the personal quality of students' writing. See the following template:

Writing your Reflective Journal

This course composes of different teaching and learning activities, such as lecture, tutorial, discussion, take-home assignment, presentation.

In each journal entry, you might therefore want to write down your reaction, comment, personal feelings, suggestion to each of these teaching and learning activities. For example, you can start by thinking:

- What's my interest in the course?
- What's my interest in the lecture?
- What's my reaction to a particular topic in this lecture?
- What's my opinion on the content of the course?
- How do I like the format of each of the above teaching and learning activities?
- How can I relate other things directly or indirectly to things that I have learnt in the course?

Notes:

- This piece of writing should be highly unstructured, therefore it's important that the guided questions provided should be very open-ended, so that allow students to carry deep thinking on course-related issues
- Only a few guided questions will do, otherwise, students will be overwhelmed and divert all their energy in attempting all the questions instead of taking a quality reflection on their learning

Detailed guidelines of writing reflective journal in class

This section offers practical guidelines to making journal entries that are reflective and significant to you personally.

What learning experience to reflect on?

Reflect on your process of learning. Record any observations, experience, thoughts and insights that are significant to you as a learner, or even as a person.

Prompt questions for your reference:

The function of prompt questions is to stimulate your reflective thinking. You don't need to (in fact, you are not supposed to) answer every one of them in any entry.

- How what I have learned relates to my other experiences?

- What implications does it have regarding my learning?
- What difficulties have I encountered in applying my knowledge in dealing with everyday situations?
- What would be the causes for those difficulties and how could I overcome them?
- What has been discussed today in class? What does it mean to me?
- What do I find difficult in understanding? Why?
- What do I find difficult in accepting? Why?
- Could it have been otherwise?

Gibbs' reflective cycle is a common model for reflection. It incorporates six stages that are shown below.

Figure 1. Gibbs Reflective Cycle, 1988

Sample entry 1

Here is a sample entry to a reflective learning journal with teacher's comments on the right.

The third lecture taught about critical reading. In the part of defining critical reading, I found myself always read books passively and recklessly. When I have to read textbooks, this will happen easily. Some contents of those textbooks are quite long and boring. Just as now I am studying Microeconomics, I should read the whole chapter to get more information and concepts about this subject. But I don't think it is easy to read. The sentences are long and hard to understand. And those examples are cases in America. As I know very little about politics and economics, let alone American politics and economics, when I read this textbook, I often cannot get concise concept and write summary.

Miss recommends us to jot notes when we read: after understanding every paragraphs, write down the words in my own expression. It is more useful for use to re-read. I quite agree with her point. When I was in F.6, I retook the HKCEE in Chemistry. In that year, I jotted down all the important points into other points into another book. Then at the day I had my exam, I just read that book instead of bringing four textbooks. Although I spent much more time to write my own notes, the result proved that this method worked. However, as we now studying further, it is not same as HKCEE. The syllabus is much more detail. If I still use this method in my present study, I am sure I cannot follow the rate of progress of the syllabus. Thus, I do not use this method now. But is there any other method good for me to apply?

I also have a question: We spent almost the whole lecture to talk about argument, how to distinguish it from other statements and identify the sentences to see if they are premise or conclusion. Yet what is the use of identifying a statement as an argument? Is that what we need to know when we can judge or with other uses?

I got many difficulties and questions in writing this second reflective journal. At first, I think I know well to write journal, but later, I don't think so. Do I need to write every reflective journal referring to the previous lecture or tutor? I cannot apply them so quick and see if they work for me.

The content of the third lecture is quite hard for me to apply in my daily life. Apart from the above mentioned problem, I also have a question of what I learnt from the third session. At that tutor session, we focused on evaluating the author's tone and works, the choice of evidence, the validity of the evidence. I think these points can be tried only when I read a commentary or article. If I am reading some storybooks or textbooks, can I still apply them?

Well, in tertiary education, one important skill is to speed up the reading pace, but not necessarily comprehend less. It takes time. Practice makes perfect.

We need to at least have statements in order to have argument. Otherwise, there is nothing to be criticised & reasoned, i.e. it's important to tell whether a sentence is actually a statement

No. Anything relevant to your learning or in the course will do.

I am no rush in seeing application. Struggling with new concepts takes time.

Probably non-statements. If so, do we have to reason so harshly?

Sample entry 2

Here is a sample entry of reflective journal writing from one of the junior students who study at the Mongolian National University of Education. The purpose of this reflective journal is to examine the effect of reflective journals on students' learning, give students freedom to understand their own learning and reflect on what they have learnt from the experience. The following are the questions to reflect on students' own learning.

1. What and how did you learn from the lesson?
2. What helped you to study successfully?
3. What tasks and activities did you do in order to improve English language skills independently?
4. What difficulties or problems do you face when you learn English? What are the causes?
5. How do you solve the problems?
6. What are the steps and strategies will you use to solve the problems or difficulties?

No	Research questions	Student 1	Student 2
1	What did you learn from the lesson? How did you learn?		
2	What helped you to study successfully?	<i>Studying successfully depends on me a lot. Teacher, colleagues and my family push me and motivate me to learn successfully.</i>	
3	What tasks and activities did you do in order to improve English language skills independently?	<i>Recently, I have been concentrating on developing vocabulary skill like memorizing new words, reading, collecting information and summarizing. Written this note on the 25th, March.</i>	<i>I have decided to listen to British council podcast every day because it is advantageous to listen even there is no internet connection. I know that there should be an improvement on my language skills if I make an effort on practicing. Written this note on the 22nd, March. I watch movie "Friends" Written this note on the 21st, March.</i>
4	What difficulties or problems do you face when you learn English? What are the causes?	<i>I face some problems for example, I sometimes do not understand the lesson, cannot find the necessary materials related to the lesson, I do not like when others interrupt me and sometimes I get lazy when I work on my assignment or do homework. /03.25/</i>	<i>I could not differentiate the tasks with false and not given well but now I understand how to do it.</i>

5	How do you solve the problems?	<i>I understood that if I do not complete the tasks on time it will be difficult to understand them. I solve the problems by studying alone in quiet place to concentrate well.</i>	<i>Today I have learnt how to do the IELTS reading exercises on true, false and not given. I need to practice a lot on these exercises. If no there will be confusion between them.</i>
6	What are the steps and strategies will you use to solve the problems or difficulties?	<i>In further, I am going to make notes about my lesson Highlight the activities to complete Ask advice from teachers when I complete the tasks independently. Try to understand the lesson on time. /03.25/</i>	<i>I will tick what I have done and what I have not, write my further plan, make some notes on what problems I faced. The above are important strategies to complete the tasks.</i>

From these entries, it can be seen that participant tried to answer the questions given as a guideline. However, their answers did not really show deep reflection. Nevertheless, he/she was not able to use journal writing to set their goals after they knew their problems. Rather, the/she used journal writing simply to answer the questions asked by the tutor. What the researcher/tutor gained from the journals was the reassurance that the students understood the content of the course because they explained what they had learned. What seemed to be missing was a realization about the benefits of a journal as a tool for self-assessment, even though they were expected to use it to assess their learning.

5. CONCLUSION

The strength of reflective journaling lies in the collaborative opportunities for the instructor and student to employ common criteria to

critique the student's reflective skills through journal entries. Consequently, because the instructor is not the sole reviewer, the student learns necessary skills of self-reflection and self-assessment. As Baldwin (1991) stated, "Writing bridges the inner and outer world and connects the paths of action and reflection" (p. 9). Thus, students who master the skills of reflective journaling gain an ability to connect their internal processes with their external realities. The connecting of inner and outer world experiences is a process that demands self-awareness and self-knowledge necessary for the practice of counseling, as well as other professions. As a glass mirror reflects a visual image, the paper mirror reflects students' inner worlds and making of meaning. By providing a means for sharing student reflections, coupled with instructor feedback resulting in ongoing dialogue, the paper mirror can provide the instructor and students valuable information about students'

progression and development. An ultimate goal in professional education is for students to synergize theories with their personal styles, broaden their repertoires of professional methods, inculcate professional ethics into their practices, and develop a base of knowledge that is the foundation for becoming well-rounded, model practitioners. The paper mirror reflects the student's struggles, questions, frustrations, and successes. As Dewey stated (1933), "The function of reflective thought is, therefore, to transfer a situation in which there is experienced obscurity, doubt, conflict, disturbance of some sort, into a situation that is clear,

coherent, settled and harmonious" (p. 100-101).

Journal writing is both a product and a process that helps us "capture an experience, record an event, explore our feelings, or make sense of what we know" (Boud, 2001, p. 9). Using guided reflective journal writing to capture students' experiences, perspectives and stories — their perceptions and perceptual changes — as they participate in various learning experiences provides educators with a unique technology for assessing cognitive and perceptual changes that are hard to measure with conventional evaluation methods (e.g., exams, essays).

REFERENCE

1. Wilson H,W. (2002) Demystifying Reflection: A Study of Pedagogical Strategies That Encourage Reflective Journal Writing University of Kentucky. Teachers College Record Volume 104, Number 7, October 2002, pp. 1393-1421
2. Reflective Journals and Learning Logs, Northern Illinois University, Faculty Development and Instructional Design Center facdev@niu.edu, <http://facdev.niu.edu>, 815.753.0595
3. Hinda Hussein. (2018) Examining the Effects of Reflective Journals on Students' Growth Mindset: A Case Study of. Tertiary Level EFL Students in the United Arab Emirates Higher Colleges of Technology, United Arab Emirates, 36-41
4. Delaura L. Hubbs & Charles F. Brand. (2005) The Paper Mirror: Understanding Reflective Journaling Journal of Experiential Education · Volume 28, No. 1 pp. 60-71
5. Zi-ying Lee (2015) The Reflection and Self-Assessment of Student Interpreters through Logbooks: A Case Study Submitted for the degree of Doctor of Philosophy Heriot-Watt University School of Management and Languages, 19-47

6. Joanna C, D. (2006) Using Guided Reflective Journaling Activities to Capture Students' Changing Perceptions Volume 50, Number 6 20-24
7. Ernesto Panadero & Anders Jonsson & Juan Botella (2017) Effects of self-assessment on self-regulated learning and self-efficacy: Four meta analyses, 4-23
8. Margaret m. BRADLEY and PETER J. Lang (1994) MEASURING EMOTION: THE SELF-ASSESSMENT MANIKIN AND THE SEMANTIC DIFFERENTIAL University of Florida .I. B&w Thu. & Exp. Psvchrar. Vol. 25, No. I. pp. 49-59,
9. Wilaksana Srimavin & Pornapit Darasawang (2004) Developing self-assessment through journal writing 1-3
10. Yoko Suganuma Oi Self-Assessment of Topic Development in Written Production among High School Students, Waseda University. Pan-Pacific Association of Applied Linguistics 18(1), 145-170
11. Nakisa Heidarian (2016) Investigating the Effect of Using Self-Assessment on Iranian EFL Learners' Writing Islamic Azad University Urmia Branch Faculty of Humanities Department of English Vol.7, No.28, 80-84
12. Zamira Gashi Shatri & Naser Zabeli (2018) Perceptions of students and teachers about the forms and student self-assessment activities in the classroom during the formative assessment 9 (2), 28-46
13. A. I. N. Marhaeni& Ni Made Ratminingsih & L. P. D. Vigayanti. (2018) Self-Assessment: The Effect on Students' Independence and Writing Competence Vol.11, No.3
14. Anastasia Papanthymou, & Maria Darra (2018) Student Self-Assessment in Higher Education: The International Experience and the Greek Example Vol. 8, No. 6; 130-133
15. Panadero, E., Jonsson, A., & Strijbos, J. W. (2016). Scaffolding self-regulated learning through self-assessment and peer assessment: Guidelines for classroom implementation. In D. Laveault & L. Allal (Eds.), *Assessment for Learning: Meeting the challenge of implementation* 4-7
16. EducationJane Pilling, B.Com., B.A., B.Ed. (1990) The Assessment of Self-Directed Learning Among Pre-Service students in an ontario Faculty of Department of Graduate and Undergraduate Studies in Education Faculty of Education Brock University st. Catharines, Ontario
17. Ernesto Panadero, Gavin Brown & Jan-Willem Strijbos (2015) The future of student self-assessment: A review of known unknowns and potential directions

Article info: Mandakh Research, 2020, HUM 304, Vol.03, 87-95

ЭКОНОМЕТРИКИЙН ХИЧЭЭЛИЙГ СУДАЛЖ БУЙ ОЮУТНУУДЫН ӨӨРИЙН ҮНЭЛГЭЭ БОЛОН ТАНИН МЭДЭХҮЙН ТҮВШНИЙ СУРГАЛТЫН ҮНЭЛГЭЭН ДЭХ НӨЛӨӨЛЛИЙГ ТОДОРХОЙЛОХ НЬ

Эрдэнэхуягийн Мөнхдулам^{1, a*}, Балтын Бадамхүү^{2, b}

^{1,2}Санхүү Эдийн Засгийн Их Сургууль

^amunkhdulam.e@ufe.edu.mn, ^bbadamhuu.b@ufe.edu.mn

Хураангуй

Бидний судалгааны зорилго нь эконометрикийн хичээл үзээж буй оюутнуудын өөрийн үнэлгээ ба танин мэдэхүйн түвшин нь сургалтын үнэлгээнд нөлөөлөх нөлөөллийг илрүүлэхэд оршино. Судалгаанд 2019-2020 оны хичээлийн жилд эконометрикийн хичээлийг судалсан 137 оюутныг санамсаргүй түүврийн аргаар бүрдүүлэн хамруулсан ба оюутнуудын эконометрикийн хичээлийн явцын 1-р шалгалтын дүн, өөрийн үнэлгээний 7 асуулт, танин мэдэхүйн түвшнийг тодорхойлох 12 асуулт бүхий төстийн үр дүнг тус тус ашигласан болно. Шинжилгээгээр оюутны өөрийн үнэлгээ болон танин мэдэхүйн түвшин нь сургалтын үр дүнд эерэг нөлөөтэй [$r=0.5$, $r=0.3$, $p<0.05$] болох нь тодорхойлогдлоо.

Түлхүүр үг: Пирсоны корреляцийн коэффициент, хамаарал, явцын шалгалтын дүн

1. ОРШИЛ

Эконометрикийн шинжлэх ухаан нь сүүлийн үеийн өгөгдлийн шинжилгээ, их өгөгдлийн шинжилгээ, хиймэл оюун ухаан зэрэг салбар эрчимтэй хөгжиж буй энэ нийгэмд хэрэглээ ихтэй болж байна. Үүнийг эконометрикийн хичээлийг дэлхийн бүх орны их, дээд сургуулийн мэргэжлийн анги бүрт эконометрик буюу өгөгдлийн шинжилгээ гэсэн нэртэйгээр оюутнууд үзэж, судалж байгаагаас харж болно. Мөн аль ч талбарын эрдэм шинжилгээний өгүүлэл, судалгаанууд загварчлалын арга зүйгээр баяжигдсан байдаг. Эконометрикийн арга зүй нь эдийн засаг, менежмент, санхүү, нягтлан бодох бүртгэл, программ хангамж зэрэг хэрэглээний математик, статистикийн онолын арга зүйд суурилан шинжлэх ухаан хоорондын заагт хөгжиж буй бөгөөд эдгээр нь загварчлах, тооцоолол хийх, таамаглах, үйл явцыг дүгнэх, харьцуулалт хийх, нэгтгэн дүгнэх, шийдвэр гаргах, цаашлаад үзэл бодлыг төлөвшүүлэх зэргээр хэрэглэгддэг.

Суралцагчдын математикийн хичээлийн ололт амжилт нь маш олон зүйлст нөлөөлдөг талаарх судалгаанууд байдаг. Тэдгээрийн бас нэг чухал хүчин зүйл нь суралцагчийн өөрийн үнэлэмж, танин мэдэхүйн үйлийн түвшин юм. (Кэмпбелл, Хакет, 1986), (Хакет, Битз, Охаллоран, Ромак,

1990) нар нь суралцагчийн математикийн хичээлийн чадвартаа итгэх итгэл нь математикийн хичээлийн амжилтанд нь нөлөөлдөг болохыг тогтоосон байдаг.

Танин мэдэхүйн үйлүүд нь суралцагчийн сурлагын амжилтанд эерэг нөлөөтэй бөгөөд “Хэзээ? Яаж?” хэрэгжүүлэх вэ? гэдгээс хамаардаг (Меткалфе, Шимакура 1994). Малайз улсад 1997 оноос танин мэдэхүйн үйлүүдийг сургалтанд ашиглах талаар баримт бичиг гарч байжээ. Танин мэдэхүй гэдэг нь мэдлэгийн төлөө мэдэх, суралцахууд суралцах, бодлын талаар бодох зэрэг ойлголтуудыг илэрхийлдэг бөгөөд бидний бодлын гурван чухал зүйл болох үйл явц, удирдлага, итгэл үнэмшлийг өөртөө багтаадаг (Шөвнфелд 1987, 1992). Иймээс танин мэдэхүйн үйл нь суралцагчдад суралцахуын арга барилыг эзэмшихэд тусалдаг.

Танин мэдэхүйн үйлүүд нь суралцагчдын математикийн амжилтанд нөлөөлдөг талаарх хэд хэдэн судалгаа бий. Жишээ нь: Озсойн (2010) онд хийгдсэн судалгаагаар хамаарлын хүч нь 0.65, магадлалын утга нь 0.01 -ээс бага гарч байжээ.

Эдгээр танин мэдэхүйн үйлүүд нь стресс бухимдал ихтэй энэ нийгэмд хувь хүн өөрийгөө олох, бусдыг таньж мэдэх, сайн муу, үнэн худлыг ялгаж салгахад их хэрэгтэй. Үүнийг нотлон “critical thinking” буюу “нухацтай сэтгэлгээ” гэх

сургалт, хэлэлцүүлгүүд сүүлийн үед хүний хөгжлийн зарим сургалтын төвүүд болон их, дээд сургуулиудын оюутны клубууд дээр явагддаг болжээ.

Нөгөө талаас суралцагчийн математикийн суурь мэдлэгийн талаарх өөрийн үнэлгээ нь математикийн хичээлийн үнэлгээнд нь нөлөөлдөг байна. Энэ талаарх судалгаануудыг Бандура (1986), Хакет, Битз, Шанк (1991) нар хийсэн байна. Ер нь хүний “би чадна” гэх итгэл нь ямар ч үйл явц, үр дүнд эерэг нөлөө үзүүлдэг болох олон жишээг бид өдөр тутмын амьдралаасаа мэдэрч, мөн олон ном, зохиолоос уншиж байна.

2. АРГА ЗҮЙ

Уг судалгаанд 2019-2020 оны хичээлийн жилд эконометрикийн хичээлийг судалсан 137 оюутныг санамсаргүй түүврийн аргаар бүрдүүлэн хамрууллаа. Мэдээллийг баримт бичгийн болон асуулгын аргаар цуглуулсан ба 137 оюутны эконометрикийн хичээлийн явцын 1-р шалгалтын (Энэхүү хичээлийг үзэж байгаа бүх группын оюутнаас яг ижил агуулга бүхий шалгалтыг яг ижил цаг хугацаанд нэгэн зэрэг авдаг болно) дүн болон өөрийн үнэлгээний 7, танин мэдэхүйн түвшнийг тодорхойлох 12 асуулт бүхий тестийг хариулсан үр дүнг ашигласан болно.

Өөрийн үнэлгээний 7 асуулга нь оюутны эконометрикийн

хичээлийг сайн дүнтэй төгсөж чадна гэсэн итгэлийг хэмжих зорилготой. Танин мэдэхүйн түвшний 12 асуулга нь оюутны эконометрикийн хичээлийг суралцахдаа хэрэгжүүлдэг үйлүүдээс тогтоно. Асуулт тус бүр нь дөрвөн хариулттай бөгөөд 1-ээс 4 хүртэлх шкалаас сонгоно. Энд “1 - үнэхээр санал нийлэхгүй”, “2 - санал нийлнэ”, “3 - санал нийлнэ”, “4 - үнэхээр санал нийлнэ” гэсэн утгыг тус тус илэрхийлнэ.

Судалгааны зорилт:

1. Оюутнуудын өөрийн үнэлгээний түвшинг тогтоох
2. Оюутнуудын танин мэдэхүйн түвшинг тогтоох
3. Оюутнуудын сургалтын үнэлгээ болон өөрийн үнэлгээ, танин мэдэхүйн түвшин хоорондын хамаарлыг тогтоох

Үр дүн:

Оюутнуудын өөрийн үнэлгээний асуулга, танин мэдэхүйн түвшнийг тодорхойлох асуулгын үр дүн, тэдгээрийн сургалтын үр дүнтэй хамаарч байгаа эсэх талаарх үр дүнг энд багтаалаа.

3. СУДАЛГААНЫ ХЭСЭГ

3.1 Эконометрикийн хичээлээрх оюутнуудын өөрийн үнэлгээ

Судалгаанд хамрагдсан нийт оюутны эконометрикийн хичээлээрх өөрийн үнэлгээний

ерөнхий дундаж 3.2, стандарт итгэлтэй байгааг харуулж байна. хазайлт 0.4 гарсан. Энэ нь Оюутнуудын асуулга бүрийн хувьд оюутнууд өөрсдийгөө хичээл хэрхэн хариулсан байдлыг доорх дээр нэлээд сайн үнэлэгдэнэ гэсэн хүснэгтэд үзүүллээ.

Хүснэгт 1. Оюутны өөрийн үнэлгээний асуулгад хариулсан байдал

	Асуулт	Үнэхээр санал нийлэхгүй	Санал нийлэхгүй	Санал нийлнэ	Үнэхээр санал нийлнэ	Дундаж	Стандарт хазайлт
1	Би эконометрикийн хичээлдээ маш сайн дүн авна гэдэгтээ итгэлтэй байгаа.	0%	13%	70%	17%	3.0	0.56
2	Би эконометрикийн хичээл дээрх багшийн заасан чухал ойлголтыг сурч чадна гэдэгтээ итгэлтэй байна.	0%	4%	61%	35%	3.3	0.56
3	Би багшийн заасан эконометрикийн хичээлийн хамгийн хэцүү ойлголтыг сурч чадна гэдэгтээ итгэлтэй байна.	0%	13%	74%	13%	3.0	0.52
4	Би өгсөн дасгал ажлыг гүйцэтгэж чадна гэдэгтээ итгэлтэй байна.	0%	9%	61%	30%	3.2	0.60
5	Би энэхүү эконометрикийн хичээлийг хамаг сайнаараа хийж чадна гэдэгтээ итгэлтэй байна.	0%	13%	57%	30%	3.2	0.65
6	Би энэ хичээлээр олгох, шаардлагат ур чадваруудыг эзэмшиж чадна гэдэгтээ итгэлтэй байна.	0%	9%	70%	22%	3.1	0.55
7	Эконометрикийн хичээл хэцүү ч гэсэн, би маш сайн хийж чадна гэдэгтээ итгэлтэй байна.	0%	9%	52%	39%	3.3	0.63

Судалгаанд оролцсон оюутнуудын дийлэнх нь өөрийгөө дунд болон өндрөөр үнэлсэн бөгөөд цөөнх оюутан энэ хичээлийг амжилттай давна гэдэгтээ итгэлгүй байгаа нь хүснэгтээс харагдаж байна.

Оюутнуудын өөрийн үнэлгээний асуулга дээр Кронбах Альфа буюу найдвартай байдлын коэффициент тооцоход 0.85 гарлаа. Кронбах Альфа > 0.6 байхад найдвартай гэж үздэг ба бидний асуулга ач холбогдолтой болохыг илтгэж байна.

Зураг 1. Оюутнуудын өөрийн үнэлгээний асуулгын найдвартай байдал

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.855	.851	7

3.2 Танин мэдэхүйн түвшнийг тодорхойлох асуулга, үр дүн

Судалгаанд хамрагдсан нийт оюутны эконометрикийн хичээлээрх танин мэдэхүйн түвшний ерөнхий дундаж 2.8,

стандарт хазайлт 0.3 гарсан. Энэ нь оюутнууд танин мэдэхүйн дунд түвшинд байгааг илтгэнэ. Оюутнууд асуулга бүрийн хувьд хэрхэн хариулсан болохыг доорх хүснэгтэд үзүүллээ.

Хүснэгт 2. Оюутнуудын танин мэдэхүйн түвшнийг тодорхойлох асуулгад хариулсан байдал

		Үнэхээр санал нийлэхгүй	Санал нийлэхгүй	Санал нийлнэ	Үнэхээр санал нийлнэ	Дундаж	Стандарт хазайлт
1	Эконометрикийн хичээлийн лекцийн үеэр би анхаарлаа сарниулснаасаа болж чухал зүйлсийг нэлээд их алддаг.	9%	17%	48%	26%	2.9	0.90
2	Шалгалтын үеэр анхаарлаа сайн төвлөрүүлэхийн тулд өөрөөсөө асуулт асуудаг.	17%	26%	39%	17%	2.6	0.99
3	Эконометрикийн хичээлийн ямар нэг ойлголтонд эргэлзсэн үедээ би шийдлийг нь заавал олдог.	0%	30%	61%	9%	2.8	0.60

4	Би эконометрикийн хичээлийг суралцах явцдаа суралцахуйн ямар нэг бэрхшээлтэй тулгарвал, суралцах арга барилаа өөрчилнө.	0%	35%	48%	17%	2.8	0.72
5	Би эконометрикийн хичээлийн шинэ ойлголтыг суралцахаасаа өмнө, холбогдох сургалтын материалтай ажилладаг.	9%	52%	30%	9%	2.4	0.78
6	Би эконометрикийн хичээлийн лекцийн ойлголтоо баталгаажуулахаар сэдэвт холбогдох асуултыг өөрөөсөө асуудаг.	9%	48%	35%	9%	2.4	0.79
7	Би эконометрикийн хичээл болон багшийн шаардлагын дагуу суралцах хэв маягаа тохируулж чадна.	0%	17%	70%	13%	3.0	0.56
8	Би энэ хичээл дээр үргэлж төөрөлддөг.	13%	39%	43%	4%	2.4	0.78
9	Би тодорхой сэдвийн хэрэгцээ шаардлагын дагуу эконометрикийн хичээлийг судалдаг.	4%	13%	70%	13%	2.9	0.67
10	Би шалгалт өгч байхдаа, өмнө ойлгоогүй агуулгаа ойлгож авдаг.	0%	4%	48%	48%	3.4	0.59
11	Би энэ хичээл эхлэх үед өөртөө зорилт тавьсан.	9%	22%	48%	22%	2.8	0.89
12	Тэмдэглэл хөтлөж байхад эргэлзэх зүйл гарвал, би уг ойлголтыг дараа нь баталгаажуулж авдаг.	9%	13%	65%	13%	2.8	0.78

Дээрх асуултуудын хувьд хамгийн өндөр дундажтай байгаа нь 10-р асуулт буюу “Би шалгалт өгч байхдаа, өмнө ойлгоогүй агуулгаа ойлгож авдаг” агуулгатай байгаа ба энэ нь эконометрикийн хичээлийн шалгалт нь олон ойлголтыг агуулсан цогц ажилбаруудтай байдагтай холбоотой гэж үзэж байна. Дараагийн өндөр дундажтай асуулт нь 7 бөгөөд энэ нь сүүлийн үеийн хүүхдүүдийн шинэ соргог зүйлд дасан зохицох чадвар өндөртэй байгааг илэрхийлэх сайн үзүүлэлт юм. Гурав дахь өндөр дундаж нь 2.9 бөгөөд 1 болон 9-р асуултуудад гарчээ. “Би тодорхой сэдвийн хэрэгцээ шаардлагын дагуу эконометрикийн хичээлийг судалдаг” гэсэн асуултын дундаж өндөр байгаа нь мөн л эерэг үзүүлэлтийг илтгэх бөгөөд оюутнууд хичээлийнхээ хэрэгцээ, шаардлагыг маш сайн мэддэг болохыг илэрхийлж байна.

Харин 1-р буюу “Эконометрикийн хичээлийн лекцийн үеэр би анхаарлаа сарниулснаасаа болж чухал зүйлсийг нэлээд их алддаг” гэсэн

Зураг 2. Оюутнуудын танин мэдэхүйн түвшнийг тодорхойлох асуулгын найдвартай байдал

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.593	.592	12

асуултын дундаж ийнхүү өндөр байгаа нь тийм ч эерэг зүйл биш ба энэ нь хичээлийн агуулга их, хүндэвтэр байх онцлогоос улбаатай юм.

Оюутнуудын танин мэдэхүйн түвшнийг тодорхойлох асуулга дээр Кронбах Альфа буюу найдвартай байдлын коэффициент үнэлэхэд 0.59 гарлаа. Үүнийг найдвартай байдал хангалттай биш гэж үнэлэхээр байна.

Бид өөрийн үнэлгээний болон танин мэдэхүйн түвшнийг тодорхойлох асуулгыг нэгтгэн Кронбах Альфа буюу найдвартай байдлын шинжилгээ хийхэд 0.73 гарлаа. Энэ нь бидний судалгааны хувьд бүхэлдээ хүлээн зөвшөөрч болохуйц ач холбогдолтойг илтгэж байна.

Зураг 3. Оюутнуудын өөрийн үнэлгээний асуулга болон танин мэдэхүйн түвшнийг тодорхойлох асуулгын найдвартай байдал

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.727	.762	19

3.3 Оюутны өөрийн үнэлгээ, танин мэдэхүйн түвшин, сургалтын үнэлгээ хоорондын хамаарал

Энэ хэсэгт оюутнуудын сургалтын үнэлгээ нь оюутны өөрийн үнэлгээ болон танин

мэдэхүйн түвшинтэй хэрхэн хамаарч байгааг Пирсоны корреляцийн коэффициент тооцооноор шинжиллээ.

Хүснэгт 3. Оюутнуудын сургалтын үнэлгээг, өөрийн үнэлгээ болон танин мэдэхүйн түвшний асуулгын үр дүнтэй тус тус корреляцийн коэффициент тооцсон байдал

	r	P - value
Оюутны өөрийн үнэлгээ	0.5	0.000
Танин мэдэхүйн түвшин	0.3	0.000

Оюутны сургалтын үнэлгээний оюутны өөрийн үнэлгээ болон танин мэдэхүйн түвшин хоорондын хамаарлын хүч нь харгалзан 0.5, 0.3 гэж тооцогдсон ба үндсэн таамаглал биелэх магадлалын утга нь 0.000 байгаа нь коэффициент эх олонлогийн хувьд ач холбогдолтойг илэрхийлж байна.

4. ДҮГНЭЛТ, САНАЛ

Танин мэдэхүйн үйлүүд болон суралцагчийн математикийн суурь мэдлэгийн талаарх өөрийн үнэлгээ нь суралцагчдын математикийн төрлийн хичээлийн амжилтанд нөлөөлдөг болохыг тодорхойлсон үр дүнгүүдийг ном зүйн тойм судалгааны хүрээнд авч үзлээ.

Бидний түүвэр судалгааны асуулга найдвартай /Кронбах альфа=0.73/ бөгөөд судалгаанд баримт бичгийн болон асуулгын аргыг ашиглалаа. 137 оюутныг түүвэрлэн, тэдний эконометрикийн хичээлийн явцын 1-р шалгалтын

дүн болон өөрийн үнэлгээний 7, танин мэдэхүйн түвшнийг тодорхойлох 12 асуулт бүхий тестийн үр дүнг ашиглалаа.

Судалгааны явцад нийт оюутны танин мэдэхүйн /хүснэгт 1/ дундаж түвшин дунд, өөрийн үнэлгээний /хүснэгт 2/ дундаж түвшин өндөр гэж үнэлэгдсэн ба оюутнуудын сургалтын үнэлгээ болох явцын шалгалтын үнэлгээнд оюутны өөрийн үнэлгээ болон танин мэдэхүйн түвшин нь эерэг нөлөөтэй гэж тодорхойлогдсон. Танин мэдэхүйн түвшний сургалтын үнэлгээтэй хамаарах хамаарлын хүч нь Озсойн үр дүнтэй харьцуулахад бага утгатай үнэлэгдсэн ч эерэг хамааралтай гэдэг нь нийцэмжтэй байна. Энэ эерэг хамаарлаар сургалтын үнэлгээ өндөртэй оюутнууд өөрийн суурь мэдлэг, суралцах чадварын түвшинг зөв үнэлснээрээ хичээлээ амжилттай дүүргэх итгэлийг олж авдгийг харуулж байна.

Нэгтгэн дүгнэвэл, сургалтын үйл ажиллагаа амжилттай байх үндэс нь суралцагчдын итгэл төдийгүй энэ нь суурь мэдлэгийн талаарх өөрийн үнэлгээ, танин мэдэхүйн түвшний үнэлгээгээр илэрхийлэгдэнэ.

Суралцагч бүр цаашид амжилттай суралцаж, сайн сайхан амьдарч, гэр бүлдээ болон нийгэмд өөрийн хувь нэмрээ оруулахын тулд суурь мэдлэг, чадвараа чамбай эзэмшихийн сацуу аливааг танин мэдэх аргад суралцах, чадвар дадал болгох нь зүйн хэрэг юм.

Багш бид ч суралцагчид энэ талаас нь зөвлөн чиглүүлж, чадваржуулах нь урт хугацаанд эерэг нөлөөг суралцагч бүрт, цаашлаад нийгэмд авчирна гэдгийг чиг баримжаа болгон ажиллах хэрэгтэй юм.

АШИГЛАСАН НОМ ЗҮЙ

1. Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215.
2. Campbell, N. K. & Hackett, G. (1986). The effects of mathematics task performance on math self- efficacy and task interest. *Journal of Vocational Behavior*, 28, 149-162.
3. Hackett, G., Betz, N. E., O'Halloran, M. S., & Romac, D. S. (1990). Effects of verbal and mathematics task performance on task and career self-efficacy and interest. *Journal of Counseling Psychology*, 37, 169-177.
4. Metcalfe, J., & Shimamura, A.P. (1994). *Metacognition: Knowing about knowing*. Cambridge, MA: MIT Press.
5. Ozsoy, G. (2010). An Investigation of the relationship between Metacognition and Mathematics Achievement. *Asia Pacific Edu. Rev.*
6. Schunk, D.H. (1991). Self-efficacy and Academic Motivation. *Educational Psychologist*, 26, 207-231
7. Schoenfeld, A. H. (1992). Learning to think mathematically: problem solving, metacognition, and sense-making in mathematics. In D. Grouws, (Ed.). *Handbook for Research on Mathematics Teaching and Learning*. New York: MacMillan. pp. 334-370.

Abstract

The purpose of this study is to determine the econometrics self-assessment and meta-cognition among our students. One hundred thirty-seven respondents from a university of finance and economics in Mongolia were chosen through random sampling. These students had studied basic econometrics in this academic year. Econometrics performance, the test of self-efficacy and metacognition was used in this study. Further analysis shows that there is a positive relationship between econometrics performance and econometrics self-efficacy [$r = 0.5$, $p < 0.05$] and also econometrics meta-cognition [$r = 0.3$, $p < 0.05$].

Key words: Pearson's correlation coefficient, relationship, result of the examination in progress

БАЯЖУУЛСАН ШИМ БОРДООГ ҮРЭЛЖҮҮЛЭХ ТӨХӨӨРӨМЖИЙГ ТУРШСАН ДҮН

Г.Уранбилэг^{1,a}, Б.Мөнх-Эрдэнэ^{2,b}, Д.Баатархүү^{3,c*}

¹МҮИС, УУЭХИС, МИХБ-ийн багш

^{2,3}ХААИС, Инженер, технологийн сургууль

^ag.uranbileg@mnun.edu.mn, ^bb.munkherdene@muls.edu.mn,

^celec_eng@muls.edu.mn

Хураангуй

Манай орны газар тариалангийн үйлдвэрлэд хөрсний үржил шимийг сайжруулах, ургац нэмэгдүүлэх зорилгоор бордоог зайлиггүй хэрэглэх шаардлагатай байдаг. Тус судалгааны ажлаар үрлэн бордоо үйлдвэрлэх төхөөрөмжийн технологи ажиллагааны зарим үзүүлэлтийн зохимжтой утгыг тодорхойлж, бордооны физик механик шинжүүдийг лабораторийн нөхцөлд туршиж бяцралт, нягт ба эзэлхүүн жин, чийг болон дотоод үрэлтийн илтгэлцүүрийг тодорхойлов.

Түлхүүр үг: бордоо, үрэл, эргэлт, өнцөг

1. ОРШИЛ

Манай орны ХАА-н эдэлбэр газрын ихэнх хэсэг ялзмаг үе давхаргаар хангалтгүй азот, фосфор, молбиден, иод, цайр зэрэг ургамлын өсч хөгжихөд чухал язгуур элементүүдээр дутмаг ихэнхдээ элс ба элсэнцэр, чулуун хольц давамгайлсан ус, чийг дутагдалтай, хуурайшил ихтэй болохоор ургамалын гарц төдийлөн сайнгүй байна. Иймээс хадлан бэлчээр, үр тариа төмс, хүнсний ногооны ургацыг тогтвортой нэмэгдүүлэхийн тулд хөрсний тэжээлийн бодис, чийгийн хангамжийг нэн тэргүүнд оновчтой шийдвэрлэх асуудал хурцаар тавигдах боллоо (Чойжамц, 2011).

“Атрын гуравдах аян” үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд Ургамал газар тариалан эрдэм шинжилгээний хүрээлэнгийн лаборатори нь газар тариалан эрхэлдэг 15 аймгийн 102 сумын 1942 аж ахуй нэгж, иргэдийн 579,3 мянган га талбайгаас 15790 ширхэг дээжийг бүрдүүлэн авч хөрсний агрохимийн шинжилгээг Тариалангийн тухай хуулийн 16.4-т заасны дагуу хөрсний ялзмаг, нитратын азот, хөдөлгөөнт фосфор, солилцох кали, хөрсний бүхэлшилт, хөрсний элэгдэл эвдрэл, хөрсний орчин гэсэн 7 үзүүлэлтээр шинжилгээ хийсэн байна.

Шинжилгээний дүнгээс үзэхэд тариалангийн талбайн 60,6 % нь хүчтэй элэгдэлд орсон, ихэнхи

бүс нутгийн хөрсний үржил шим дундаас доогуур үзүүлэлттэй байна. Манай улсын тариалангийн нийт талбайн 60 орчим хувь нь ургамалд хялбар ашиглагдах азот, калиар, 34.7% нь фосфорын агууламжаар тус тус бага хангамжтай байгаа нь шинжилгээний дүнгээр тогтоогдов (<http://mofa.gov.mn>, 2019).

Иймээс хөрсний шинжилгээний дvн, таримлын физиологийн онцлогт vндэслэн бордоог өргөн ашиглан газар тариаланг эрчимжvвлэх чиглэлээр хөгжvвлэх шаардлага зvй ёсоор тулгарч байна. Цаг уурын эрсдэл ихтэй нөхцөлд газар тариаланг эрхэлдэг манай орны хувьд бордоог системтэй хэрэглэхэд хөрсний үржил шим сайжирч, таримлын ургац бордооны вйлчлэлээс чийглэг жилvвдэд 5.6 ц/га, хэвийн жилvвдэд 3.1 ц/га, гантай ба гандуу жилvвдэд 2.1 ц/га-аар тус тус илvв байгаа нь тогтоогдсон.

Манай орон олон жилийн туршид бордоог гадаадаас экспортлож хэрэглэдэг байсан бол 2013 оноос “Гарааны Монгол Экологийн бордоо” ХХК байгуулагдаж олон улсын стандартын дагуу үйлдвэрлэл явуулж байна. Тус үйлдвэр Франц улсын загвараар бордоог үрэл хэлбэрт оруулан гаргадаг.

Монголын газар тариалан эрхлэгчдийн үр тарих машины үрлэх аппаратны катушканы онцлогоос хамаарч үрэл хэлбэрээр

бордоог үйлдвэрлэх нь илүү тохиромжтой юм. Мөн нунтаг хэлбэрээр үйлдвэрлэхээс тоосжилт багатай байдгаараа давуу талтай. Гэвч уг үйлдвэрийн үрлэн бордоо нь хэмжээний хувьд харилцан адилгүй гарцтай байгаа нь тарималын өсөлт жигд бус болоход нөлөөлж байна.

Иймд тус үйлдвэрийн тоног төхөөрөмж дээр судалгаа явуулж, үрэлжүүлэх төхөөрөмжийн технологи ажиллагааны зарим параметрийг тогтоож, бордооны физик-механикийн шинж чанарыг тодорхойллоо.

2. СУДАЛГААНЫ ХЭРЭГЛЭГДЭХҮҮН, АРГА ЗҮЙ

Баяжуулсан шим бордоог газар тариаланд хэрэглэх машинуудын хийцийн параметр болон технологи ажиллагаанд нөлөө үзүүлэх технологийн зарим шинж чанар болох

- Бордооны бяцралт
- Бордооны эзэлхүүн жин болон нягт
- Бордооны хатасны дараах чийгийн агууламжийг лабораторийн туршилтаар тодорхойлов.

Лабораторийн нөхцөлд туршихад дараах тоног төхөөрөмж багаж хэрэгслийг ашиглав.

1. Бордоо үрэлжүүлэх төхөөрөмж

2. Гоожимтгой материалын дотоод үрэлтийн илтгэлцүүрийг (өнцөг) тодорхойлох лабораторийн төхөөрөмж
3. Эзэлхүүн жин тодорхойлох төхөөрөмж
4. Мянган үрийн жин тодорхойлох төхөөрөмж
5. Бяцралт тодорхойлох GWJ-2 төхөөрөмж
6. Хатаах шүүгээ СЭШ-3М

Зураг 1. Туршилтын ерөнхийлсөн загвар

Үүнд:

x_1 - Төхөөрөмжийн эргэлтийн

давтамж, эрг/мин

x_2 - Тавагны налууугийн өнцөг, град

y - 2...5мм хэмжээтэй үрлэн бордооны хэмжээ, гр

$$y = f(x_1, x_2) \rightarrow \max.$$

Дээрх y үзүүлэлтийг илэрхийлэх хүчин зүйлүүдийн түвшинг зөвхөн $X_{идээд}$, $X_{идоод}$ утгаар биш 3 ба 5 түвшинд өөрчилөн Боксын төлөвлөлт буюу II эрэмбийн ротатабель төлөвлөлтийг хэрэглэж тодорхойлсон. Оролтын хүчин зүйлүүдийн зохимжтой утгыг урьдчилсан туршилтаар тодорхойлоход төхөөрөмжийн эргэлтийн давтамж 23 эрг/мин, тавагны налууугийн өнцөг 45° байхад тус бүртээ үрлэн хэлбэрт

орсон бордооны хэмжээ хамгийн их байв. Иймд эдгээр утгуудаар хүчин зүйлүүдийн утгыг үндсэн төвшин болгон авч, үндсэн төвшингөөс хазайх нөлөөлөх

утгыг өөрчлөлтийн бага хүрээгээр хязгаарыг нь тогтоож, 1-р хүснэгтэд харуулсанаар 5 түвшинд авсан.

Хүснэгт 1. Туршилтын нөхцөл

Хүчин зүйлүүд	$-x_\alpha$	$x_{идоод}$	x_{i0}	$x_{идээд}$	$+x_\alpha$	I_i
	-1,414	-1	0	+1	+1,414	
Эргэлтийн давтамж - x_1 , эрг/мин	18,758	20	23	26	27,242	3
Тавагны налуугийн өнцөг - x_2 , град	37,93	40	45	50	52,07	5

3. СУДАЛГААНЫ АЖЛЫН ҮР ДҮН

Судалгааны ажлын туршилтыг лабораторийн нөхцөлд явуулж, хэмжилтийн үр дүнд математик статистик боловсруулалт хийж,

хүчин зүйлүүдийн хамаарлыг илэрхийлсэн олон хүчин зүйлт регрессын загварыг гаргаж авлаа (Авдай, 2019).

$$y = 194.77 - 5.19x_1 - 26.8x_2 - 68.13x_1x_2 - 23.7x_1^2 - 11.69x_2^2 \quad (1)$$

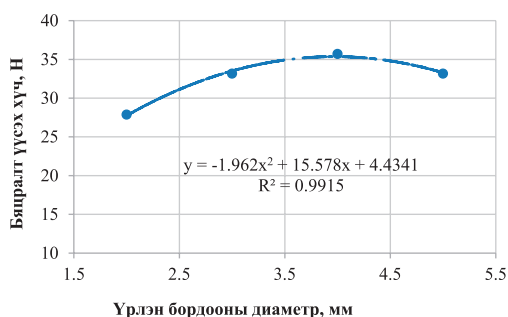
Үрэл хэлбэрт орсон бордооны хэмжээнд тавагны налуугийн өнцөг, эргэлтийн давтамж болон налуугийн өнцгийн хавсарсан үйлчлэл хамгийн их нөлөөтэй байгаа нь харагдаж байна.

Бодит загвараас зохимжтой утгуудыг тодорхойлбол $X_1 = 22$ эрг/мин, $X_2 = 46$ градус гарав.

3.1. Бордооны физик, механик шинж чанар

Баяжуулсан шим бордооны дотоод үрэлтийн илтгэлцүүр болон овоологдох өнцгийг тодорхойлбол дотоод үрэлтийн илтгэлцүүр нь 1.34, овоологдох өнцөг $58,8^0$ байв (Бямбадорж, 2019).

Зураг 2. Үрэлжсэн бордооны бяцралт диаметр хоорондын хамаарал

Үрэлжсэн бордооны бяцралтыг GWJ-2 багажаар 2ч5 мм диаметртэй үрэл тус бүр дээр туршилт явуулан үр дүнг тодорхойлж, дундаж үзүүлэлтээр гаргасан бяцралт үүсгэх хүч, бордооны диаметрийн хоорондын хамаарлыг зураг 2-т харууллаа. Үрлэн бордооны диаметр бяцралт үүсгэх хүчний

хамаарлын тэгшитгэлээс хамгийн их бяцралт үүсэх хүч 35.35Н байхад харгалзах бордооны диаметрт 3.97мм буюу 4мм байв. Харин бордооны эзэлхүүн жинг $594,05 \pm 7,1 \text{ кг/м}^3$, нягт 1140 кг/м^3 байв. Баяжуулсан шим бордоог бүрэн хатсаны дараа хатаах төхөөрөмжинд дээж аван хийж 5 удаагийн туршилтаар чийгийн хэмжээг тодорхойлход бордоонд агуулагдах чийгийн хэмжээ 10,1 % байв.

4. ДҮГНЭЛТ

Бордоо үрэлжүүлэх төхөөрөмжийн эргэлтийн хурд, налууугийн өнгийн зохимжтой утга $X_1 = 22$ эрг/мин, $X_2 = 46^\circ$ байна. Энэ нь нунтаг баяжуулсан шим бордоо хамгийн сайн үрэл хэлбэрт орох нөхцөл болж өгнө. Үрлэн бордоог 3-5кг хэмжээтэйгээр савлах нь тохиромжтой байна. Бордооны дотоод үрэлтийн илтгэлцүүр нь 1.34, чийгийн хэмжээ 10,1%, нягт 1140 кг/м^3 гарав.

АШИГЛАСАН НОМ ЗҮЙ

1. Чойжамц, А. (2011). Ургамлыг бордох менежмент. Улаанбаатар хот: Монгол. 177х
2. <http://mofa.gov.mn/exp/blog/8/77>.
3. Авдай, Ч., Энхтуяа, Д. (2017). Туршилт төлөвлөлтийн математик арга, түүнийг судалгаа шинжилгээний аргад хэрэглэх. Улаанбаатар хот: Монгол. 92х
4. Бямбадорж, Ч. (2012). Хөдөө аж ахуйн машины онол, Улаанбаатар хот. Монгол. 199х

Abstract

Fertilizers must be used for soil fertility and growing crops in our country's agricultural production. It's necessary produce pills, the characteristics of fertilizer technology to determine the technological and technological performance of the machine are tested in laboratory conditions, defining the brittle, dense, volume moisture and internal friction coefficients. Mathematically processed by the results specified and verify several criteria.

Түлхүүр үг: fertilizer, pellets, rotation, angle

